

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

JUDr. PhDr. Zdeněk ONDRÁČEK

**NÁSILÍ JAKO SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ
JEV V RODINĚ**

Disertační práce

Obor: Pedagogika

Školitel: Prof. PhDr. Blahoslav KRAUS, CSc.

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem svou disertační práci vypracoval samostatně a použil jen
vybraných pramenů literatury.

V Trutnově dne 15. dubna 2011

.....

JUDr. PhDr. Zdeněk Ondráček

Děkuji panu prof. PhDr. Blahoslavu Krausovi, CSc., za odborné vedení disertační práce a poskytování cenných rad při jejím zpracování.

Děkuji panu doc. PhDr. Janu Laškovi, CSc., za odbornou pomoc při zpracování výzkumného šetření, ale i ředitelům a učitelům všech škol, kteří mi umožnili získat data potřebná pro výzkumné šetření.

Anotace

ONDŘÁČEK, Zdeněk. *Násilí jako sociálně patologický jev v rodině*. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2011. 145 s. Disertační práce.

Disertační práce je zaměřena na problematiku projevů patologického násilného chování uvnitř rodiny, pro což se ustálil pojem „*domácí násilí*“. Vzhledem k širokému vymezení tohoto pojmu je pozornost věnována zejména projevům násilného chování v rodině generační, tedy násilí páchaném buď na jednom z partnerů (zde nejčastěji na ženě), nebo na dětech. Je třeba si uvědomit, což je i vědecky ověřeno, že u dětí je prožití traumatu z domácího násilí často transformováno do podoby jejich budoucího patologického chování. Cílem práce v rovině teoretické je zejména pokus o ucelenou terminologickou a obsahovou analýzu problematiky domácího násilí v rodině. V rovině empirické pak výzkumné posouzení, zda mezi dětmi ze dvou sociálních skupin existují statisticky významné rozdíly ve vnímání domácího násilí mezi partnery, jeho důvodech, možnostmi jeho řešení a jaké následky zanechává prožité násilí na těchto dětech a zda u nich následně dochází k transformaci prožitého traumatu do podoby jejich následného patologického chování.

Disertační práce je pomyslně členěna na část teoretickou a empirickou. Teoretická část charakterizuje vymezení rodiny z hlediska historických a kulturních tradic a jejích funkcí od reprodukční, biologické, socializační, emocionální až k výchovné. Vymezuje definice a základní charakteristiky domácího násilí; charakterizuje pachatele a oběti. Práce dále předkládá právní vývoj a současný právní stav, což doplňují tři kazuistiky. Představuje možnosti krizové intervence a prevence, a připomíná vybrané výzkumy v této oblasti. Navazující empirická část práce předkládá projekt výzkumného šetření „*Vlivy prožitého násilí v rodině na následné chování dětí ze dvou sociálních skupin*“, který vychází především z teoretického konceptu představeného v první části práce, konzultace s odborníky v daném oboru a vlastní policejní praxe.

Klíčová slova: domácí násilí, krizová intervence, násilí, oběť, pachatel, rodina, sociálně patologický jev, výchova.

Annotation

ONDŘÁČEK, Zdeněk. *Violence as social pathological phenomenon in the family*. Olomouc: Faculty of Education Palacky University, 2011. 145 s. Doctoral thesis.

The focus of the doctoral thesis is on the problems of pathological violent behavior in a family, which we also call, domestic violence. Because of a wide meaning of this topic the attention will be brought only to acts of violent behaving in a family between parents and children or on gender (mostly women). It is necessary to notify that domestic violence causes trauma to children who later in their life can transform this violence into a future pathological behavior. The goal of this work is to create on a theoretical level of efficient terminonology and content analysis of problems with domestic violence in families. Research for existence of differences of a child's reception of domestic violence between parents, possibilities of solving and influence of these problems upon children, transformation of the experienced trauma into their future pathological behavior. The research will take place with two different social groups thank to empirical relations.

The doctoral thesis has an imaginary outline between the theoretical and empiric part. The theoretical part distinguishes delimitation of the family from historical and cultural points of view also thanks to traditions, and function of the family as reproductive, biological, socialization, emotional and educational. This determines the definition and basic principles of domestic violence, this also demarcates the offender from the victim. Furthermore the work incloses us with the legal development and current legal situation where we can find three complete cases. Also the the work presents a possibility of crisis intervention and prevention. It reminds selected researches in this field. The empirical part offers a project of research investigation *"influence upon later behavior of children from two different social groups based on experienced domestic violence in a family"*, which is based mainly on the theoretical concept introduced in the first part of the theses and on consultation with a expert in this particular field and my own police experience.

Keywords: domestic violence, crisis intervention, violence, victim, criminal, family, social pathological phenomenom, education

Annotation

ONDRÁČEK, Zdeněk. *Violence comme un phénomène soci-pathologiques dans la famille*. Olomouc: Faculté d'éducation Universités Palackého, 2011. 145 s. Le mémoire de dissertation.

Le mémoire de dissertation traite la problématique des symptômes d'un violent comportement pathologique au sein de la famille, plus connu et couramment utilisé sous la dénomination «*La violence domestique*». En égard à la connotation étendue de ce terme l'attention est prêtée surtout aux symptômes apparus dans la famille de génération, et donc à la violence qui touche soit l'un des partenaires (le plus souvent la femme) soit les enfants. Il faut être conscient du fait, d'ailleurs vérifié par des experts, qu'après des enfants traumatisés d'une telle violence les expériences vécues souvent aboutissent à leur futur comportement pathologique. Le but de ce mémoire, dans son aspect théorique repose sur la tentative d'apporter l'étude terminologique détaillée concernant la thématique de violence familiale. De son aspect empirique il cherche à évaluer de manière explorative s'il y a de grandes distinctions de la perception du comportement violent entre les partenaires d'un couple. En outre cette partie empirique, quant à elle, consulte les causes susceptibles de provoquer cette violence, les solutions possibles, les séquelles laissées sur des enfants traumatisés et les hypothèses de la transformation de leur trauma à une façon violente de la conduite pathologique.

Ce mémoire est abstractivement divisé en deux parties : théorique et empirique. *La partie théorique* caractérise la famille du point de vue ses traditions historiques et culturelles ainsi que ses fonctions reproductives, biologiques, celles de socialisation, émotionnelles jusqu'aux celles éducatives. Elle définit et donne les caractéristiques de base de la violence domestique; de ses auteurs et victimes. Le mémoire, en plus, fournit l'évolution juridique en matière de ce phénomène domestique et en même temps l'état courant de la notion de droit, cela est supporté par des trois casuistiques. Elle aussi représente les possibilités d'intervention et de prévention, et rappelle certaines recherches vouées à ce domaine-là. *La partie empirique* qui logiquement succède celle théorique nous défère un projet d'enquête explorative «*Les influences d'avoir expérimenté la violence domestique sur le comportement des enfants regroupés en deux groupe qui chacune représente la classe sociale différente*». Ce projet renvoie avant tout au concept théorique, présenté dans la partie première de ce mémoire, aux consultations avec les experts en question et à mes propres expériences de travail policier.

Les mots clés : violence domestique, intervention de crise, violence, victime, auteur d'infraction, famille, fait social-pathologique, éducation.

Obsah

Úvod	9
1. Rodina	12
1.1 Definice rodiny	15
1.2 Funkce rodiny a její poruchy	18
2. Domácí násilí	24
2.1 Definice a charakteristika domácího násilí	25
2.2 Historie domácího násilí	28
2.3 Příčiny domácího násilí	29
2.4 Znaky domácího násilí	33
2.5 Formy domácího násilí	36
2.6 Fáze domácího násilí	42
2.7 Domácí násilí ve statistice	48
3. Pachatelé a jejich oběti	53
3.1 Charakteristika pachatelů	53
3.2 Charakteristika obětí	55
3.3 Důsledky domácího násilí	59
3.4 Mýty o obětech a pachatelích	65
4. Právní úprava domácího násilí a praktické příklady	69
4.1 Právní úprava na počátku	69
4.2 Právo – současná úprava	74
4.3 Kazuistiky vybraných případů domácího násilí	77
5. Krizová intervence a prevence před domácím násilím	88
5.1 Intervenční centra a jejich činnost	89
5.2 Soudy a jejich činnost	94
5.3. Prevence	94
6. Měření domácího násilí	97
6.1 Výzkum „Domácí násilí II.“	98

6.2	Výzkum „Mladé hlasy“	100
6.3	Zhodnocení výzkumných aktivit	105
7.	Výzkumné šetření	107
7.1	Cíle a výzkumné problémy	107
7.2	Metody a průběh výzkumu	110
8.	Statistické zpracování získaných dat	114
8.1	Frekvenční a distribuční analýza dat	114
8.2	Vztahová analýza získaných údajů	121
8.3	Verifikace hypotéz	129
8.4	Zhodnocení výzkumu	130
	Závěr	133
	Seznam literatury a dalších zdrojů	137
	Seznam příloh	145

Úvod

„Ohrožené dítě potenciálně ohrožuje svět - může z něho totiž vyrůst člověk, který nejenže se nebude podílet na stavbě tohoto světa, protože se tomu nenaučil, ale který bude jeho zkázou, protože ho nenávidí za všechny křivdy, které mu způsobil.“¹

Zaměření disertační práce na problematiku projevů patologického násilného chování uvnitř rodiny vychází z několika aktuálních jevů dnešní doby.

Od 90. let minulého století se začalo hovořit o tom, že rodina, jako tradiční soužití muže a ženy za účelem zplození a výchovy potomků, je v krizi. V souvislosti s hledáním příčin této krize dospěli odborníci mimo jiné i k závěru, že velké trhliny jsou již v představě, že rodina je jedno z mála bezpečných a klidných míst, které zaručuje všem jejím členům zdravý vývoj. Postupně tak vyplynulo na povrch zjištění, že právě rodina se stává místem, kde silnější ubližují slabším a závislým jedincům. Nejslabším a nejzranitelnějším článkem jsou nepochybně děti. Jejich týrání a zneužívání uvnitř rodiny se proto stalo prvním problémem, na který se oči odborné veřejnosti zaměřily. Následovaly ženy, senioři či handicapovaní jedinci. V dnešní době se často hovoří i o dalším tabu, kterým je násilí páchané na mužích v partnerských vztazích.

Dá se říci, že této problematice se odborná literatura vydávaná v České republice věnuje od druhé poloviny 90. let minulého století, kdy se o tomto, do té doby tabuizovaném, problému začalo v České republice otevřeně hovořit. Nejdříve však byla přeložena a vydána zahraniční literatura a na ni pak navazovala ta česká. Od samého počátku se těmito násilnými projevy uvnitř rodiny a zejména jeho dopadem na oběť zabývali pracovníci z katedry společenských věd Policejní akademie ČR v Praze.

Pro všechny tyto projevy patologického chování uvnitř rodiny se ustálil pojem „domácí násilí“. Z výše uvedeného je zřejmé, že se jedná o pojem velmi široký. Přestože jednotná definice tohoto pojmu dosud neexistuje, je možné si pod tímto pojmem představit, jak uvádí server Bílého kruhu bezpečí², fyzické, psychické nebo sexuální násilí páchané na

---

¹ HELUS, Zdeněk. *Vyznat se v dětech*, Praha, 1987, s. 56

² BKB: *Co je a co není domácí násilí*. [online], 2010. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/redaction.php?action=298> [citováno 11.11.2010]

blízkých, respektive nejbližších osobách a to opakovaně i stupňovitě, ke kterému dochází v soukromí, mimo zraky veřejnosti a tím pochopitelně skrytě.

Různých definic je mnohem více, ale všechny ve své podstatě zahrnují domácí prostředí, ve kterém se násilí, a jeho různé formy, odehrává.

Vzhledem k širokému vymezení tohoto pojmu není smyslem této práce zabývat se všemi formami a projevy domácího násilí, ale pozornost bude věnována zejména projevům násilného chování v rodině generační, tedy násilí páchaném buď na jednom z partnerů (zde nejčastěji na ženě), nebo na dětech. Je třeba si totiž uvědomit, že u dětí je prožití traumatu z domácího násilí často transformováno do podoby jejich dalšího patologického chování: šikanování, agresivita, výbušnost nebo naopak přílišná pasivita a nezájem.

Tato práce vychází z podkladů a informací získaných z použité odborné literatury, z praktických poznatků a z archivních materiálů získaných v policejní praxi. Při zpracování disertační práce jsem mimo uvedené studium odborné literatury použil metodu statistickou, analytickou a techniku anonymního dotazníku.

Cíle této práce jsou vymezeny pro část teoretickou a praktickou, kdy za hlavní teoretický cíl považujeme pokus o ucelenou terminologickou a obsahovou analýzu problematiky násilného jednání v rodině (domácího násilí) a hlavním empirickým cílem pak je výzkumné posouzení, zda mezi dětmi ze dvou sociálních skupin existují statisticky významné rozdíly ve vnímání domácího násilí mezi partnery, jeho důvodech, možnostmi jeho řešení a jaké následky zanechává prožité násilí na těchto dětech a zda u nich následně dochází k transformaci prožitého traumatu do podoby jejich následného patologického chování.

Pro dosažení stanovených teoretických cílů disertační práce je nutno seznámit se se všemi aspekty sledovaného jevu. Je tedy třeba vymezit a analyzovat podstatné pojmy, témata a oblasti, které se k problematice domácího násilí vztahují, a vytvořit tak teoretickou základnu pro následné ucelené zpracování této problematiky.

Po obsahové stránce je disertační práce rozdělena do osmi relativně samostatných, ale na sebe navazujících kapitol a jejich podkapitol. V první kapitole je vymezena rodina z hlediska historických, náboženských a kulturních tradic, neboť jiná je podoba a vývoj rodiny evropské, která je založená na křesťanských základech a jiná rodiny islámské. Pozornost je také věnována funkcím rodiny, kdy samotnou podstatou existence rodiny a

největší její smysluplností je péče o děti a jejich výchova. Druhá kapitola s názvem *Domácí násilí* předkládá definice a základní charakteristiky domácího násilí, historický vývoj tohoto jevu, příčiny, znaky, formy a fáze domácího násilí, což je názorně doplněno statistickými údaji tohoto patologického jevu. Charakteristika pachatelů a jejich oběti s důsledky domácího násilí a mýty, které jsou s projevy domácího násilí ve společnosti stále zakořeněny, tvoří obsah kapitoly třetí. Ve čtvrté kapitole předkládáme právní úpravu této problematiky v jejím vývoji, která je doplněna třemi vybranými kazuistikami z vlastní policejní praxe. Možnosti krizové intervence a prevence před domácím násilím jsou předloženy v kapitole páté. Obsahem šesté kapitoly s názvem *Měření domácího násilí*, poukážeme na výsledky předchozích výzkumů. I přes výzkumy představené v této kapitole lze snad konstatovat, že problematika projevů domácího násilí není zatím dostatečně hodnocena na poli výzkumu, tedy pokud opominu výzkumná šetření studentů různých stupňů vysokých škol zpracovávající své odborné závěrečné práce na téma s touto problematikou. Zmínit však lze i Čírtkovou a její „*Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí*“.³ Jiné obdobné výzkumy k problematice vnímání domácího násilí dětmi a transformace prožitého do budoucího jejich chování nebyly v České republice zatím nalezeny, což představuje pro disertační práci velkou výzvu. Plynule tak přecházíme do empirické části disertační práce. Ta je zpracována v kapitole sedmé a osmé. V těchto kapitolách předkládáme vlastní výzkumný projekt „*Vlivy prožitého násilí v rodině na následné chování dětí ze dvou sociálních skupin*“, který vychází především z teoretického konceptu představeného v předchozích kapitolách disertační práce, konzultace s odborníky v daném oboru a vlastní policejní praxe. Výzkum realizovaný v rámci této práce se proto chce věnovat otázkám, jak vnímají domácího násilí mezi partnery jejich děti a zda na nich prožité násilí zanechává nějaké následky, popř. zda u nich následně dochází k transformaci prožitého traumatu do podoby jejich následného patologického chování. Je třeba si uvědomit, že prožité trauma z násilného chování uvnitř rodiny má celoživotní následky nejen pro přímou oběť, ale i na oběť vedlejší, tedy nejčastěji na děti, které toho bývají svědky. Jsou proto hledány nové cesty, jak násilnostem předcházet a jak se mohou oběti bránit.

Tato struktura by měla jednak zjednodušit orientaci v celém textu a měla by také usnadnit pochopení této problematiky.

---

³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí*. *Policista*, 2002, č. 7, příloha s. 1 – 16

1. Rodina

Odborná literatura uvádí, že rodina je základní lidskou jednotkou každé společnosti. Podle Muchy rodina „*Představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.*“⁴ Je důležitou institucí pro učení se rolím a sociálním dovednostem. Je nenahraditelná pro utváření vazeb a vazbového chování mezi členy rodiny a v neposlední řadě je velmi významnou institucí pro utváření a rozvoj emocí a hodnotového systému. Vliv rodiny na dítě nejvíce působí v období, kdy se vyvíjí jeho osobnost, kdy je ještě „tvárné“. Jistě není pochyb o tom, že prožitky a vzory chování, s nimiž se dítě setkává v raném období své existence ve své rodině, zásadním způsobem předurčují a ovlivňují celý jeho další život. Z tohoto pohledu hraje při formování lidské osobnosti nesmírně důležitou roli stav rodiny, do které se jedinec narodí a způsob výchovy, který dítě dostane. „*Rodiče vychovávají své děti ne pomocí příkazů a zákazů, ale pomocí toho jaké vytvářejí prostředí, jaké udržují vztahy, jakou mentalitu v dětech pěstují.*“⁵

Abychom se mohli podrobněji věnovat základnímu stavebnímu kameni každé společnosti, kterým rodina bezesporu je, musíme podhalit rozdíly v rodinách z hlediska historických, náboženských a kulturních tradic.

Rodina evropská

„Evropská“ rodina byla vůbec poprvé písemně prohlášena za základ společnosti kolem roku 450 př. Kr., v římském zákoníku, tzv. Zákoně Dvanácti desek římského císaře Justiniána I. Rodina jako pojem tedy existuje od nepaměti, v průběhu dějin lidstva byl však tento pojem naplňován různým obsahem, který se velmi lišil v závislosti na čase a místě. Nejstarší formou římské rodiny uvedenou v pramenech z počátků republiky byla rodina monogamní, výrazně patriarchálního charakteru. V čele rodiny stojí muž, jenž je nadaný rozsáhlou pravomocí nad všemi členy rodiny a to členy pokrevními – agnátskými, tak také nad cizími lidmi, kteří patřili do rodiny a tvořili její součást. Těmito lidmi byly např. manželky synů, anebo lidé, kteří mu byli přiřčeni zákonem, aby si odpracovali svůj dluh a konečně otroci, kteří však byli v této době považováni za věci. Můžeme tedy konstatovat, že stará římská rodina není jen jednota osob, ale i majetku a na obojím vládne „svrchovaně“ otec rodiny – tzv. pater familias. Římané uzavírali manželství jako svazek

---

⁴ MUCHA, Ivan. *Texty ze sociologie*. Pelhřimov, 2001, s. 138

⁵ MUCHA, Ivan. *Texty ze sociologie*. Pelhřimov, 2001, s. 143

uzavíraný v zájmu muže, protože manželství se mělo stát základem jeho rodiny a zabezpečit trvání jeho rodu. Úmysl muže vzít si ženu a mít ji jako manželku a matku legitimních dětí byl pojmovým znakem římského manželství, protože ztratil-li manžel tuto vůli, manželství končilo. Výlučné postavení muže – pater familias, znamenalo absolutní podřízení ženy jeho moci a vůli. Manželé nebyli rovného postavení a sňatkem se žena, dle římského platného práva, stala dcerou vlastního manžela a k vlastním dětem byla v postavení sestry. Výchova dětí byla samozřejmě svěřena otci rodiny, který nad dětmi vládnul právem nad životem a smrtí. Mohl je libovolně trestat za jejich prohřešky před tzv. domácím soudem, jemuž předsedal a ukládal tresty.⁶ Postupem doby se však vývoj římského práva rodinného významně měnil a docházelo k postupnému vyrovnávání postavení manželů v rodině. Podobný vývoj v rodinném právu a rodinách můžeme sledovat po celé Evropě, neboť Římská říše zabírala značnou část Evropy a rodinné právo římské, stejně jako ostatní odvětví, je recipováno od dob nejstarších až po současnost.

Po prohlášení křesťanství jakožto hlavního náboženství v Evropě prošlo poměrně bouřlivým vývojem také chápání rodiny v katolické morální teologii. Po dlouhá staletí bylo zdaleka nejdůležitější funkcí rodiny plození potomstva (generatio proles). První ucelenou doktrínu manželství vytvořil sv. Augustin zhruba na počátku 5. stol. po Kr. Své názory formuloval v opozici proti ideálům rozpadající se antické kultury a jejího ideálu rovnocennosti tělesné a duševní stránky člověka, kladl tedy důraz na spirituální stránku člověka a potlačování tělesných, světských žádostí. V Augustinově pojetí a obecně v celé patristice bylo manželství svátostné a nerozlučitelné, manželský styk však pouze prostředkem k plození dětí, jinak byl hříšný. (Např. sv. Jeroným se domníval, že není nic tak neřestného jako milovat svou ženu, jako by to byla naše milenka.)

Katolíci chápou manželství jako jednu ze sedmi svátostí, což samo o sobě poukazuje na velkou váhu, kterou manželství přikládají. Podle Ježíše vzniká manželství muže a ženy z vůle Boha. Ještě výše je však hodnocen celibát a pannaství. Tento postoj zastával zejména neženatý apoštol Pavel, který vyzdvihoval bezženství a manželství doporučoval pouze v krajním případě, jako ústupek k nevyhnutelnému smilstvu. Rodina je v křesťanství utvářena dle patrilinéárního principu, tj. odvíjí se důsledně v mužské linii. Zásadním uplatňovaným pravidlem je, stejně jako v rodině starořímské, patriarchát. Muž, hlava rodiny, by se měl postarat o její materiální zajištění. Žena zaujímá vůči muži podřízené

---

⁶ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha, 1995, s. 132-138

postavení. Toto pojetí se udrželo až do počátku 20. století, podle Kodexu kanonického práva z roku 1917 bylo definováno takto: *"Prvotní účel manželství je plodit a vychovávat potomstvo, podružná vzájemná pomoc a prostředek k ukojení žádostivosti."*⁷

V průběhu 20. století byla tato oblast znovu promyšlena a postupně docházelo v teologii manželství k posunu.

Pokud se dříve při interpretaci manželství uváděl jako základní biblický text příkaz "Milujte se a množte se", a z něho se pak rozvíjel základ a význam manželství, pak se nyní za rozhodující pokládá zpráva o stvoření Evy, že "není dobře, aby byl člověk sám" a myšlenka "sobě rovnocenného podobného pomocníka", která byla uvedena do spojení s naukou o božím obrazu podle Gn 1, 27.⁸ Tento posun deklaruje II. Vatikánem v pastorální konstituci, když definuje manželství jako "důvěrné společenství života a manželské lásky".

Rodina v islámu

Odlišné postavení má rodina a manželství v Islámu. Rodina zde není zásadně monogamní, v drtivé většině jsou rodiny polygamní a vstup do manželství je svatou povinností, bezženství se neschvaluje. Rodinné právo v islámu dovoluje muslimovi mít až čtyři legitimní manželky, ale také mu umožňuje mít, s určitými výhradami, vztahy s libovolným počtem konkubín. Vstup další manželky do rodiny musí schválit již právoplatné manželky a muž musí osvědčit, že má dostatek prostředků na jejich zabezpečení. Korán, jakožto hlavní pramen práva v muslimských zemích, upravuje počet manželek v Súře 4 áj 3⁹: *„...berte si za manželky ženy takové, které jsou vám příjemné, dvě tři a čtyři, avšak bojíte-li se, že nebudete spravedliví, tedy si vezměte jen jednu nebo ty, jimiž vládnete pravice vaše. A tak se nejlépe vyhnete odchýlení.“*¹⁰ V muslimské rodině je postavení muže velice silné, což dokazuje Súra 4 áj 34: *„Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jedněm z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých ženám.“*¹¹

Jak plyne z výše uvedeného, velmi významnou a důležitou částí muslimské rodiny jsou děti. Významnějšího postavení se dostává synovi než dceři, protože je to právě syn, kdo je pokračovatelem rodu. Muslimská tradice však doporučuje mít v rodině také dceru

⁷ Kodex kanonického práva. Praha, 1994, s. 1013

⁸ RATZINGER, Joseph. K teologii manželství. *Teologické texty*. 1990, č. 5, s. 163-164

⁹ Súra je označení pro kapitolu, áj je označení pro jednotlivý verš

¹⁰ HRBEK, Ivan; ABDULLÁH JUSUF, Ali a PROCHÁZKA, Josef. *Vznešený korán*. Praha, 2007, s. 97

¹¹ HRBEK, Ivan; ABDULLÁH JUSUF, Ali a PROCHÁZKA, Josef. *Vznešený korán*. Praha, 2007, s. 105

s tím, že otec dcery tak má větší šanci přijít po smrti do věčného království Alláhova, tedy do ráje. Na rozdíl od pojetí rodiny křesťanské je v rodině muslimské dovoleno zabraňovat početím pomocí antikoncepce, záleželo jen na dohodě manželů. Potraty byly a jsou zakázány, povoleny jsou jen ve výjimečných případech, např. ohrožení života matky, což upravuje Korán v Súře 17 aj 31, kde je zakázáno zabíjet děti své z obavy před zchudnutím.

Základním průvodcem výchovy dětí jsou samozřejmě Korán a dále sbírky hadíthů, což jsou krátká vyprávění o slovech a činech proroka Muhammada a jeho přátel, součást islámské náboženské tradice. Výchova by měla probíhat v duchu islámu a život dítěte je již od jeho prenatálního období provázen četnými rituály, z nichž významný je rituální obřizka chlapců, pojmenování dítěte a také modlitba pronesená bezprostředně po narození dítěte. Děti mají ctít své rodiče, kteří jím mají být vzorem, a ve stáří o ně mají pečovat, k čemuž jsou nabádáni Koránem: „*Pán tvůj rozhodl, abyste nikoho kromě Něho neuctívali a abyste rodičům dobré prokazovali. Jestliže jeden či oba z nich u tebe zestárnou, neříkej jim ‘Fuj‘ a neodbývej je stroze, nýbrž mluv s nimi slovem laskavým.*“¹² Matka pečuje o malé děti a má za ně odpovědnost a nejdéle v období puberty tuto odpovědnost přebírá otec rodiny. Vzhledem k tomu, že Korán, který upravuje takřka všechny oblasti života muslimů a je, jakožto kniha svatá a díky zásadě taklíd,¹³ je vývoj rodiny a její postavení po celou dobu Islámu takřka stejný. V dnešní postmoderní době však díky globalizaci je mnoho zvyků západních rodin přebíráno i muslimy a to zejména z rozhodnutí učenců práva, tzv. ulámá¹⁴, kteří doplňují Korán a upravám se nevyhnulo ani právo rodinné.

1.1 Definice rodiny

Při definování rodiny se budeme odkazovat na názory známých psychologů a sociologů, neboť vymezit rodinu jednou definicí by bylo velmi obtížné a proto raději uvedeme několik různých názorů.

---

¹² HRBEK, Ivan; ABDULLÁH JUSUF, Ali a PROCHÁZKA, Josef. *Vznešený korán*. Praha, 2007, s. 317

¹³ Taklíd – zásada, že Korán je takřka neměnný, je Božího původu a nikdo ho nemůže měnit, pouze upravovat

¹⁴ Ulámá – výklad Koránu učenci a znalci právní vědy

Psychologický slovník vymezuje rodinu jako „společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.“¹⁵ Jedna z nejjednodušších definic mluví o rodině jako o malé skupině osob, které jsou navzájem propojeny manželskými, příbuzenskými, nebo jinými obdobnými vztahy a zejména společným způsobem života.¹⁶

Renata Veselá je toho názoru, že rodina je základní a nejvýznamnější společenská jednotka, jež má nezastupitelný společenský význam a právě z tohoto důvodu jí stát poskytuje ochranu za pomoci zákona. Pouze „zdravá“ rodina je, podle názoru výše uvedené autorky, zárukou zdravé výchovy dětí.¹⁷

Blahoslav Kraus zpodobňuje současnou rodinu takto: „Rodinu současnosti je možno považovat za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Jejím základem ve všech dosud známých společnostech je dyadický pár – muž a žena, tj. nějaká forma manželství nebo partnerství. Rodina je tedy postavena na partnerství osob opačného pohlaví, které má trvalejší ráz, a na příbuzenství. Výchozím znakem každé rodiny je existence nejméně jednoho dítěte bez zřetele na jeho věk.“¹⁸ Tento pohled je komplexnější a vymezuje rodinu jako systémový celek, jenž je schopen reprodukce svých základních podmínek. Kraus definuje rodinu jako dynamický systém, schopný reprodukovat svoje základní podmínky především a hlavně tím, že původní předpoklad svého vzniku (narození dítěte) mění na svůj výsledek, který se stává potenciálním východiskem vzniku dalšího, nového systému – nové rodiny.¹⁹

Ivo Možný ve své publikaci definoval rodinu ze sociologického pohledu touto definicí: „Učebnice sociologie po dlouhou dobu začínaly tvrzením, že rodina je pro sociologii příkladem morfostatické instituce. Představuje sociální zařízení, jehož primárním účelem je vytvářet soukromý prostor, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému. Chrání své členy, nemění svůj tvar, vnitřní uspořádání ani habitus a změny ve svém okolí vyrovnává. Vývoj či pokrok tím rodina ovšem nebrzdí. Naopak: svou

---

¹⁵ HARTL, Pavel a HARTLOVÁ Helena. *Psychologický slovník*. Praha, 2009, s. 507

¹⁶ LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Praha, 2005, s. 5

¹⁷ VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo- historie, současnost a perspektivy*. Praha, 2005, s.13

¹⁸ KRAUS, Blahoslav; POLÁČKOVÁ, Věra et al. *Člověk, prostředí, výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno, 2001, s. 78

¹⁹ KRAUS, Blahoslav; POLÁČKOVÁ, Věra et al. *Člověk, prostředí, výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno, 2001, s. 78

stabilitou dynamiku umožňuje a v jistém smyslu i podporuje, protože brání společenský systém před chaosem a zhroutilím.“²⁰

Jako poslední definici rodiny uvedeme tu z knihy Heleny Kolibové, jež ji definuje jako *„společenský útvar zušlechtěný kulturou, morálkou, city, specifickým rysem rodinných vztahů, kdy jde o prolínání ekonomických, morálních i emocionálních vazeb. Rodina je malá sociální skupina, která má svou historii, členové jsou spjati manželskými, příbuzenskými vztahy, společným způsobem života a vzájemnou morální odpovědností.*“²¹

Rodina má tedy pro dítě nezastupitelný význam. Dítě se do ní rodí, dostává od ní či přesněji od svých rodičů genetickou výbavu, má rozhodující vliv na celkový rozvoj jeho osobnosti, zvláště v nejranějším období jeho dětství, a to jak v oblasti tělesné a duševní, tak i sociální. V rodině a rodinou se uskutečňuje společenská adaptace dítěte, jeho začleňování do společnosti. V kontaktu s bezprostředním prostředím i svými možnostmi si dítě vytváří jakýsi vnitřní obraz světa, který do jisté míry odpovídá tomu, jak je mu okolní realita jeho rodiči či vychovateli „předkládána“, do jakého světa - a jak - ho rodiče uvádějí. Rodina určuje sociální status dítěte, je rozhodující, pokud jde o jeho sociální prestiž a sociální sebeuvědomění. Prostřednictvím rodiny si dítě také uvědomuje své místo a svou roli ve společnosti. Rodina, sociální vztahy v ní a způsob výchovy budou pro dítě základem, ze kterého bude vycházet, až si založí svou vlastní rodinu.

Podstatou existence a největší smysluplností rodiny je tedy péče o děti, jejich výchova a socializace. Je však také závislá na utvoření domova, před veřejností skrytého soužití jejích členů v domě či bytě. Pro mnoho lidí je rodina a domov skutečně základním primárním mikroprostředím, které spojuje s bezpečím a jistotou. Proto se tvrzení, že se agrese a násilí může vyskytovat v jakýchkoli vztazích, střetává s tendencí nevztahovat to na rodinu. Ovšem to je velký omyl. Při reálném pohledu na věc lze konstatovat, že: *„sociální stereotyp považovat rodinu za teritorium lásky, pomoci, opory je již nějakou dobu tvrdě konfrontován s nekompromisními údaji o tom, kolik násilí se právě v rodinách vyskytuje.*“²²

---

²⁰ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha, 2002, s. 13

²¹ KOLIBOVÁ, Helena. *Sociální politika 2*. Opava, 2008, s. 70

²² LOVAŠ, Ladislav. Sociálna psychológia násilia. In VÝROST, Jozef a SLAMĚNÍK, Ivan et al. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha, 2001, s. 173

Výzkumy rodiny, započaté během Mezinárodního roku rodiny (rok 1994), mj. potvrdily, že v rodinách v posledních čtyřech letech výrazně ubylo společného času, a to zejména v rodinách s dětmi, kde úbytek času trápí 60% rodičů. O to více záleží na kvalitě společných chvil, na tom, jak společný čas s dětmi tráví. I dnes platí, že v rodinách ubývá společně tráveného času a společné činnosti, vytrácejí se setkání kolem „rodinného stolu“. Chronický nedostatek času („teď počkej, nemám na tebe čas“) předznamenává v řadě rodin terén psychické subdeprivace. Mnoha rodičům chybí potřebná kognitivní výbava a komunikační dovednosti, jež by jim usnadnily smysluplné a oboustranně radostné trávení společného času s dětmi. A tak v rodině mnohdy začíná destrukce přirozeného světa dětí, narušení zkušenosti lidské časovosti, jež se může stát poruchou zakotvení lidské existence a jež se pak ve svých důsledcích může promítnout do jejich přítomného či budoucího jednání.

Řada autorů dnes hovoří o krizi rodiny. Toto tvrzení zdůvodňují řadou nepříznivých demografických ukazatelů, jako je vysoká rozvodovost, hlavně manželství s dětmi závislými na rodičích, zvyšující se počty dětí narozených mimo manželství (v současné době až jedna pětina ze všech narozených), neúplných rodin, rodin doplněných, družských. Dále zvyšujícími se počty týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí, především v rodině samé, počty maladaptovaných, vysokou sebevražedností dětí a mladistvých, jejich kriminalitou, narůstající agresivitou a dalšími společensky nežádoucími jevy. Rovněž je zdůrazňována nepříznivá ekonomická situace mladých rodin, jak ji nyní zažíváme, především trvalý nedostatek bytů a ovšem též i nezaměstnanost. Poukazuje se také na narušení tradičních forem rodinného soužití a upuštění od klasické dominantní role muže, na relativní ekonomickou samostatnost žen, matek, na vyšší frekvenci mimomanželských sexuálních vztahů a nadměrnou toleranci k nim, nedostatek opravdové lásky, náboženského cítění apod.

1.2 Funkce rodiny a její poruchy

Se vzrůstajícími nároky dnešní společnosti na jedince narůstají také nároky a požadavky na rodinu. Důsledkem tohoto jevu je, že rodina své funkce plní jen nedostatečně a to z mnohých důvodů. Ten nejčastější je časová vytíženost rodičů v práci, z čehož plyne méně volného času, který by mohl být věnován rodině. Na druhé straně

současná hektická doba posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem, rodinné prostředí se více než dříve stává protiváhou veřejného prostoru. Můžeme říci, že ve vnějším světě je každý z nás pod „dozorem“, kdežto v rodinném kruhu tento dozor mizí, dostává se nám pocitu jistoty a bezpečí, které vytvářejí členové rodiny. Zejména v sociálně slabém prostředí rodina často vystupuje jako jediný opěrný bod, kam se její členové, především děti, mohou uchýlit. K určitým proměnám v plnění funkcí rodiny však nepochybně došlo.

Dle našeho mínění velmi výstižně vyjadřuje funkci rodiny definice: „*Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní.*“²³

Již zmíněný Blahoslav Kraus uvádí tyto funkce rodiny:

- **Biologicko – reprodukční funkci**, která má význam jak pro společnost jako celek, tak také pro jedince, kteří rodinu tvoří. Pro svůj zdárný rozvoj potřebuje společnost stabilní reprodukční základnu. Proto je také v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní.
- **Sociálně – ekonomickou funkci**, jež chápe rodinu jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Její členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na němž je značně závislý trh. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodin, což v současnosti někdy bývá důsledkem nezaměstnanosti nebo také zvyšování nákladů. Ekonomická funkce dnes přitom zaznamenala určitý posun ve směru návratu k podobě rodiny, která představuje samostatnou ekonomickou jednotku, tedy rodinnou firmu.

---

²³ KRAUS, Blahoslav; POLÁČKOVÁ, Věra et al. *Člověk, prostředí, výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno, 2001, s. 79

- **Ochrannou funkci**, spočívající v zajišťování životních potřeb nejen dětí, ale všech členů rodiny. Po roce 1990 je rodina na této funkci více zainteresována a očekává se od ní větší spoluúčast na jejím plnění.
- **Sociálně – výchovnou funkci**, mluvící o rodině jako o první sociální skupině, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Dnes je však třeba zdůraznit také význam působení mladší generace na starší (např. v zacházení s moderními komunikačními prostředky). Prodlužuje se totiž doba, kdy vedle sebe žijí tři generace, a proto vzrůstá i dosah socializačního působení dětí a mládeže na rodiče i prarodiče v užší i širší rodině. Odpovědnost za výchovu přesouvá někdy rodina na školu a očekává, že profesionální přístup učitelů napraví i chyby, jichž se ve svých výchovných přístupech dopouští.
- **Rekreační, relaxační a „zábavnou“ funkci**, která hovoří o rodině jako také o instituci, která by měla pamatovat na rekreaci, relaxaci a zábavu. Aktivity tohoto typu se týkají všech členů rodiny, ale po děti mají význam největší. Jak rodina plní tuto funkci, se projeví např. v tom, do jaké míry tráví všichni členové rodiny pohromadě svůj volný čas, jakým zájmovým činnostem se věnují, jakým způsobem tráví dovolené apod.
- **Emocionální funkci**, jež je pro rodinu zásadní a nezastupitelná. Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné a tak potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty, a tak podstata a smysl nemohou být nikdy proměněny. Od 90. let minulého století lze u nás v důsledku všech změn pozorovat, že přibývá rodin, které tuto funkci (z důvodu rozvodů, dezintegrace, zaneprázdněnosti atd.) plní jen s velkými obtížemi, resp. neplní téměř vůbec. Narůstá počet dětí citově deprimovaných, nebo i týraných.²⁴

Souhrnně lze konstatovat, že z výše uvedených funkcí je pro celou naši společnost zřejmě nejdůležitější funkce biologicko-reprodukční, která zajišťuje stabilní fungování společnosti. Sociálně-ekonomická funkce pak napomáhá ekonomickému rozvoji společnosti a funkce sociálně-výchovná, která pomáhá připravovat děti pro život ve

---

²⁴ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky* 1. Praha, 2008, s. 83

společnosti. Funkce rodiny se však v historickém kontextu mění, zužují a rozšiřují, některé funkce pak mohou přebírat jiné instituce.

Poruchy rodiny

Pod pojmem porucha rodiny je možno představit si stav, při němž některý, nebo někteří členové rodiny plní velmi špatně či neplní vůbec základní rodinné funkce dané společenskou normou. Příčiny poruch je možné rozdělit do tří skupin:²⁵

- **Objektivní příčiny** - mezi ně můžeme zařadit ty, které nejsou závislé na vůli rodičů a nelze je ovlivnit, nebo je lze ovlivnit jen zčásti, např. nemoc, úmrtí, nezaměstnanost, živelní pohromy, války, aj..
- **Subjektivní příčiny** – jedná se o protipól nezávislých příčin, např. neochota nebo neschopnost pečovat o dítě, nezralost rodičů, apod..
- **Smíšené**

Jiří Dunovský rozděluje poruchy rodiny dle níže uvedeného klíče:

- a) **Porucha biologicko-reprodukční funkce**: O této poruše mluvíme tehdy, pokud se v rodině z nějakého důvodu děti nerodí, nebo rodí nějak poškozené. V prvním případě jde o to, že manželé buď nemohou, nebo nechtějí mít děti. Biologicko-reprodukční funkce přímo souvisí s ekonomickým zabezpečením rodiny - standardu. U něhož dochází ke snižování v případě zvyšujícího se počtu dětí v rodině. Druhý případ poruchy biologicko-reprodukční funkce rodiny se vztahuje k postižení dětí. Děti se rodí, jsou však více či méně poškozeny, tělesně, duševně, smyslově. Postižený člen rodiny-nejen dítě- přináší do rodiny a jejího fungování řadu problémů. Především do funkce socializačně výchovné.²⁶
- b) **Porucha ekonomicko-zabezpečovací funkce**: Hlavní problém této poruchy tkví v tom, že se rodiče nechtějí nebo nemohou zapojit do výrobního procesu a tím zabezpečit prostředky pro svoji rodinu. Neschopnost rodičů zabezpečovat ekonomickou funkci rodiny řeší stát prostřednictvím soustavy sociálního zabezpečení.²⁷ V naší zemi není tato funkce narušena tolik, jako v méně rozvinutých

---

²⁵ LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Praha, 2006, s. 8

²⁶ DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha, 1986, s. 13-14

²⁷ tamtéž

zemích. Příčinu této poruchy v mnoha případech nalézáme v působení patologických jevů (delikvence, alkoholismu, drogová závislost, gamblerství atd.) a narušení osobnosti rodičů (např. mentální retardace). Dalším faktorem je nízký příjem. Ten může být způsoben jednak nemocí, ale také nízkým platovým ohodnocením

- c) **Porucha emocionální funkce**: Protože je tato funkce rodiny významná zasahuje jakákoli její porucha ostatní části života uvnitř rodiny. Poruchy emocionality jsou zdrojem většiny rodinných poruch, proto je velmi významná spolupráce psychologa či psychiatra. Poruchou emocionální funkce je dítě připraveno o klidnou rodinnou atmosféru, ztrácí pocit jistoty a bezpečí.²⁸ Faktorů, ohrožujících emocionální funkci rodiny je velmi mnoho. V dnešní době se často dotýká rozvratu v rodině, rozchodu rodičů, nezájmem rodičů o dítě, nedostatkem času členů rodiny jeden pro druhého, týrání, zneužívání atp. Můžeme sem také zařadit neplánované rodičovství (samozřejmě ne ve všech případech). Díky neukázněnému sexuálnímu životu se v této situaci ocitá spousta příliš mladých párů, které nejsou připraveni na výchovu dítěte, jak citově, tak materiálně.
- d) **Porucha socializačně výchovné funkce**: Tato funkce se jeví ve vztahu k dítěti jako nejdůležitější.

Již citovaný Jiří Dunovský rozděluje příčiny těchto poruch do tří základních skupin:

- **rodiče se nemohou starat o dítě** (úmrť, invalidita, nemoc, rozpad rodiny z nezaviněných příčin, velký počet dětí, nezaměstnanost, válka, přírodní katastrofy, atp.)
- **rodiče se nedovedou starat o dítě** (nezralost, neschopnost přijmout společenské normy a vyrovnat se se zvláštními situacemi, poruchy struktury rodiny, aj.)
- **rodiče se nechtějí starat o dítě** (disharmonická osobnost, psychopatie, apod.)²⁹

K posouzení funkčnosti rodiny vypracoval Jiří Dunovský dotazník (DFR), sestávající z osmi kritérií: složení rodiny, stabilita rodiny, sociálně ekonomická situace, rodinný stav vzdělání, zaměstnání rodičů, bydlení a příjem rodiny. Dotazník nezapomíná ani na

---

²⁸ DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha, 1986, s. 15

²⁹ DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha, 1986, s. 17

hodnocení osobnosti rodičů, jejich psychický a zdravotní stav, společenskou přizpůsobivost sourozence, péče o dítě a zájem o něj.

Na jeho základě můžeme rozeznávat čtyři druhy funkčnosti rodiny:

- **Funkční rodina** - tato rodina zajišťuje prospěch a podmínky pro dobrý vývoj dítěte. V populaci to znamená, že většina rodin je funkční – 85%.
- **Problémová rodina** - u těchto rodin se vyskytují jisté poruchy některých funkcí, rodinný systém a vývoj dítěte však není vážně narušen. Rodina je schopna své problémy řešit sama, případně za jednorázové či krátkodobé podpory zvenčí. Podle orgánu sociálně právní ochrany dětí je potřeba těmto rodinám věnovat zvýšenou pozornost. V populaci asi 12-13%.
- **Dysfunkční rodina** - v těchto rodinách se vykytují závažnější poruchy některých nebo všech funkcí, které ohrožují či poškozují jak rodinu, tak vývoj a prospěch dítěte. V této situaci si již rodina není schopna sama pomoci a potřebuje odbornou pomoc a podporu. Zde nastupují služby a opatření zaměřené na takzvanou sanaci rodiny – řadu opatření nejrůznějšího druhu a charakteru. Hlavní problém při práci s touto rodinou tkví v rozpoznání hraničního momentu, kdy je dobré rodinu podporovat jako celek a kdy je potřeba podpořit zájmy dítěte proti původní rodině. Těchto rodin jsou asi 2%.
- **Afunkční rodina**- poruchy jsou takového rázu, že rodina silně selhává a přestává plnit svůj základní úkol a dítěti škodí či jej ohrožuje. Sanace této rodiny je nemožná a neúčelná. Jediným řešením v tomto případě je umístit dítě mimo rodinu, do rodiny náhradní nebo do jiné bezpečné péče. V populaci je asi 0,5% těchto rodin.³⁰

Předpoklad, že by v rodině mohlo docházet k projevům násilného chování lze tedy teoretický očekávat u cca 15% rodin, ikdyž ani u rodiny funkční nelze projevy domácího násilí zcela zavrhnout. To, zda k násilí uvnitř rodiny dojde, může ovlivnit řada různých vnitřních i vnějších faktorů, které nelze předem odhadnout. O to je pak složitější případné projevy domácího násilí diagnostikovat a případné oběti poskytnou účinnou a včasnou pomoc.

---

³⁰ LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Praha, 2006, s. 8-9

2. Domácí násilí

„Domácí násilí je společenský fenomén vymykající se současným nabízeným řešením právním i sociálním. Domácí násilí bylo po celá staletí vnímáno jako hluboce soukromá záležitost. Požadavky žen na uplatnění ve veřejném životě, politické i hospodářské změny zejména po druhé světové válce, doprovázené současně ekonomickou emancipací žen se promítly i do otevírání dveří do soukromí rodin.“³¹ Úsilí o zespolečnění tohoto soukromého problému začalo v sedmdesátých letech minulého století v USA, kdy se začalo o znásilňování, zneužívání a týrání v intimitě rodiny otevřeně hovořit. Poukazovalo se na nutnost řešení násilí na ženách v individuální i celospolečenské rovině.

Termín domácí násilí vychází z překladu anglického termínu „*domestic violence*“, což zahrnuje domácí násilí v širším rodinném kruhu. Násilí, které se odehrává výlučně mezi partnery, vyjadřuje termín „*domestic abuse*“.

Pod pojmem domácí násilí se většinou rozumí opakované a stupňující se násilí, které má povahu fyzického, sexuálního a psychického týraní. Nejčastěji probíhá mezi manželi a partnery, kteří žijí ve společné domácnosti. Ve většině případů se jedná o násilí páchané muži na ženách. Problematiku domácího násilí lze však uchopit z širšího hlediska jako násilí rodinné. Násilí konané v rodině nabývá řadu konkrétních podob, od týrání dětí přes trýznění seniorů nebo hendikepovaných až po výše uvedené psychické a fyzické násilí mezi mužem a ženou.

Zcela obecně lze konstatovat, že domácí násilí je takové chování, které u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé, přičemž mezi těmito osobami existuje nebo existoval blízký vztah. Násilné jednání má opakující se a narůstající povahu, má tedy svoji dynamiku, tzv. spirálu násilí. Příčiny a kořeny domácího násilí jsou velice specifické a pohnutky násilníka jsou zcela odlišné od běžného kriminálního násilí.

Případy domácího násilí mají podobný průběh. Probíhají v opakujícím se, i několik let trvajícím, cyklu násilí a omluv. Psychologická dynamika jednotlivých fází cyklu (od vystupňování napětí, přes samotný akt násilí až po omluvy a smíření) vysvětluje, proč se některé ženy cítí provinile, stydí se a je pro ně těžké odejít, i když jsou často v ohrožení života.

---

³¹ VOŇKOVÁ, Jiřina; HUŇKOVÁ, Markéta et al. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 15

Autoři zabývající se problematikou domácího násilí míní, že jeho příčinou je vztahová nespokojenost, negativní hodnocení partnerčina chování, nevyrovnané mocenské rozložení sil, konfliktní životní styl s rozepřemi a útoky vedoucími ke snižování sebeúcty. Pravděpodobnost agresivní reakce je tím vyšší, čím nižší je sebedůvěra partnera.

Domácí násilí bylo ještě v nedávné době považováno za jev, který se naší republiky dotýkal jen okrajově a vyskytoval se pouze v ojedinělých případech. Provedené průzkumy však dokazovaly, že skutečnost v této oblasti je, bohužel, mnohem vážnější. Bylo zjištěno, že právě rodina může být jevištěm pro ta nejkrutější dramata, ve kterých silní ubližují slabším. Konkrétní informace vyplývají z výzkumu agentury STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, a. s.³²

2.1 Definice a charakteristika domácího násilí

Univerzální definice pojmu domácího násilí neexistuje a často záleží na konkrétním autorovi či instituci, jakou terminologii zvolí. Například občanské sdružení Bílý kruh bezpečí, zabývající se pomocí obětem trestných činů, definuje domácí násilí jako „fyzické, psychické nebo sexuální násilí mezi intimními partnery, tj. manželi, druhy apod., ke kterému dochází v soukromí, tedy mimo kontrolu veřejnosti. Intenzita násilných incidentů se zpravidla stupňuje a u oběti vede ke ztrátě schopností včas zastavit násilné incidenty a efektivně vyřešit narušený vztah.“³³

V České republice neexistuje žádná legální definice, která by byla ukotvena v právních předpisech. Přesto lze v důvodové zprávě k zákonu č. 135/2006 Sb., zákon na ochranu před domácím násilím, nalézt definici, která je důležitá především pro potřeby policie v případech řešení konfliktů domácího násilí: „Domácí násilí je označení pro násilné jednání, kterým dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, a to v bytě nebo domě společně obývaném násilnou osobou i osobou, proti níž takový útok směřuje. Domácím násilím se rozumí opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byly spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve

³² Výsledky výzkumu jsou souhrnně uvedeny v kapitole šesté.

³³ *Co je a co není domácí násilí*, Přístup z:

www.bkb.cz/redaction.php?showredaction&id_categoryNode=298 [citováno 12.10.2010]

společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze jednoznačně identifikovat osobu násilnou i osobu ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.³⁴ Uvedené vymezení specifikuje domácí násilí jako akt, který se odehrává výhradně na místě společně obývaného prostoru. Partnerské násilí se však může odehrávat mezi partnery, kteří jsou rozvedení, žijí odděleně, anebo spolu dlouho či dokonce nikdy nežili.

Doc. Čírtková z Policejní akademie České republiky uvádí šest základních typů definic domácího násilí podle Kapella a Cizeka: *normativní, klinické, výzkumné, feministické, společenské a vývojově psychologické*.³⁵ Důvody jejich odlišností hodnotí jako logické, neboť v každé z nich jsou zdůrazněny atributy, které souvisí nejen se zaměřením, ale také se šíří působností dané oblasti.

Výraznější diferenciaci vidí Čírtková ve čtyřech okruzích:

➤ **V genderovém aspektu domácího násilí** – který odráží historickou a politickou rovinu. Poukazuje na to, že tento problém se ze skrytého stává oficiálním a závažným díky aktivitám ženských spolků a organizací ve Spojených státech amerických, nikoli díky státu. Proto původně bylo, a podle feministických teorií stále ještě je, tematizováno pouze jako násilí páchané na ženách. Dnes vedle sebe koexistují dva hlavní pohledy. *Feministický*, deklarující ryze ženské, eventuálně genderové nazírání na problém, který zvýrazňuje prvky sociostrukturálního násilí a pozici žen jako obětí. Motivaci pachatelů vidí v patriarchálních hodnotových stereotypech. Druhým je pohled *kriminologický*, který definuje domácí násilí bez pohlaví pachatele či oběti a tvrdí stále hlasitěji, že počty pachatelů mužského a ženského pohlaví jsou téměř vyrovnané.

➤ **Ve formách domácího násilí** – neboť definice jsou rozděleny na užší, které obsahují pouze fyzické týrání, a na definice širší, zahrnující i psychické, sociální či ekonomické násilí. Převažující jsou definice zahrnující všechny formy násilí, tedy včetně psychického. Také § 215a trestního zákona, resp. § 199 trestního zákoníku, se vztahuje i na psychické týrání, jak je podrobněji popsáno v kapitole čtvrté.

---

³⁴ *Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím*. Praha: Parlament ČR, Poslanecká sněmovna, 2004

³⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Fakta a paradoxy. *Sociální práce – časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*, 2006 b, č. 2, s. 62

➤ **V primární oběti domácího násilí** – tou je osoba, která je prvotním a hlavním terčem týrání. Toto hledisko rozděluje definice do dvou skupin. První chápe tento fenomén především jako násilí mezi partnery. Druhá předpokládá, že obětí se stává kdokoli v rodině. Tím připouští mnoho variant transgeneračního násilí. Právě asi tento výklad je dnes většinovým trendem.

➤ **V motivaci (příčinách) domácího násilí** – kdy toto hledisko opět rozděluje definice do dvou skupin. První jsou popisné a shrnují pouze pozorovatelné znaky domácího násilí. Druhé jsou výkladové, které jsou dál a jsou založeny na včlenění teoretického momentu, který se obvykle váže na představy o příčinách nebo motivaci k domácímu násilí.³⁶

Souhrnně lze tedy konstatovat, že pokud jde o definování tohoto fenoménu, problémy v současné době stále přetrvávají a prozatím nebyla ustanovena jednotná definice, která by byla shodně používána. U expertů na dané téma však panuje shoda v určujících, klíčových kritériích, která domácí násilí provázejí:

- výskyt násilných incidentů ⇒ **násilí,**
- které se opakují ⇒ **opakovatelnost,**
- a to se vzrůstající intenzitou ⇒ **eskalace,**
- čímž vzniká jasné dělení rolí na násilnou a ohroženou osobu ⇒ **asymetričnost vztahu.**

Čírtková se zamýšlí nad otázkou, jak důležitá je přesná a všeobecně akceptovaná definice. Dochází k závěru, že ve vědě a výzkumu není pluralita a koexistence různých definic na závadu, naopak spíš může být prospěšná pro další poznávání jevu. Mimo tuto sféru však tuto nejednotnost vidí jako velmi problematickou, především z hlediska složek a institucí, které s ní v praxi přicházejí do kontaktu a pracují. Je přesvědčena, že potřebují kvůli evidenci a intervenci mít jasně a hlavně jednoznačně definovaný problém. Říká: „*záchranná síť – policií počínaje a sociálními službami konče – totiž musí být způsobilá správně identifikovat výskyt domácího násilí v živém případě, rozpoznat oběti i pachatele a na základě toho aplikovat stanovené postupy intervence.*“³⁷

---

³⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Fakta a paradoxy. *Sociální práce - časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*, 2006 b, č. 2, s. 62-63

³⁷ tamtéž

Výše uvedené lze tedy shrnout a pro potřeby této práce domácí násilí definovat jako: fyzické, psychické, popř. sexuální násilí či ekonomické omezování konané mezi intimními partnery, ke kterému dochází opakovaně v jejich soukromí, nejčastěji skrytě mimo kontrolu veřejnosti, kdy se intenzita násilných incidentů zpravidla stupňuje a u oběti to tak vede ke ztrátě schopností včas zastavit násilné incidenty a efektivně vyřešit narušený vztah.

Domácí násilí není izolovaný jev, který by byl typický pouze pro některé společnosti. Jedná se o globální jev, který je potřeba řešit a pojmenovat na mezinárodní úrovni. V širším vymezení bylo domácí násilí definováno Radou Evropy v roce 1985 jako jakékoli počínání nebo opomenutí v rámci rodiny, které poškozují život, fyzickou a psychickou integritu nebo omezuje svobodu a osobnostní rozvoj členů rodiny. Dalším dokumentem, který již specificky vymezuje domácí násilí na ženách je Deklarace OSN proti násilí páchanému na ženách (1993). Ta považuje za násilí každý projev rodově podmíněného násilí, který má nebo by mohl mít za následek tělesnou, sexuální nebo psychickou újmu nebo utrpení ženy, včetně hrozby takovými činy, zastrašování a úmyslného omezování svobody, a to ve veřejném i soukromém životě. Komplikovanost vymezení všeobecně jednotné definice vychází především z odlišné představy jednotlivých kultur o povaze problematiky domácího násilí.³⁸

2.2 Historie domácího násilí

Pro uchopení celé problematiky domácího násilí se nám jeví vhodné stručně přiblížit historické pozadí jeho vzniku. O fenoménu domácího násilí se začalo obšírněji diskutovat teprve ve 20. století. Jde však o jev, jehož kořeny spadají již do období starověku. Despotický postoj k ženám historicky vychází z kontextu patriarchálně uspořádané společnosti, tedy z nadřazené pozice muže vůči své ženě a svým dětem.

Po staletí bylo tolerováno trestání žen jako odvetný prostředek vůči jejich „neposlušnosti“. Ženská loajalita vůči muži byla formulována již Biblií (v Novém zákoně, konkrétně v Pavlově listu Efezským) a patřila k historicky společenskému uspořádání.

---

³⁸ HUŇKOVÁ, Markéta; VOŇKOVÁ, Jiřina. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Praha, 2004, s. 40-42

Postavení žen v západní civilizaci bylo ve středověku vtěleno do církevního a rovněž občanského práva. Sňatkem přebíral manžel z poručnictví otce ženu a získal tak plnou moc nad její další výchovou, včetně práva použití fyzických trestů v případě „nevhodného“ chování manželky. Středověk disponoval celou řadou omezení, která popírala práva žen na rozvoj osobnosti a vyjádření svobodné vůle. Ženám bylo odepřeno například právo na vzdělání či nezávislé počínání v sexuální oblasti. Tato praxe je známá i dnes, například v islámských zemích. Ženy nemohou studovat některé technické obory, např. strojírenství, archeologii aj.

V novověku získávaly vztahy mužů a žen výrazněji partnerský charakter a rozdílnost autority a moci mezi mužem a ženou se postupně oslabovala. Respekt vůči právu muže ovládat rodinný život, však v našich podmínkách přetrvával. S postupným prosazováním lidských svobod (např. práv zaměstnanců), se začínají právně kodifikovat i nároky žen a dětí. Na mezinárodní úrovni prezentovala první významnou smlouvu *Úmluva o potlačení obchodu s děvčaty* z roku 1910. Dalšími významnými smlouvami byly: *Úmluva o potlačování obchodu se ženami a dětmi* (1921) a *Všeobecná deklarace lidských práv* (1948).

Tradiční nahlížení na domácí násilí jako striktně soukromé záležitosti vyvracejí feministické a emancipační teorie ze šedesátých a sedmdesátých let. Feministická hnutí v západní Evropě a Americe pojmenovala problém pravým jménem a bořila mýtus, že domácí násilí je pouze okrajový problém a jako takový jej lze ignorovat. Dotýká se totiž všech států a socioekonomických vrstev. Rozdíly mezi jednotlivými zeměmi jsou pouze v míře tolerance k násilí a snaze situaci řešit, a to nejen potrestáním pachatele, ale také pomocí obětí.³⁹

2.3 Příčiny domácího násilí

Násilí je popsáno mnoha definicemi, které se překrývají, doplňují, někdy odlišují. Nejčastěji je předmětem pozornosti psychologie, kriminologie a sociologie.

---

³⁹ GJURIČOVÁ, Šárka; KOCOURKOVÁ, Jana a KOUTEK, Jiří. *Podoby násilí v rodině*. Praha, 2000, s. 74-76

- **Psychologický přístup** chápe násilí jako: „*patologický způsob interakce konkrétního jedince (skupiny) s okolím.*“⁴⁰ Patří sem tedy všechny aktivity, pomocí kterých jedinec či skupina (subjekt, aktér) vytváří a reguluje vztah vůči sociálnímu okolí způsobem, který je vnímán jako agresivní či manipulativní. Mezi psychologické faktory násilí se zařazuje *agrese* (verbální nebo fyzická, vůči předmětům i osobám), *manipulace* (tedy neagresivní „ohlufování“) a *kombinace obou typů*.
- **Kriminologický přístup** v podstatě zužuje pojem násilí na okruh trestných činů násilného a mravnostního charakteru. Při realizaci každého násilného, většinou i mravnostního trestného činu dominuje agresivní chování, při kterém subjekt používá fyzickou sílu či její hrozbu, urážky, nebo jiné formy verbální agrese s cílem poškodit oběť.
- **Sociologický přístup** pracuje s pojmem násilí jako se sociálním fenoménem, s cílem zachytit a vysvětlit jeho stav, strukturu i dynamiku. Jeho příčiny hledá v sociálních procesech. Jandourek definuje násilí jako: „*jednorázové jednání, kterým jeden člověk druhému způsobí fyzickou silou nějakou škodu, eventuálně o vliv vykonávaný na jedince v té oblasti morálky, která je vymezena právem a spravedlností, nebo o ovlivňování lidí s cílem, aby nemohli rozvinout své potenciální tělesné a duševní schopnosti.*“⁴¹

Zabýváme-li se násilným chováním, jenž je páčáno na osobách blízkých, je nutné si položit otázku, co toto jednání způsobuje. Obecně má násilí původ v agresivitě. „Agresivní chování lze definovat jako porušení sociálních norem, omezující práva a narušující integritu živých bytostí i neživých objektů. Jde o symbolické nebo reálné omezování, poškozování a ničení. Agresivitu lze chápat jako sklon k takovému chování. Agrese označuje aktuální projev takového chování.“⁴²

Agresivita v chování člověka může nabývat celou škálu forem. Rozlišujeme *aktivní* a *pasivní* agresivní projevy. Aktivní agresivitou se chápe útok, čin, reakce směřující proti osobě, zpravidla se projevující pohybem. Verbální aktivní agresivita se projevuje křikem a obsahem řeči, který může být urážlivý, vulgární, zesměšňující či uštípačný. Pasivní forma

⁴⁰ SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí*. Praha, 1996, s. 7

⁴¹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha, 2001, s. 168

⁴² VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha, 2004, s. 266

se projevuje neúčastí nebo zanedbáváním. Typické je přehlížení partnera, odmítání uspokojování potřeb apod.⁴³

Od běžného kriminálního násilí je domácí násilí specifické po stránce motivace a místa, kde se odehrává. Chceme-li eliminovat důsledky domácího násilí, je zapotřebí znát příčiny jeho vzniku. Existuje mnoho teoretických koncepcí, avšak žádná nenabízí zcela komplexní vysvětlení. Příčiny domácího násilí se jako první snažily objasnit **jednofaktorové teorie**. Dnes se zdají být již překonány, neboť vycházely ze studia extrémních případů a nebraly v potaz složitost jevu v celé jeho široké podmíněnosti.

Jednofaktorové teorie lze rozdělit do tří skupin.⁴⁴

1. Psychologické teorie. Tyto teorie předpokládají, že příčiny týrání partnera jsou psychologického rázu, tedy, že spočívají v povahových zvláštlostech pachatele. Proto studují osobnost a psychiku násilníka (později i oběti) a snaží se vyprofilovat typický portrét agresora (oběti).

2. Biologicko-genetické teorie. Vysvětlují agresivitu z biologického hlediska, jako součást přirozeného genetického vybavení člověka. Chápou tak agresivitu jako základní vrozenou potřebu.⁴⁵ Jelikož však vysvětlují pouze obecné predispozice k agresivnímu chování, a ne specifické situace domácího násilí, bylo od nich brzy upuštěno.

3. Sociologické teorie. Patří mezi starší teorie a jejich význam spočívá v tom, že skončily s psychiatrizací této problematiky. Tyto teorie vnímají domácí násilí jen jako typický produkt patriarchální společnosti. Zdroje násilí spatřují v sociokulturních jevech jako je nerovnost rozdělení moci, normy a postoje společnosti k násilí či převládajících dogmatech o dominanci muže.

---

⁴³ VANÍČKOVÁ, Eva; HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana a PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Násilí v rodině: Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha, 1995, s. 19-20

⁴⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. *Policista*. 2002, č. 7, příloha

⁴⁵ VANÍČKOVÁ, Eva; HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana a PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Násilí v rodině: Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha, 1995, s. 16

Pro hlubší analýzu příčin dané problematiky lze podrobně zmínit některé konkrétní teorie:

- **Psychopatologické teorie.** „Psychopatologická vysvětlení spojují neschopnost kontrolovat impulsy k násilnému chování proti partnerům a dětem s hluboce zakořeněnými pocity nespokojenosti, hněvu a podrážděnosti.“⁴⁶ Takové pocity mohou vycházet např. z deprivace či týrání v dětském věku.
- **Situační teorie.** Vysvětluje stres na základě dvou faktorů. Prvním je strukturální stres (může vzniknout na základě ztráty zaměstnání, smrti blízké osoby apod.) a jeho nemožnost dostatečné ventilace mimo rodinu. Druhým pak kulturní normy dané společnosti týkající se užívání násilí, např. v krizových situacích.
- **Teorie zdrojů.** Tato teorie se zakládá na myšlence, že veškeré sociální systémy (tedy i rodiny) jsou založeny na základě určitého stupně držení moci nebo naopak hrozby moci. Čím více zdrojů (personálních, ekonomických, sociálních) osoba vlastní, tím větší má moc. Naopak disponuje-li malým množstvím, může využít násilí k získání či udržení dominance.⁴⁷
- **Teorie sociálního učení.** Objasňuje agresivní chování jako výsledek sociálního učení, bere v úvahu především vliv nápodoby v průběhu socializace. Jedním ze základních socializačních procesů je *nápodoba*. Dítě, které neumí řešit řadu situací, napodobuje chování v dané situaci.⁴⁸ Kontakt s násilím v dětství tedy zvyšuje riziko, že dítě bude v dospělosti také agresivní.
- **Teorie sociální směny.** Teorie vychází z předpokladu, že násilí v rodině se řídí principem nákladů a zisků. Násilí je pak užito, když zisk převyší náklady. Náklady je míněna nízká pravděpodobnost potrestání viníka a ziskem ještě stále vysoká tolerance domácího násilí ze strany společnosti.⁴⁹

---

⁴⁶ BENTOVIM, Arnon. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. Praha, 1998, s. 26

⁴⁷ PIKÁLKOVÁ, Simona. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha, 2004, s. 17-19

⁴⁸ VANÍČKOVÁ, Eva; HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana; PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Násilí v rodině: Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha, 1995, s. 18

⁴⁹ PIKÁLKOVÁ, Simona. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha, 2004, s. 19

- **Teorie mezigeneračního přenosu násilí.** Zanedbané a trápené děti se daleko častěji v dospívání a v dospělosti dopouštějí násilí a kriminálních činů. Vše to ovšem souvisí s ekonomickým postavením rodiny, kulturou, vlivy prostředí (gangy adolescentů ve velkých městech). Ty kdysi bité a zneužívané děti nejsou pak jen viníky, ale i oběťmi: mají daleko více psychologických, psychiatrických i jiných zdravotních problémů.⁵⁰

Moderní výklady příčin domácího násilí poskytují **teorie multifaktorové**. Dá se říci, že v podstatě se jedná o syntézu jednofaktorových teorií. Tyto teorie se domácí násilí pokoušejí explikovat pomocí rozsáhlého počtu kontextuálních proměnných. Jedním z nejznámějších modelů je koncepce D.G. Duttona, která pracuje s následujícími čtyřmi rovinami příčin násilí:

- **Makrosystémové příčiny.** Domácí násilí je podporováno a udržováno patriarchálním smýšlením, které přisuzuje muži vůdčí roli ve společnosti.
- **Exosystémové příčiny.** Exosystém představuje bezprostřední sociální okolí a vazby jednotlivců, které fakticky vytváří spojení mezi rodinou a makrosystémem. Násilí pak může vyvolat nezaměstnanost, nízké vzdělání, nízký příjem apod. Na druhou stranu kromě startérů násilí, existují ve společnosti záchranné brzy, které ho eliminují (např. sociální instituce).
- **Mikrosystémové příčiny.** Mikrosystém je reprezentován rodinou. Rizika pramení z podstaty rodinného života, např. privátnost omezuje možnosti sociální kontroly; partneři velmi dobře znají svoje slabiny; existuje zde neformální právo na ovlivňování.
- **Ontogenetické příčiny.** Ontologická rovina má nejbližší k psychologickým teoriím, neboť přihlíží především k individuálním charakteristikách pachatele, oběti a jejich vzájemné interakci.⁵¹

2.4 Znaky domácího násilí

Za domácí násilí obecně považujeme jakoukoli aktivitu, při které je u jedné osoby podněcován strach z osoby druhé, přičemž mezi těmito osobami existuje blízký vztah.

---

⁵⁰ SCHREIBER, Vratislav. Mezigenerační přenos násilí. *Vesmír*. 2001, č. 4, s. 237

⁵¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. *Policista*. 2002, č. 7, příloha

Závažnost domácího násilí spočívá především v okolnostech, za kterých je pácháno (v intimních vztazích), na kom je pácháno (jedná se o osoby citově blízké, které jsou spojeny manželstvím, majetkem, ekonomickými vazbami, společnými dětmi a příbuznými) a kde je pácháno (v soukromí mimo společenskou kontrolu).⁵²

Tak, jako u forem násilného chování existují i u znaků domácího násilí různá dělení, která však vždy obsahují stejné znaky, kterými jsou opakování a dlouhodobost, eskalace, role aktérů a neveřejnost.

➤ **Opakování a dlouhodobost násilí**

Domácí násilí má repetiční charakter. Z toho tedy vyplývá, že jednorázový incident, byť se závažnými důsledky, nesplňuje povahu domácího násilí. Může ovšem být, a často také je, startérem opakovaného domácího teroru. Ani ojedinělý útok by proto neměl být podceňován. Násilí zpravidla trvá velmi dlouhou dobu, i několik let.

➤ **Eskalace, tendence ke stupňování intenzity a četnosti násilí**

Domácí násilí se postupně zintenzivňuje – v prvním stadiu začíná psychickým násilím, později agresor vede útoky proti zdraví a celá záležitost může vygradovat až v ohrožení života oběti.

➤ **Jasná a neměnitelné role aktérů**

Klíčovým znakem je jednoznačné určení rolí aktérů domácího násilí. Vždy se jedná o osobu týranou, tj. ohroženou a osobu trýznící, tedy násilnou. Role se nikdy nemění, a proto například tzv. „italská domácnost“ či hádka nemůže být považována za domácí násilí, neboť proti sobě stojí dvě víceméně rovnoprávné osoby, které si vyměňují názory.

➤ **Neveřejnost**

Páchání domácího násilí je spojeno se snahou útočníka skrýt jeho jednání před společenskou kontrolou. Proto terorizuje svoji oběť v soukromí, tak aby minimalizoval počet svědků a důkazů. Místem konání násilí je nejen společná domácnost, ale veškeré prostory, kam si partneři přenášejí jejich privát (např. rekreační chata, hotel, apod.).⁵³

Policistům byl odborníky na danou problematiku pro usnadnění posouzení, zda jednání agresora vykazuje znaky domácího násilí vytvořen metodický manuál, který domácí násilí charakterizuje těmito znaky:

---

⁵² VOŇKOVÁ, Jiřina; MACHÁČKOVÁ, Radka et al. *Domácí násilí - právní minimum pro lékaře*. Praha, 2003, s. 8

⁵³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra et al. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha, 2007, s. 108-109 .

➤ **agresor i oběť jsou vzájemně blízké a důvěrně známé osoby**

K domácímu násilí dochází uvnitř reálného osobního vztahu mezi mužem a ženou, který může mít podobu manželství nebo podobné déle trvající relace (druh-družka).

➤ **agresor a oběť jsou svázáni řadou důležitých pojítek**

Pachatel a oběť jsou citově, sociálně a ekonomicky vzájemně závislé, blízké osoby. Dělili se anebo se dělí o společné soukromí! Do intimního svazku pachatel i oběť kdysi vstoupili dobrovolně a na základě svého privátního rozhodnutí.

➤ **soukromí jako místo činu**

Agresor na svoji oběť útočí na soukromé půdě (nejčastějším místem činu je společné obydlí) eventuálně jinde v ústraní, kam nedosahuje veřejná kontrola.

➤ **opakování násilí**

Domácí násilí nepředstavuje ojedinělý a jednorázový incident, naopak k násilí dochází opakovaně, ve vztahu mezi partnery se střídají fáze klidu s okamžiky násilí, po kterých může dojít k fázi usmiřování a slibů.

➤ **dlouhodobost**

Domácí násilí přetrvává i po velmi dlouhý časový interval v řádu několika let. Zpravidla uplyne více než rok, než se oběť odhodlá vyjít se svým problémem za dveře svého bytu a svěřit se další osobě.

➤ **vzrůstající intenzita násilí**

Specifickým znakem domácího násilí je opakování a postupný nárůst intenzity jednotlivých incidentů. Zejména na začátku jednotlivé incidenty, jsou-li posuzovány izolovaně, nemusí dosahovat prahu trestné činnosti. V oficiální (policejní) reakci je tudíž lze bagatelizovat či zcela přehlížet.

➤ **složitý, ambivaletní postoj oběti k agresorovi**

Oběti domácího násilí se chovají jinak než oběti poškozené cizím pachatelem. Jejich ochota spolupracovat na potrestání pachatele kolísá. Hledají sice pomoc krátce po násilném incidentu, obvykle však setrvávají v blízkosti útočníka a jsou tak vystaveny jeho psychickému nátlaku. Nezřídka podlehnou vyhrožování. K náhlé a zásadní změně

stanoviska v průběhu vyšetřování však mohou oběť vést i jiné motivy, např. víra v polepšení pachatele nebo obavy z osamocení, finanční a materiální nejistota, pocity viny, stud.⁵⁴

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že domácím násilím není:

- spor
- jednorázový incident
- vzájemné potyčky mezi partnery.⁵⁵

2.5 Formy domácího násilí

Domácí násilí se týká těch nejužších vztahů rodinného systému. Může mít různou podobu a to jak z hlediska zúčastněných osob, tak z hlediska formy násilí. Pokud jde o zúčastněné osoby, může se jednat o:

- **násilí na ženách, násilí na mužích** ⇒ násilí partnerů (manželů) jeden vůči druhému,
- **násilí na dětech** ⇒ násilí *rodičů* (dospělých) vůči dětem,
⇒ násilí *dětí* vůči dětem (sourozenecké), nikoli však dětí vůči jiným dětem, protože tam není splněna podmínka místa konání, tedy domova nebo obydlí.
- **násilí dětí vůči svým rodičům,**
- **násilí na starých osobách (seniorech),**
- **násilí na zdravotně postižených.**

Jisté je, že ať už je obětí domácího násilí kdokoliv, hovoříme stále o tom samém problému, který má pouze jinou podobu plynoucí z postavení zúčastněných osob. V každém případě se jedná o „... ovládající, nerovnoprávné a nerovnocenné zacházení jednoho člověka s druhým, ve kterém model vztahu tvoří role pronásledovatele a role oběti.“⁵⁶ Vyskytuje se tedy tam, kde je nerovnováha moci. Obětí je většinou jedinec, který má nějakou „nevýhodu“ či „nedostatek“ ve srovnání s pachatelem - například v tom, že je slabší, nezralejší, nezkušenější, handicapovaný, a to ať už fyzicky, mentálně či pouze věkem. My se v této disertační práci cíleně zabýváme jen partnerským násilím, kdy si

⁵⁴ *Jednání policistů s obětí trestného činu - manuál pro účastníky kurzu*. 2003, s. 61 - 62

⁵⁵ BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven*. Brno, 2008, s. 42

⁵⁶ KACAFÍRKOVÁ, Marcela. Domácí násilí. *Trestní právo - odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2002, č. 5, s. 12 – 16

z vlastní policejní praxe dovolím i tvrdit, že u většiny případů jsou jeho nechtěnými svědky děti. V této souvislosti nás pak zajímá, jaké dopady má tato „účast“ na vnímání tohoto jevu a na následném budoucím chování těchto dospívajících osob ve vztahu k jejich partnerům.

Podle formy užití násilí můžeme pak domácí násilí dělit na aktivní a pasivní.

Tabulka č. 1: Dvoufaktorová klasifikace násilí v rodině s příklady hlavních forem podle Browna

	fyzické násilí	psychické násilí	sexuální násilí
aktivní špatné zacházení a zneužívání	<ul style="list-style-type: none"> • nenáhodné zranění • násilné donucování a omezování 	<ul style="list-style-type: none"> • zastrašování • emocionální zneužívání • materiální zneužívání 	<ul style="list-style-type: none"> • incest • napadení a znásilnění
pasivní zanedbávání	<ul style="list-style-type: none"> • nedostatečná péče o zdraví • fyzické zanedbávání 	<ul style="list-style-type: none"> • nedostatek lásky • emocionální zanedbávání • materiální zanedbávání 	<ul style="list-style-type: none"> • selhání v ochraně • prostituce

Zdroj: Manuál pro účastníky kurzu - *Jednání policistů s obětí trestného činu*

➤ **Aktivní násilí** - je souhrnné označení pro *zneužívání a týrání* ve fyzickém, psychickém, nebo sexuálním kontextu, přičemž konkrétní aktivity jsou nasměrovány vůči oběti s cílem ublížit jí.

➤ **Pasivní násilí** - má podobu *zanedbávání* ve stejných kontextech. Zanedbávání je násilím jen v přeneseném slova smyslu, ale může být příčinou fyzického i psychického zranění⁵⁷.

Většina autorů se shoduje, že domácí násilí většinou vždy začíná slovním (psychickým) týráním a teprve později přechází do fyzických či sexuálních útoků. I kdyby k tomu však nikdy nedošlo, je to stále týrání. Nezanechá podlitiny a hematomy, ale oběti může způsobit stejné utrpení. Vyléčit se z něho může trvat stejně dlouho, ne-li déle jako vyléčit zranění fyzická.

⁵⁷ LOVAŠ, Ladislav. Sociálna psychológia násilia. In VÝROST, Jozef a SLAMĚNÍK, Ivan et al. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha, 2001, s. 174 - 175

Chování a jednání každého jedince má svá určitá specifika a určitým způsobem se projevují. Domácí násilí má proto řadu nejrůznějších podob. Na webových stránkách služby „DONA linka“, ale i v odborné literatuře se nejčastěji uvádějí čtyři základní formy násilí, a to fyzické, psychické, sexuální a ekonomické. V zahraniční literatuře najdeme i formy jako násilí verbální, spirituální či prostřednictvím destruktivních činů. Pro naši potřebu se více zmíníme o čtyřech základních formách, které doplníme o násilí sociální a celý přehled forem násilného jednání zakončíme novou formou domácího násilí, pro které se dnes již i u nás ustálil termín stalking. Je třeba si však uvědomit, že jednotlivé formy se v praxi většinou prolínají, protože spolu víceméně souvisejí. Teoretické rozlišení je však poměrně důležité, neboť nám pomáhá pochopit, jak všestranně se násilí může vyskytovat a co každou jeho odpovídající formu charakterizuje.

Fyzické násilí

Fyzické násilí je tou nejvíce odsuzovanou formou domácího násilí a vychází z převahy síly útočníka nad obětí, kdy ohrožená osoba má zmenšenou možnost obrany, ať už se jedná o neschopnost se postavit a účinně bránit (nedokáže to, nemoc, invalidita), nebo nemožnost se bránit z fyzických předpokladů (nemá k tomu potřebně fyzické dispozice či dostatek síly).

Fyzické násilí představuje značně široké spektrum různě nebezpečných forem napadání a zneužívání, jako např. strkání, fackování, bití pěstmi, tahání za vlasy, pálení, kopání, smýkání, ohrožování zbraní, nožem, házení předmětu, znehybňování (přivazování, zatlačování do kouta), které může v nejhorších případech skončit i usmrcením.

Za určitých okolností lze pod fyzické násilí zahrnout i ničení osobních věcí ohrožené osoby.

Psychické násilí

Pro oběť neméně ohrožující formou domácího násilí je násilí psychické, které, jak již název napovídá, vychází z nátlaku na city, vjemy, pocity člověka a zahrnuje různé druhy zastrašování, ponižování, zesměšňování na veřejnosti, hrubé nadávky, vyhrožování, ale také kontroly chodu dne, výslechy a další formy omezování.

- **Zastrašování** – je jedním z nejzákladnějších projevů, které je nejpoužívanější již od počátku narušených vztahů. Jedná se o slovní výhrůžky, výhrůžná gesta a pohledy, upozorňování na užití zbraně a jejich předvádění, ničení věcí (společných i věcí patřících ohrožené osobě, zejména těch, ke kterým má ohrožená osoba nějaký citový vztah).
- **Kontrola** – útočník se snaží ovlivňovat chování ohrožené osoby a tím o její absolutní kontrolu. Snaží se kontrolovat všechno, co ohrožená osoba dělá. V podstatě se jedná o jakési „*výslechy*“ s kým mluvila, co říkala, kam jde a kdy přesně se vrátí, případně stanovování času, v kolik hodin se má vrátit, s kým se smí či nesmí stýkat. Dále sem lze i zařadit snahu o omezování samostatnosti ohrožené osoby a omezení jejich možností se svobodně rozhodovat o sobě samém.
- **Kritizování** – jedná se o snahu útočníka zpochybňovat nebo nepravdivě posuzovat ať již činnosti, chování, vystupování, vzhled či jiné projevy ohrožené osobnosti či ohroženému za ně nadávat, nebo neustálé kritizování všeho, co oběť udělá či řekne. Pochopitelně se může jednat i o kritizování blízkých osob trpícího v jejich nepřítomnosti a tím vyhrocovat různé konflikty, které mohou být citově velmi nepříjemné a mohou i bolestně citově ubližovat.
- **Ponižování** – slovní nadávky, snižování osobnosti a zesměšňování v přítomnosti jiných, tzv. „*spřízněných duší*“ s osobou násilníka. Zesměšňování a ponižování jiných osob, bez jejich přítomnosti, před ohroženou osobou, ke kterým má trpící nějaké citové vazby (rodiče, děti, prarodiče apod.) – obdobně jako u kritizování se může jednat o vyvolávání velmi psychicky „bolestivých“ pocitů. Dále sem lze zařadit i zpochybňování duševního zdraví, přehlížení přání či potřeb a zlehčování obav.
- **Vyhrožování** – násilník se snaží využít své psychické nebo fyzické převahy a nutí ohroženého jedince do činností, které jsou nechtěné (tedy jedinec je nechce provádět), ponižující, zesměšňující či jinak nedůstojné. Trpící je tedy nucen k poslušnosti pod pohrůžkou fyzického ublížení či přímo bití. Dále potom pod výhrůžkami přerušení kontaktů či styků s okolím nebo agresor vyhrožuje i vlastním odchodem (v případech, kdy je ohrožená osoba na něm, například finančně nebo materiálně, závislá). Dokonce může agresor vyhrožovat i vlastní sebevraždou či sebeubližením, jen aby dosáhl svého

požadavku. Nejedna z útočníků se snaží i záměrně vyvolávat pocity viny v napadané osobě.

- **Vydírání** – obdobně jako u vyhrožování se agresor snaží ovlivňovat poškozenou osobu například pohrůzkou násilí a ublížení (osobě ohrožené, jejím blízkým, příbuzným, přátelům, dětem), omezeními či zákazy styku s blízkými či zmiňovanou sebevraždou a tím ji nutit do činností, které by jinak ohrožená osoba nekonala. U těchto lidí je i možné vydírání přes děti či vnoučata, kdy se je snaží stavět na svou stranu proti ohrožené osobě.
- **Izolace** – násilník se snaží držet ohroženého mimo dosah okolí proti jeho vůli, nedovoluje nebo mu zabraňuje v jakýchkoliv kontaktech s přáteli či rodinou, zakazuje mu telefonovat, využívat e-mailovou či klasickou korespondenci nebo sám jezdit společným automobilem.⁵⁸

Sexuální násilí

Sexuální násilí je zejména v manželství a partnerských vztazích velmi častou formou domácího násilí. Patří mezi hůře rozpoznatelné, protože obvykle nezanedává na oběti žádné stopy a odehrává se v tom nejintimnějším prostředí beze svědků (v některých krajních případech mohou být svědky děti). Oběť tyto činy velmi často nehlásí, protože se většinou o tom stydí hovořit před dalšími osobami, zejména jinými muži – policisty, soudcem, psychologem, lékařem apod.

Za projevy sexuálního násilí je vedle znásilnění považováno i násilné vynucení pohlavního styku nebo jiných sexuálních praktik včetně psychických nátlaků při sexuálních aktivitách nebo násilné či nepříjemné osahávání, které oběť podstupuje nedobrovolně, s nechutí.

Obětí sexuálního násilí může být jak žena, tak i muž. Ženy zde sice obvykle nemívají fyzickou převahu, ale mají stejné možnosti psychického nátlaku, vydírání, zastrašování, zesměšňování nebo vyhrožování, jako muži.

---

⁵⁸ *Pomoc osobám ohroženým domácím násilím: základní informace*. Přístup z: http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=355 [cit. 12.10.2010]

Sociální násilí

Pod touto formou domácího násilí si lze představit snahu agresora o omezení či přerušování společenských kontaktů oběti. Násilník se tak snaží oběť izolovat od přátel či příbuzných, snaží se omezovat a bránit jakémukoliv styku s nimi a to jak osobně, tak například i zákazem, kontrolou či poslechem telefonních hovorů, kontrolou elektronické pošty či jiné korespondence a především jí brání v osobním styku s nimi. Zakazuje přijímat návštěvy nebo hosty, odrazuje svým nevhodným chováním od dalších návštěv apod.⁵⁹ Pod tento pojem spadá i zákaz sledování televize, to proto, aby byla oběť dokonale izolována od okolního dění. Lze sem i zahrnout např. nežádoucím doprovody (k lékaři, na úřady nebo třeba i na nákupy), to proto, aby se minimalizoval kontakt s ostatními lidmi a násilník měl neustálou kontrolu nad styky ohrožené osoby.

Mezi sociální násilí lze zajisté zařadit narušování sociálních vztahů v rodině. Jedná se zejména o používání vlastních dětí jako prostředku násilí. Jedná se o vyhrožování odebrání dětí od ohrožené osoby nebo vyhrožování dětem, že budou odebrány, opakované obviňování a označování oběti jako špatného či neschopného rodiče, vyhrožování dětem, když s agresorem nesouhlasí, citové vydírání oběti za pomoci dětí nebo dětmi, nucení dětí, aby se při hádkách postavily na něčí stranu⁶⁰. Tato forma násilí bývá také někdy označována jako násilí emocionální, neboť je zaměřeno na nejbližší osoby, zvířata a předměty, ke kterým má ohrožená osoba úzký citový vztah.

Ekonomické zneužívání

Tato forma domácího násilí se nejčastěji vyznačuje tím, že oběti není dovoleno volně disponovat se svými financemi, je omezena disponovat rodinnými prostředky, o peníze musí žádat či dokonce prosit, popř. dostává příděly.⁶¹ Je však zřejmé, že pod tuto

---

⁵⁹ *Pomoc osobám ohroženým domácím násilím: základní informace*. Přístup z:

http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=355 [cit. 12.10.2010]

⁶⁰ SOURADOVÁ, Věra, *Jak poznat domácí násilí*. Rodina, 2001, Přístup z:

<http://82.208.32.94/clanek2207.htm> [cit. 15.11.2010]

⁶¹ VONKOVÁ, Jiřina a HUŇKOVÁ, Markéta et al. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2003, s. 20

formu můžeme zařadit i snahy vlastnit hmotný majetek rodiny (automobil, vybavení bytu, cenností apod.).

Nebezpečné pronásledování = stalking

Mezi nové formy domácího násilí, které obtěžují zejména psychiku oběti, patří tzv. stalking. Pojem „stalking“ se začal používat v 90. letech v USA pro označení způsobu chování, kdy se pachatel zaměří na konkrétní osobu, kterou pak obtěžuje systematicky a úporně projevy nevyžádané a nechtěné pozornosti. Je obecně považován za specifickou variantu násilí.

S pohledu kriminologie je stalking definován jako „*úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu života a ohrožuje její bezpečnost*“⁶². Přímým následkem stalkingu je závažné narušování soukromí, osobní svobody a lidské důstojnosti oběti. V závažných případech je poškozováno duševní a tělesné zdraví oběti, či dokonce ohrožován její život.

2.6 Fáze domácího násilí

Stejně tak jako u definice, teorií příčin a znaků domácího násilí neexistují ani u jeho fází jednotné výklady a jejich dělení. V odborné literatuře se setkáme s dělením na tři fáze, jinde na fáze čtyři. Pro pochopení jaká je dynamika násilného chování tento nesoulad není až tak důležitý. Víme, že domácího násilí není jednorázový afektivní akt, naopak, že disponuje vlastní dynamikou, v níž se násilné akty cyklicky opakují. Jedná se o opakovaně střídající se etapy násilí a relativního klidu. Tato cykličnost je označována jako „*spirála násilí*“ nebo také „*kruh domácího násilí*“. V začátku může mít domácí násilí nenápadný charakter a oběť ani nemusí rozpoznat počáteční signály. Postupně se však intenzita a rozsah agrese stupňuje a intervaly mezi jednotlivými atakami zkracují.

---

⁶² Trestněprávní postih nebezpečného pronásledování, tzv. stalkingu. Přístup z: http://www.aspi.cz/literatura_354. [cit. 4.12.2010]

Autoři, kteří uvádějí, že cyklus domácího násilí se skládá ze tří fází, jej popisují takto:

➤ **Fáze 1: Stupňování napětí**

V první fázi vládne ve vztahu napjatá a negativní atmosféra, pro niž jsou typické drobné incidenty, hádky, facky, verbální agresivita apod. Napětí ve vztahu narůstá, oběť pociťuje strach z blížícího se nebezpečí a pokouší se očekávanou hrozbu odvrátit např. tím, že je k agresorovi milejší či starostlivější. Odlišně na nastalou situaci reagují oběti, které již mají bolestnou zkušenost s prožitím celého cyklu. Jsou si vědomy, že násilné chování se bude opakovat bez ohledu na to, jak moc se snaží zachovat klid a chladnou hlavu. Stává se, že oběť s tušením nastávajícího konfliktu sama vyprovokuje agresora. Chce tak celou záležitost urychlit a mít co nejdříve za sebou.

➤ **Fáze 2: Období násilí**

V druhé fázi, která trvá relativně krátkou dobu, dochází k otevřenému projevu násilí v jakékoliv podobě a intenzitě. Reakce na násilné chování jsou rozdílné podle povahových rysů obětí. Zpravidla jsou emocionálně deprimovány, zoufalé ze situace, ve které se nacházejí a jako takovou ji shledávají bezvýchodnou. Psychické vyčerpání tak mnohdy oběti brání v efektní reakci na krizovou situaci.

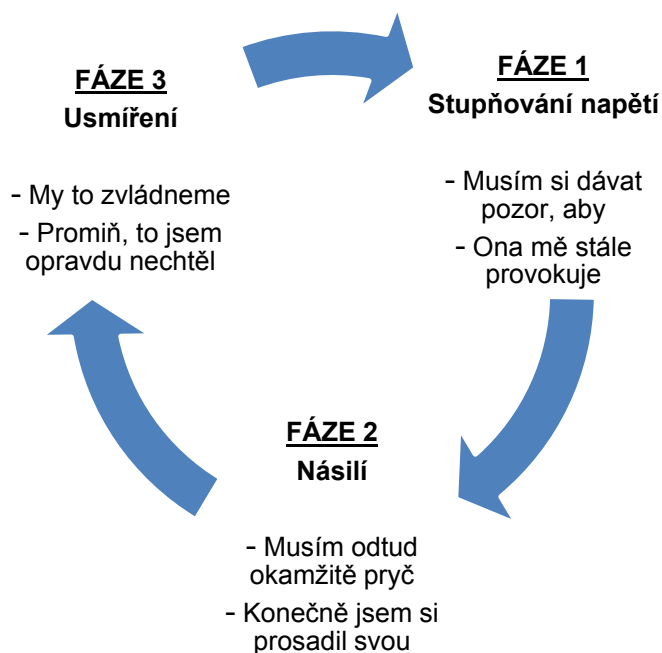
➤ **Fáze 3: Usmíření**

Po fázi otevřené exploze nastává období tzv. líbánek. Násilník pociťující vinu se začne omlouvat, zahrnuje oběť něhou, projevuje lítost a slibuje, že se nastalá situace už nebude opakovat. Pro většinu obětí představuje tato etapa velké ulehčení a uklidnění. Na základě vlídného jednání věří, že násilník je skutečně schopen změny a doufají v trvalé urovnání. Ve většině případů přichází hluboké zklamání, neboť dříve nebo později přijde další fáze cyklu a všechno začne nanovo a zpravidla s větší razancí. Kruh se uzavírá.⁶³

---

⁶³ BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven*. Brno, 2008, s. 64-66

Obrázek č. 1: Cykly DN z pohledu oběti/pachatele

Na nepřetržité střídání výše popsaného cyklu se však nemůžeme vždy spolehnout. Existuje i relativně horší typ agresora, který oproti obvyklému střídání láskyplné a násilnické pózy, rovnou svou oběť bez varování zbijí. Rovněž některé oběti se chovají odlišně. Některé nepodceňují a nebagatelizují první fyzické napadení a okamžitě po ataku agresora opouštějí.

Při pohledu na uzavřený cyklus se nabízí otázka, zda-li je vůbec možné vymanit se z tohoto „bludného kruhu“ domácího násilí? Opustit agresora není zdaleka tak jednoduché, jak by se mohlo laicky předpokládat. Obětem domácího násilí často velmi brání odejít od násilníka jejich ekonomická situace. Podle Marie Šustrové z intervenčního centra v Praze se oběť v průměru odhodlává pět let, než začne svou situaci řešit. Podle statistik musejí případy domácího násilí nejčastěji řešit ženy ve věku 31 - 40 let, z nichž spousta má malé děti.⁶⁴ Základní premisou vysvobození se z pekla domácího teroru je tak rozhodnutí oběti odejít od násilníka.

⁶⁴ *Oběti domácího násilí se obávají odchovu z ekonomických důvodů.* Přístup z: <http://www.novinky.cz/ekonomika/212183-obeti-domaciho-nasili-se-obavaji-odchodu-z-ekonomickach-duvodu> [cit. 2.9.2010]

Autoři, kteří rozlišují čtyři stěžejní fáze, při kterých dochází ke stupňování domácího násilí je popisují takto:

➤ **Fáze 1: Připoutání**

Zahrnuje počátek vztahu a prvotní znaky násilí. U oběti dochází k zidealizování představy, že prožije hezký partnerský vztah, její následná etapa života bude s osobou, do které se zamilovala. Její vize o partnerovi, jeho osobnostní charakteristika je vnímána přes, v drtivé většině, kladné hodnocení. Negativní hodnocení je popíráno a vytěšňováno, varující impulzy jsou přehlíženy a není jim přikládán hlubší význam. Ze strany oběti dochází k omluvě případných excesů agresora, oběť se přizpůsobuje požadavkům a tyto se snaží bez vnějšího radikálního odmítání plnit pro klid ve vztahu. Při této první fázi není ještě násilí pojmenováno a také oběť toto chování nevnímá jako násilné vůči své osobě. Zde hovoříme o „období s nasazenými růžovými brýlemi“. U oběti převládá pocit, že jsou schopny partnera předělat.

➤ **Fáze 2: Snášení násilí**

Akt násilí eskaluje a pokrývá poměrně velkou část vztahu. Dochází k němu téměř při každé příležitosti. Vyhrocená situace nastává při sebemenším vybočení z představ agresora. Oběť snáší násilí, ale zároveň velmi vnímá a vysoce pozitivně hodnotí chvíle „klidu“, útlumu negativního tlaku na její osobu, rovněž oceňuje kladný přístup partnera (omlouvání, ospravedlňování). Vnitřně si promítá investice, které do vztahu vložila, porovnává klady a zápory, za které bere částečnou vinu a na základě tohoto přehodnocení je schopna tolerovat partnerovo násilnické chování. Prostřednictvím emotivní stránky opakovaně věří partnerovým slibům, že se jednalo o poslední jeho takto vybočující jednání a nebude se opakovat. Útoky se však i nadále opakují a vzhledem k tomu, že pachatel posouvá hranici násilí, dochází k jeho vygradování. V oběti se střetávají dvě diametrálně odlišná východiska: vztah nelze ukončit z některého ze zásadních důvodů, ale zároveň ji tento vztah nevyhovuje a nechce v něm zůstat. Dostává se do „bludného kruhu“, cítí se být jeho vězněm.

➤ **Fáze 3: Osvobození se od násilného vztahu**

V tomto období je týrání dominantní částí partnerského vztahu. V oběti bojuje vázanost k partnerovi z dříve prožitých pozitivních chvílí, pocit dodržení slibu věrnosti v partnerství,

díky manipulaci a snížení sebevědomí oběti rovněž chování podřízenosti vůči dominantní osobě na základě určitých vnitřních a sociálních závazků. Na druhé straně si začíná uvědomovat i svoji obtížnou situaci a odpovědnost k vnitřnímu já. V tomto období se oběť snaží vysílat signály a hledat pomoc a podporu, a to nejen od lidí, kterým důvěřuje, od svých nejbližších, ale i mimo tento okruh. Oběť si začíná plně uvědomovat, že je uzavřena v bludném kruhu, její psychika se hroučí a pokud v tomto období nedostane silnou odezvu od okolí, hrozí riziko spáchání sebevraždy.

➤ **Fáze 4: „Uzdravení se“, odpoutání se**

Zde se předpokládá, že oběť se odpoutala od agresora a dochází k nalezení nových sociálních a psychických vazeb, začlenění se do nových situací a okolností, stabilizace a získání rovnováhy v nové etapě života. Zaměřuje se na zvládnutí a upevnování základních lidských potřeb pro přežití a zvládnutí nově vzniklé situace. Po konečném rozhodnutí, vymanit se z vazeb k agresorovi, se její vnitřní „já“ začíná usměřňovat, zklidňovat a začíná si stále více vážit sama sebe⁶⁵.

Každá z uvedených fází vyžaduje od pomáhajících profesí specifický přístup. Aby bylo možné oběti účinně pomoci, je bezpodmínečně nutné, aby poskytovatel věděl, v jaké fázi se tato nachází a vyjádřil jí své empatie. Pokud by došlo k nešetrnému přístupu, může u oběti dojít k blokaci, k nedůvěře a uzavření se vůči okolí.

Z psychologického hlediska je také pro každou oběť, která se dostala z dosahu agresora, důležité, aby nevytěšňovala do podvědomí vzpomínku na agresora, ale naopak, aby je přijala jako součást své minulosti, protože jedině tak vrátí sobě vážnost a pozvolna upevní své sebevědomí.

---

⁶⁵ LANDENBURGER, Kären. A Process of Entrapment in and Recovery from an Abusive Relationship. *Issues in Mental Health Nursing*. 1989, s. 207-227

Tabulka č. 2: Specifické projevy oběti a pachatele v průběhu cyklu násilí

OBĚŤ	PACHATEL
NÁRŮST TENZE	
Pečující, ochotná, souhlasící	Nízká míra agrese
Ochotná k překonání negativ pro klid ve vztahu	Verbální agrese, snižování sebevědomí oběti
Potlačení nesouhlasu a negativní reakce	Drobné fyzické násilí a ponižení, které je častější
Omluva agresorova chování	Graduje kontrola a žárlivost
Přisuzování viny externím okolnostem	Odlišné vystupování doma a veřejnosti
Přebírání osobní zodpovědnosti za partnerovo chování, zakrývání neshod a nežádoucího chování agresora	Nárůst vnímání signálů případného odchodu ze vztahu oběti
Izolace od vnějšího okolí, psychická konstrikce	Gradace agresivního chování a frustrace
Zvýšení stresu, anticipační anxieta	
NÁSILNÝ AKT	
Pasivní přijímání osudu	Nízká vlastní kontrola, nepředvídatelnost
Naučená bezmocnost: skepse před únikem a obranou ve vztahu	Násilné projevy napětí, nekontrolovatelná zuřivost
Emoční kolaps (po 24 - 48 hod)	Tendence ukázat nadvládu nad obětí
Disociace, neochota uvěřit po prožitých událostech, k čemu došlo, rezervovanost	Přijetí svého chování za standardní, chování oběti nepřijatelní
Deprese, antipatie	Kontrola nad ukončením této fáze
Zmírnění zranění	Emocionální vyčerpání
Izolace, odložení vyhledání pomoci	Snížení sebeúcty, uvědomění si, čeho se dopustil na oběti
Snížení sebeúcty	
OBDOBÍ KLIDU	
Přijetí role oběti, viktimizace	Milující, příjemný, odsuzující se
Pocity viny při úvaze odchodu ze vztahu	Touha po odpuštění
Přejímání odpovědnosti za násilný akt partnera	Ubezpečování, že se jednalo o krátkodobou událost a nedojde k opakování
Upevnění přesvědčení pokračovat ve vztahu	Touha po odpuštění a opakovaném přijetí oběti
Protichůdný vztah ke svému já	Protichůdný vztah k sobě samému
Pocit potřebnosti ve vztahu, vlastní zvýšené hodnocení	

Zdroj: Walker, Leonore E. *The battered woman*. New York: Harper & Row, Publisher, 1979

Z výše popsaného je tedy zřejmé, že autoři se celkem shodnou na prvních třech fázích cyklu domácího násilí. Ti optimističtější je pak doplňují fází „uzdravení se“ a odpoutání se od agresora se zahájením „nového“ života bez agrese. Z vlastní praxe však víme, že tato fáze se podaří jen malému procentu obětí.

2.7 Domácí násilí ve statistice

Pojmout do statistických přehledů všechny trestné činy, které v souvislosti s projevy domácího násilí přicházejí v úvahu je velmi obtížné a pro účel této práce to snad ani není zapotřebí. Pro posuzování projevů domácího násilí se nejčastěji uvádí trestný čin *týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě* - § 215a tr. zákona, resp. od 1.1.2010 trestný čin *týrání osoby žijící ve společném obydlí* - § 199 tr. zákoníku, který byl do trestního zákona začleněn v polovině roku 2004 a nyní od roku 2010 nově i trestný čin *nebezpečné pronásledování* - § 354 tr. zákoníku. Dalším důležitým statistickým údajem je pak počet osob, které jsou pro tyto trestné činy policií trestně stíhány.

Tabulka č. 3: Počet trestných činů *týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě* - § 215a tr.z., resp. od 1.1.2010 *týrání osoby žijící ve společném obydlí* - § 199 tr.z. za období 2004 - 2010

trestný čin § / rok	2004*	2005	2006	2007	2008	2009	2010
§ 215a / § 199 tr.z.	161	546	532	685	522	507	519

Zdroj: Statistické přehledy PP ČR

Pozn.: * 6-12/2004

Jak je z výše uvedené tabulky č. 3 patrné nejvíce evidovaných trestných činů *týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě* - § 215a tr. zákona, resp. *týrání osoby žijící ve společném obydlí* - § 199 tr. zákoníku, bylo v roce 2007, kdy bylo policií evidováno 685 skutků a nejméně pak v roce 2009, kdy bylo policií evidováno 507 těchto trestných činů. Rok 2004 se 161 skutky nelze zcela objektivně posuzovat, neboť byl policií evidován jen za 7 měsíců a policie tuto novou skutkovou podstatu trestného činu začala povolna začleňovat mezi své činnosti.

Stejný vývoj, jako je u četnosti evidovaných trestných činů *týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě* - § 215a tr. zákona, resp. *týrání osoby žijící ve společném obydlí* - § 199 tr. zákoníku, byl i u osob, které byly policií z tohoto trestného činu obviněny. Nejvíce to bylo v roce 2007, kdy bylo policií trestně stíháno 528 osob, z toho 514 mužů a jen 14 žen. Nejméně pak v roce 2009, kdy bylo policií obviněno 384 osob, z toho 368 mužů a 18 žen. Jak je tedy patrné častěji se tohoto trestného činu dopouštění muži - viz. tabulka č. 4.

Tabulka č. 4: Počet trestně stíhaných osob pro trestný čin *týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě* - § 215a tr.z., resp. od 1.1.2010 *týrání osoby žijící ve společném obydlí* - § 199 tr.z. za období 2004 – 2010 podle pohlaví

	Celkem	muži	ženy
2004	108	105	3
2005	421	408	13
2006	437	421	16
2007	528	514	14
2008	400	382	18
2009	384	368	16
2010	436	418	18

Zdroj: Statistické přehledy PP ČR

Jen za první rok účinnosti trestného činu *nebezpečné pronásledování* bylo policií evidováno 537 skutků, 390 z nich bylo policií i objasněno, trestně stíháno pak bylo 314 osob, z toho 279 mužů a 35 žen. Cizinci se tohoto trestného činu dopustili v 16 případech - viz. tabulka č.5. Jaký byl vývoj v jednotlivých měsících roku 2010 znázorňuje tabulka č. 6.

Tabulka č. 5: Počet evidovaných a objasněných trestných činů *nebezpečné pronásledování* - § 354 tr. zákoníku v roce 2010, počet stíhaných osob podle pohlaví a podíl cizinců

	zjištěno	objasněno	stíháno	muži	ženy	cizinec
§ 354 tr. zák.	537	390	314	279	35	16

Zdroj: statistické přehledy PP ČR

Tabulka č. 6: Počet evidovaných skutků a stíhaných osob pro trestný čin *nebezpečné pronásledování* podle § 354 tr. zákoníku za období leden - prosinec 2010

Měsíc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	celkem
počet skutků	15	51	87	63	43	50	44	27	25	48	55	29	537
stíhaných osob	1	11	10	49	29	38	19	25	27	35	32	38	314

Zdroj: statistické přehledy PP ČR

Dalšími statistikami, které dokladují četnost a vývoj této trestné činnosti jsou statistiky státních zastupitelství a soudů, které uvádějí počet osob, které byly pro tyto trestné činy trestně stíhány a popřípadě i odsouzeny a jak. Dále jsou to statistiky, které uvádějí počty osob, které byly v souvislosti s domácím násilím vykázány z obydlí. Dalším důležitým statistickým údajem je oběť tohoto trestného činu a její vztah k pachateli.

Tabulka č. 7: Vybrané ukazatele o postihu domácího násilí v letech 2007 - 2010

Rok	Zahájeno TR	Zastaveno/Odloženo	Zahájeno TS	Odsouzeno			Vykázáno 2007-2010		
				Celkem	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži
2007	877	180	548	291	8	283	862	8	854
2008	735	7	399	287	5	282	679	13	668
2009	694	5	435	251	8	243	743	16	778
2010	771	2	448	69	0	69	1058	25	1035
Celkem	3077	194	1829	898	21	877	3342	62	3335

Zdroj: Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti

Jak dokládá výše uvedená tabulka č. 7, bylo ve sledovaném období každým rokem pro trestné činy spojené s domácím násilím zahájeno trestní řízení u více jak 700 skutků, s výjimkou roku 2009, trestní stíhání pak je zahájeno u více než poloviny skutků. Drtivá většina všech odsouzených jsou muži, kteří jsou také podstatně častěji policií vykazováni z bytu či obydlí. V posledním roce, tedy v roce 2010 také podstatně sloupl počet osob, které byly policií vykazány. To jistě svědčí o tom, že policie již umí tento institut plně využívat a dokáže tak chránit oběti od možného pokračování násilného jednání.

Tabulka č. 8: Přehled o vyřízených věcech a pravomocně odsouzených osobách za rok 2010 v celé ČR pro trestný čin podle § 215a tr. zákona, resp. podle § 199 tr. zákoníku

		§ 215a	§ 199	celkem
Počet trestných činů	- celkem	480	148	628
	- vliv alkoholu	46	13	59
	- vliv návykové látky	2	2	4
Odsouzené osoby	- celkem	204	71	275
	- vliv alkoholu	29	7	36
	- vliv návykové látky	1	1	2
	- recidivisté	7	4	11
	- dosud netrestané	83	25	108
	- ženy	9	0	9
	- mladiství	3	0	3
Uložené tresty	- NEPO celkem	42	27	69
	- do 1 roku	6	2	8
	- od 1 do 5 let	34	25	59
	- od 5 do 15 let	1	0	1
	- přes 15 let	1	0	1
	- PO celkem	161	43	204
	- s dohledem	50	18	68
Trest uložen ve spojení s jinými tresty		16	7	23
Upuštěno od potrestání		1	1	2
Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem		0	1	1
Ochranné léčení	- celkem	27	14	41
	- protialkoholní	22	10	32
	- protitoxikomanické	3	1	4
	- ostatní	4	4	8
Ochranná výchova		1	0	1
Zproštěno		35	12	47
Zastaveno	- celkem	13	4	17
	- z toho amnestie	0	0	0
Postoupeno		25	10	35

Zdroj: Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti

Z tabulky č. 8 vyplývá, že jen v roce 2010 vyřídily soudy celkem 628 věcí - trestného činu *týrání osoby žijící ve společném bytě /obydlí*, z čehož se tohoto trestného činu dopustilo 59 osob pod vlivem alkoholu. Odsouzeno však bylo jen 275 osob, kdy 11 z nich

se tohoto trestného činu dopustili jako recidivisté a naopak 108 z nich nebylo dosud netrestáno. Soudy v roce 2010 pro tento trestný čin nejčastěji ukládaly trest odnětí svobody s podmíněným odkladem. U 69 osob však byl uložen trest odnětí svobody nepodmíněně, z toho jedné osobě vyšší než 15 let, u 32 z nich bylo ještě nařízeno ochranné protialkoholní léčení. Mezi odsouzenými byla 9 žen a 3 mladiství.

Z pohledu oběti trestných činů domácího násilí byly z celkového počtu 434 vykazovaných skutků nejčastějšími oběťmi ženy, a to u 343 z nich. Druhou nejčastější obětí pak byly právě děti. To prokazatelně svědčí o tom, že děti jsou svědky násilí v rodinách a nezřídka kdy se stávají i jeho oběťmi. Z pohledu vztahu mezi pachatelem a obětí je zřejmé, že v roce 2010 docházelo k projevům domácího násilí nejčastěji mezi manželi, a to i bývalými a partnery. Tato statistická data potvrzují správnost našeho zájmu právě o násilí manželské a partnerské, jehož svědky jsou jejich děti, které se také stávají dalšími oběťmi. Počet trestných činů a jejich objasňování je dlouhodobě nejvyšší v bývalém Jihomoravském kraji a naopak nejnižší v Praze – viz. tabulka č. 9.

Tabulka č. 9: Informace o obětech domácího násilí v roce 2010 podle bývalých policejních krajů

rok 2010		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Celkem případů		23	57	36	30	44	52	107	85	434
Obětí je	- dítě	3	8	8	9	9	10	16	11	74
	- žena	19	47	27	23	33	43	81	70	343
	- muž	0	3	2	0	2	2	4	5	18
	- senior	2	5	2	0	2	6	11	9	37
Vztah mezi pachatelem a obětí	- manželé	5	22	8	9	12	18	47	32	153
	- bývalí manželé	1	5	5	2	1	5	6	6	31
	- druh/družka	7	17	13	10	18	14	21	27	127
	- dítě žijící ve společné domácnosti	5	8	8	9	10	11	19	11	81
	- mezigenerační vztah	5	6	4	1	4	8	15	16	59
	- jiná osoba žijící ve společné domácnosti	1	5	1	1	1	5	4	3	21

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti

Jak dále dokládá níže uvedená tabulka č. 10, z celkového počtu 205 soudy vyřízených věcí v roce 2010, bylo pro trestný čin *bezpečné pronásledování* odsouzeno 83 osob, 6 z nich se jednání dopustilo pod vlivem alkoholu, 7 recidivistů a 6 žen. Soudy v roce 2010 pro tento trestný čin nejčastěji ukládaly trest odnětí svobody s podmíněným odkladem, ale u 13 osob byl uložen trest odnětí svobody nepodmíněně. Dalšími tresty byly obecně

prospěšné práce, které byly uloženy pěti pachatelů a jeden peněžitý trest. Mezi odsouzenými nebyl ani jeden mladistvý. Tato statistika také dokládá, že nejlépe v této oblasti pracují soudy v bývalém Severomoravském kraji.

Tabulka č. 10: Přehled o vyřízených věcech a pravomocně odsouzených osobách za rok 2010 podle policejních krajů pro trestný čin podle § 354 tr. zákoníku

		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Počet trestných činů	- celkem	22	32	20	18	20	16	19	58	205
	- vliv alkoholu	0	0	0	0	0	1	1	12	14
	- vliv návykové látky	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Odsouzené osoby	- celkem	4	12	7	7	9	9	9	26	83
	- vliv alkoholu	0	0	0	0	0	1	1	4	6
	- vliv návykové látky	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	- recidivisté	0	1	0	0	2	0	0	4	7
	- dosud netrestané	2	7	3	5	2	5	3	8	35
	- ženy	0	1	0	0	1	1	0	3	6
	- mladiství	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uložené tresty	- NEPO celkem	1	0	2	0	3	1	3	3	13
	- do 1 roku	0	0	2	0	3	1	3	3	12
	- od 1 do 5 let	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	- PO celkem	3	11	5	6	4	6	6	20	61
	- s dohledem	1	3	0	2	0	2	0	4	12
	- Obecně prospěšné práce	0	0	0	0	2	0	0	3	5
	- Peněžitý trest	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Trest uložen ve spojení s jinými tresty	1	1	0	0	1	1	0	1	5	
Upuštěno od potrestání	0	1	0	1	0	1	0	0	3	
Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem	0	0	0	1	0	0	0	0	1	
Ochranné léčení	- celkem	0	1	0	0	0	0	0	2	3
	- protialkoholní	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	- protitoxikomanické	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	- ostatní	0	1	0	0	0	0	0	1	2
Ochranná výchova	0	1	0	0	0	0	0	2	3	
Zproštěno	0	0	2	0	0	0	1	0	3	
Zastaveno	- celkem	1	2	0	1	0	2	1	0	7
	- z toho amnestie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Postoupeno	0	0	0	1	0	0	0	3	4	

Zdroj: Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti

3. Pachatelé a jejich oběti

Domácí násilí zasahuje do všech socioekonomických vrstev populace napříč, nezávisle na ekonomickém statutu rodiny, vzdělání či povolání partnerů. Z kapitoly druhé, resp. podkapitoly 2.4 víme, že mezi osobu týranou, tj. ohroženou a osobu trýznící, tedy násilnou, jsou jednoznačně určené role, které se nikdy nemění. Pachatel a oběť jsou často citově, sociálně a ekonomicky vzájemně závislé, blízké osoby, které se dělí nebo dělily o společné soukromí. Do společného intimního svazku oba kdysi vstoupili zcela dobrovolně a na základě svého privátního rozhodnutí. Oběti domácího násilí se proto chovají jinak než oběti poškozené cizím pachatelem. Krátce po násilném incidentu sice hledají pomoc, obvykle však setrvávají v blízkosti útočníka a nezřídka v průběhu vyšetřování, s vírou v polepšení pachatele nebo obavy z osamocení, finanční a materiální nejistoty, pocitů viny a studu, zásadně změni svůj postoj k věci.

3.1 Charakteristika pachatelů

Ve společnosti ještě stále převládá názor, že hlavní příčinou domácího násilí je osobnost pachatele a jeho osobnostní založení. Násilníci jsou většinou nemocné, psychopatické osobnosti, k jejichž hlavnímu osobnostnímu rysu patří neschopnost vyrovnat se se svým životem, sociálním okolím a do života společnosti se tak plnohodnotně zapojit. Chování zneužívané oběti je z hlediska iniciace podružné a ovlivňuje pouze detaily ve způsobu provedení.

Výzkumy zaměřené na domácí násilí s určitostí vyvrátily tento do této doby pevně zakořeněný názor.

Jako neplatná se projevila také další ve společnosti velmi rozšířená domněnka, totiž že k podobným jevům dochází výhradně v rodinách alkoholiků. Jaký tedy je typický domácí agresor?

Psychologický profil většinového počtu domácích násilníků lze zjednodušeně nastínit těmito základními body:

- **nízké sebevědomí** - násilník se často cítí bezmocný a užívá násilí jako způsob o pokus uchvátit kontrolu nad situací. Díky ataku získává okamžité, krátkodobé uspokojení a podvolení oběti, čímž docílí pro něj tolik důležité kontroly a moci nad situací.

- **přesun viny do vnější sféry** - většina násilníků věří, že k násilí došlo z důvodu vnějších okolností. Pro obhajobu svých násilných činů mají k dispozici vždy sérii různých zdůvodnění.
- **strach ze závislosti** - většina násilníků je emocionálně závislá na své partnerce a zároveň vystrašená z možnosti její ztráty. Tento potlačovaný strach vede útočníka k majetnickému chování vůči své oběti.
- **potlačení a odmítání násilí** - většina násilníků má tendenci násilí ve svých představách zmírňovat či popírat. Toto odmítání jim umožní neodpovídat za své činy a uchrání je před vlastním negativním sebehodnocením. Pravděpodobnou příčinou tohoto popírání skutečnosti je v dětství naučený vzorec chování vypořádávání se s nepříjemnými zážitky.
- **izolace** - přestože na první pohled má domácí násilník mnoho přátel a svým okolím bývá hodnocen jako hodný člověk, patří většinou mezi lidi, kteří si ostatní tzv. drží od těla. Žádost o pomoc od jiných, kromě své oběti, považuje za slabošské gesto. V celé šíři jeho osobnosti může proto násilníka poznat pouze jeho oběť. Tato skutečnost přispívá k tendenci okolí nedůvěřovat výpovědi oběti, která se rozhodla vypovídat o násilí.
- **zvnitřnění tradičních rolí** - většina agresorů vyrůstala v přesvědčení, že muž je hlavou rodiny, že jeho hlas má největší váhu a jeho názor má právo veta nad ostatními členy rodiny. Od dětství byl učen neprojevat své emoce, opak hodnotit jako slabost. Věří, že musí být silný za každých okolností a je přesvědčen o své odpovědnosti za rodinu, což ho opravňuje k vynucenému chování jejích členů podle jeho představ.
- **zkušenosti s násilím z dětství** - většina násilníků byla svědkem násilného chování v dětství. Viděli, jak otec bije matku, nebo byli sami týráni. Ve stresu potom inklinují k chování se podle naučeného modelu.
- **zlost jako akceptovatelná mužská emoce** - většinu emocí vyjadřují násilníci v intimních vztazích pomocí zlosti, kterou chápou jako projev síly a jako typický způsob chování muže. Další emoce agresor není schopen vyjádřit a plně spoléhá na svou partnerku, že se o emoce celé rodiny postará. Tím se stává zranitelným v důvěrných rozhovorech, kdy své pocity nezvládá vyjádřit. Přestože jej může rozzlobit mnoho

různých okolností, které nemají s jeho obětí nic společného, ventiluje svoji zlost pouze vůči oběti, protože si je vědom, že mimo intimní vztah by s tímto typem chování neuspěl.

- **prvky kontroly** - v tomto bodě se chování násilníků od sebe vzájemně odlišuje. Jedna skupina bývá popisována jako chodící „časovaná bomba“. Jsou to lidé se sníženou kontrolou impulzivity. Při rozebírání svého chování popisují, že ztratili sebekontrolu, nevěděli, co činí. Druhá skupina agresorů si je naopak vědoma toho, co dělá. Tito muži své útoky dopředu plánují, do detailů promýšlejí. Tato skupina násilníků patří mezi nejnebezpečnější.⁶⁶

Kromě těchto základních bodů je třeba uvést také vliv sociální tolerance na chování násilníka. Tolerování domácího násilí společností zcela nepochybně posiluje násilníkovu přesvědčení, že jeho chování je správné, že se ničeho odsouzeníhodného nedopouští a na násilné chování má právo. Zajímavostí je, že většina agresorů nepovažuje přítomnost násilného jednání za možný důvod odchodu oběti z intimního svazku.

3.2 Charakteristika obětí

Laická veřejnost má často představu, že obětí domácího násilí se mohou stát pouze pasivní, závislé, nesamostatné ženy, které si nechají vše líbit. Ovšem stejně jako neexistují typičtí pachatelé, neexistují ani typické oběti. Každý partner, muž i žena, ale i ostatní členové domácnosti, děti, senioři či handicapovaní lidé, mohou sklouznout do pozice týraných osob. Stejně jako pachatelé, mohou i oběti pocházet ze všech socioekonomických, věkových, etnických a náboženských vrstev. Vzdělání, ani sociální postavení oběti také neochrání před násilím za zavřenými dveřmi jejich privátů.

Oběťmi domácího násilí mohou být:

- manželka, manžel, partnerka, partner, bývalý manžel nebo manželka žijící spolu ve společné domácnosti
- dítě žijící s otcem nebo matkou ve společné domácnosti

---

⁶⁶ ŠVECOVÁ, Petra. Jací muži se dopouštějí násilí? In *Dneska Tě ještě nezabiju!* Zpráva o stavu domácího násilí. Praha, 1997, s. 52 -54

- senioři žijící ve společném domě se svými dětmi
- osoby zdravotně postižené, odkázané na pomoc blízkých osob

Jak již bylo v úvodu této práce uvedeno, naše pozornost je věnována zejména projevům násilného chování v rodině generační, tedy násilí páchaném buď na jednom z partnerů, a to ať již současném či minulém, nebo na dětech.

Oběti domácího násilí se mnohdy bojí udělat něco proto, aby zamezily útokům a napadání ze strany násilníka. Jak uvádí Voňková: „*Je to především strach, strach z ještě většího utrpení, který je silnou emocí, jež ochromuje a obvykle brání oběti odejít. Dále je zde pocit studu, zneuctění, pocit nespravedlnosti, pocit provizoria. Strach ze sociální izolace a společenského nepochopení až odsouzení.*“⁶⁷

Důvodů, proč oběti neopustí svého partnera je celá řada. Oběti věří slibům pachatelů, kteří se po útocích omlouvají, nechtějí rozdělit rodinu, nemají kam jít, bojí se dalších výhrůžek a napadání od agresora, jsou ekonomicky závislé.

Žena jako oběť domácího násilí

Experti se shodují, že většinu obětí partnerského násilí, asi 95% případů, tvoří ženy a pachateli jsou buď jejich současní, nebo bývalí partneři. Občanské sdružení Rosa uvádí, že v České republice se s násilím během svého života podle mezinárodního průzkumu AV ČR setkává 38% žen. Pomoc v případech domácího násilí hledají nejčastěji ženy ve věkové skupině 30 – 44 let. Nejvíce jsou mezi nimi zastoupeny ženy s dětmi školního věku nebo ženy na mateřské dovolené. Fyzické násilí bývá spojeno s omezováním sociálních možností ženy, jejich kontaktů s vnějším světem, s omezováním ekonomických možností, včetně omezování možnosti vlastního výdělků a vynucováním sexuálního styku.

V současné společnosti stále ještě přetrvávají, i když v různé míře, tradiční hodnoty vyzdvihující důležitost role manželky a matky, které činí ženu zodpovědnou za udržení manželství, obzvláště tehdy, když v rodině žijí děti. A právě tyto kulturní hodnoty a genderové stereotypy zde mohou sehrát velkou roli. Žena se silnou vírou v takovou ideologii se obvykle nejen nesnaží partnera opustit, ale často ani nehledá žádnou pomoc a

⁶⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina a HUŇKOVÁ, Markéta. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004, s. 82

o násilí mlčí, neboť ho vnímá jako privátní záležitost, za kterou se stydí. Ukončení partnerství může pro ni znamenat selhání vlastních schopností milovat a udržet vztah.

Velkou roli může sehrát i ekonomická závislost na partnerovi, či absence vhodného „útočiště“. *„Výzkumy ukazují, že právě bydlení a finanční zabezpečení jsou hlavními prioritami žen snažících se uniknout z násilného vztahu a společně se snahou udržet rodinu pohromadě pak nejčastějšími důvody proč zůstat.“*⁶⁸

Svou nezanedbatelnou roli může také sehrávat ten fakt, že žena zažila týrání jako dítě ve své rodině, a proto má hranici, kdy začne považovat mužovo chování za násilné, posunutou. Vidí ho teprve, až když se téměř jedná o ohrožení jejího života. Dívky si podle vzorce v původní rodině nacházejí, byť nevědomě, takového partnera, jaký byl třeba jejich otec. Častokrát násilí přehlížejí, nebo přecházejí, což se jim nemusí do budoucna vyplatit.

Muži jako oběti domácího násilí

V rozporu s feministickým pojetím, které poukazuje na partnerské násilí jako na jeden z projevů dominance mužů vůči ženám a pramení z patriarchálních vztahů ve společnosti, některé kriminologické a sociologické výzkumy ukazují, že násilí žen vůči mužům je také poměrně rozšířené, i když jeho následky jsou většinou méně závažné. Mocenský aspekt násilí totiž neobsahuje tak často zneužití fyzické síly. Domácí násilí páchané na mužích zahrnuje daleko více takový druh násilí, kde pojem násilí je spíše metaforický a zahrnuje více další fenomény, jako jsou moc, kontrola, manipulace, nátlak, vydírání, vyhrožování, ponižování, zesměšňování, urážení apod. *„Násilí páchané na mužích může být specifické právě tím, že na jedné straně není patrná tak výrazná převaha síly na straně pachatele – ženy, na druhé straně může být přítomen velmi silný potenciál manipulace nebo moci.“*⁶⁹ Wanatoviczová uvádí, že ženy se mnohem méně uchylují k použití fyzické síly, ale stále přibývá mužů, které manželky či partnerky týrají a vydírají zejména psychicky. Cituje názor sexuologa Weisse, že ženy muže poměrně často ponižují v oblasti sexuálního života, stěžují si na jeho nedostatečnost, sex muži odpírají, nebo poskytují za odměnu, když například uklidí.⁷⁰ Hlavní důvod je možné spatřovat ve stupňující se ženské emancipaci a rozpadu tradičního modelu partnerských vztahů. Podle psychologů je nejčastější příčina v

⁶⁸ BURIÁNEK, Jiří, et al. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. Olomouc, 2006, s. 26

⁶⁹ BURIÁNEK, Jiří, et al. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. Olomouc, 2006, s. 29

⁷⁰ WANATOWICZOVÁ, Krystyna. Domácí násilí: Jak týrat muže. *Týden*, 2002, s. 1. Přístup z: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=166> [citováno 12.10.2010]

tom, že muži své ženy příliš milují, obdivují a nikdy by si nedovolili se své „bohyni“ vzepřít, natož na ni vztáhnout ruku.

Hovoříme-li o násilí páchaném na mužích, nelze pouze a jednoduše zaměnit pohlaví pachatele a oběti. U mužů se sice mohou docela dobře uplatnit stejné modely chování jako u žen, tematizace domácího násilí ve vztahu k ženám a mužům však pochází z rozdílných sociálních rámců a souvislostí. V obou případech však je pachatelem blízký člověk a násilí se odehrává v soukromí. Ve většině případů sice bývá obětí domácího násilí žena, však právě toto nastavení posuzovacích kritérií může ztěžovat pomoc mužům, kteří se stali obětí domácího násilí.

O tomto druhu násilí se ještě příliš nehovoří. Muži o problému nechtějí mluvit, protože se obávají, že budou vypadat jako „slaboši“, kteří se nechají od ženy mlátit. Dnes už však začínáme být svědky toho, že se na různé linky bezpečí začínají obracet stále častěji i muži, kteří doma zažívají ubližování, násilí, soustavné ponižování a krutost. Tuto změnu je možné připsat i otevřenější společnosti, která se už o problému domácího násilí nebojí hovořit.

Děti jako oběti domácího násilí

Děti jsou společně s ženami nejčastější obětí domácího násilí. V rodině, ve které probíhá domácí násilí, dítě trpí. „*Děti všech věkových skupin, které v rodině žijí, jsou nepřímou rovněž oběťmi násilí.*“⁷¹

Ve statistikách občanského sdružení Rosa se uvádí, že děti jsou v 97% svědky domácího násilí namířeného na jejich matky. Děti se stávají svědky nejen psychického násilí (zesměšňování, shazování, ponižování, vulgárních nadávek, výhrůžek), ale i fyzických útoků na své matky (fackování, kopání, bití, topení, znásilnění, škracení). Děti se však stávají nejen svědky, ale jsou i oběťmi domácího násilí, a to ve více než 50% případů.⁷²

---

⁷¹ GJURIČOVÁ, Šárka; KOCOURKOVÁ, Jana; KOUTEK, Jiří. *Podoby násilí v rodině*. Praha, 2000, s. 76

⁷² Přístup z: <http://www.rosa-os.cz/o-nas/informace-pro-tisk/> [citováno 22.11.2010]

3.3 Důsledky domácího násilí

Obětem trestných činů se věnuje samostatná vědní disciplína viktimologie⁷³. To, že prožité násilí zanechává na oběti stopy je více než zřejmé. V této souvislosti je tak třeba poukázat na výskyt primárních a sekundárních ran.

Primární rány jsou způsobeny primární viktimizací a jdou tedy bez výjimky na konto pachatele. Mohou být trojího druhu:

1. fyzická újma - která narušuje fyzickou integritu počínaje lehčím zraněním a může končit těžkým ublížením na zdraví či smrtí,

2. finanční újma - spočívající v poškození či ztrátě majetku, ale též v ušlém zisku nebo nákladech na léčení,

3. emocionální újma - bývá u obětí domácího násilí velmi výrazná. Tyto rány se odvíjejí v prožívání oběti a souvisejí s jejím osobnostním založením. Jsou objektivně obtížně postižitelné, značně ničivé, obtížně odstranitelné a mají rozmanitou podobou. Emocionální újmu vytvářejí určité momenty a příznaky, některými psychology označované jako „neviditelné rány“, které vznikají v důsledku kriminálního útoku. Patří sem následující psychologické skutečnosti:

➤ **pocit zneuctění** - vyjádřený například tím, že se jim protiví celý svět, ztratily vnitřní duševní rovnováhu nebo zmizelo jejich přesvědčení, že jsou ve srovnání s ostatními v pořádku,

➤ **ztráta pocitu důvěry** - ztráta schopnosti přiměřeně důvěřovat sobě a svému okolí, což je ovšem důležitým znakem každého duševně vyrovnaného člověka, který k normálnímu životu potřebuje do určité míry důvěřovat přátelům, známým, ale i neznámým lidem. Všechny tyto přirozené předpoklady jsou prožitkem útoku silně otřeseny, svět a lidé v něm se jeví jako nepředvídatelní, nesrozumitelní, schopni bezdůvodně škodit,

➤ **ztráta pocitu autonomie** - oběť se cítí slabá, bezmocná, rozčarovaná. Má pocit, že není schopna sama rozhodovat o svém jednání, že není schopna kontrolovat většinu životních situací a vlastní silou překonávat vnější nepříjemné okolnosti.⁷⁴

⁷³ Vědní disciplína o obětech trestného činu, hledá faktory psychické a sociální povahy, které umožňují, aby se někdo stal obětí trestného činu. V praxi pak klade důraz na pomoc oběti, zacházení s obětí a prevenci před trestnou činností.

⁷⁴ VOŇKOVÁ, Jiřina, MACHÁČKOVÁ, Radka et al. *Domácí násilí - právní minimum pro lékaře*. Praha, 2003, s. 16-17

Sekundární rány jsou způsobeny sekundární viktimizací a představují tedy druhotné zraňování oběti. Jsou výlučně psychologického rázu. Má se za to, že mohou zraňovat více, než rány primární. Jsou definovány následujícími pocity:

- 1. pocit nespravedlnosti** – může mít oběť z mnoha okolností v průběhu vyšetřování a soudního projednávání věci - například nedostatek informací, opožděné či odkládané soudní jednání a podobně,
- 2. pocit nedůstojnosti** – ten může oběť získat v důsledku necitlivě vedeného výslechu nebo senzacechtivého přístupu médií, ale i reakce okolí,
- 3. pocit izolace** - je prožitkovým důsledkem změn, které oběť prodělává ve vztazích v blízkém sociálním okolí. Postoj některých jedinců k nim se mění, jejich chování se stává strojené, na to oběť citlivě reaguje a nabývá pocit, že se změnila, že je jiná, než bývala. Tím prožívá vnitřní tělesnou dezintegraci⁷⁵

Prožitek oběti domácího násilí se liší od prožitku oběti, která je napadena neznámým člověkem. Útok osoby, která je oběti citově blízká, vyvolává u ní nízké sebevědomí a pocit vlastní viny. Domácí násilí, ať je jakéhokoliv druhu, má vždy ničivé účinky na tělo i psychiku oběti. Oběti domácího násilí mohou trpět „syndromem týrané oběti“, jehož typickými projevy jsou pocity bezmoci, zmatku a sebeobviňování, dlouhodobá a emocionální frustrace, nízké sebevědomí a zvýšená zranitelnost, neurotické projevy – úzkosti, deprese, poruchy spánku, sebevražedné tendence, zablokování sil potřebných ke změně, popírání, ospravedlňování násilí, strach z agresora a zároveň silná závislost na něm.⁷⁶

Traumata prožitá v souvislosti s projevy domácího násilí mohou u oběti vyvolat psychické poruchy, které mohou na oběti zanechat i trvalé následky. Řadíme sem:

Posttraumatická stresová porucha - jedná se o „soubor různých poruch chování a prožívání, včetně somatických reakcí (poruchy spánku, potivost, třes, nevolnost a podobně), které vznikají jako důsledek extrémního stresového prožitku přesahujícího běžnou lidskou zkušenost.“⁷⁷

⁷⁵ VOŇKOVÁ, Jiřina, MACHÁČKOVÁ, Radka et al. *Domácí násilí - právní minimum pro lékaře*. Praha, 2003, s. 16-17

⁷⁶ VALDROVÁ, Decarli J. et al. *Abc Feminismus*. Brno, 2004, s. 136

⁷⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha, 2007, s. 31-33

Příznaky se mohou objevit i po delší době od násilného aktu. Její příčinou nemusí být pouze fyzické násilí, ale i násilí psychické, sociální, sexuální a ekonomické. Pokud jsou potíže intenzivní a přesahuje-li doba jejich výskytu zhruba měsíc až šest týdnů, klesá šance na spontánní uzdravení a bez vhodné psychologické intervence mohou některé potíže přetrvávat i řadu let. Může se projevit jak u dospělých, tak u dětí, u přímých i nepřímých obětí domácího násilí.

Pro tuto poruchu je typické:

- existence traumatické události,
- nutkání opakovaně prožívat tuto událost (opakující se tíživé sny - noční můry, intenzivní psychická bolest při setkání s okolnostmi připomínajícími původní krizi),
- vyhýbání se všemu, co oběti připomíná vzpomínku na prožitou událost (zjevné úsilí obejít činnosti nebo situace evokující vzpomínky na krizi, ztráta zájmu o činnosti, které osoba dříve považovala za důležité, pocit izolace a odcizení, pocit ztráty životních perspektiv, redukované citové prožívání)
- setrvávání neustále ve střehu, psychicky i fyzicky (oběť není schopna se uvolnit ani vypnout, což vede k poruchám spánku, zvýšené podrážděnosti a ataky hněvu či vzteku, snížené schopnosti soustředit se na úkoly a poruchy koncentrace, přetrvávají pocit ohrožení a nebezpečí a z toho pramenící nepřiměřené reakce v nečekaných situacích a silné fyziologické reakce při konfrontaci s událostmi připomínající původní krizi)⁷⁸

Ke vzniku posttraumatické stresové poruchy nemusí vést jen fyzické násilí, ale i společenská izolace, emoční zneužívání, ekonomická deprivace, vyhrožování násilím. Může jí trpět i nepřímá oběť domácího násilí, proto viktimologie zvýrazňuje dva následující aspekty:

- *Tyto potíže nejsou záležitostí změkčilých, křehkých či jinak labilních jedinců. Váže se k takovým okolnostem, které otřesou i duševně zdravým a silným člověkem. Hlavní charakteristika proto zní: „jde o normální reakci normálního člověka na nenormální situaci, kterou většina lidí vnímá jako těžkou ránu osudu“⁷⁹*

---

⁷⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha, 2007, s. 31-33

⁷⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha, 2007, s. 34

➤ *Posttraumatická stresová porucha má dvě základní verze.* U jedné jsou zvýrazněna citová zabarvení afektivně agresivních projevů - předrážděnost, útočnost, příznaky mnohočetné osobnosti. U druhé verze je tomu naopak. Oběti chodí pouze do práce a z práce, jinak nemají volnou energii. Ztratily zájem o věci, které je dříve přitahovaly či nadchly. Nápadně se vyhýbají emocím, nechtějí žádný vztah. Omezují radikálně sociální kontakty. Tato verze může imponovat jako syndrom únavy, k čemuž přispívá i fakt, že oběť vykazuje tělesné příznaky, jako kosterní a svalové bolesti.

Faktory, které usnadňují či naopak blokují vznik posttraumatických poruch, nejsou zatím přesně objasněny. Nepotvrdily se ani laické předpoklady, že lidé odolní v běžném životě na stresy zvládnou viktimizaci lépe. Důležitou roli při vzniku této poruchy sehrává aktuální psychický a zdravotní stav jedince. Viktimologie vychází z principu velké intersubjektivní variability. Jinak řečeno, reakce na stejné podoby viktimizace se u různých obětí mohou značně lišit. Pokud není posttraumatická porucha odhalena a neléčí se, může trvat i několik let. V krajním případě může dokonce vést až ke změně osobnosti.

Stockholmský syndrom - s touto poruchou se setkáme především u dlouhodobých případů domácího násilí. Stockholmský syndrom se vyskytuje především u těch případů domácího násilí, kdy je oběť vystavena mimořádně silnému mocenskému působení násilníka, vůči němuž nemá prakticky žádnou možnost obrany. V odborné literatuře jsou uváděny čtyři podmínky vzniku tohoto syndromu:

- život oběti se nachází v permanentním a intenzivním ohrožení,
- oběť žije s intenzivním pocitem,
- oběť je izolována od lidí,
- oběť pocítuje přechodnou náklonnost k násilníkovi.⁸⁰

Stockholmský syndrom má psychologicky vzato stejný mechanismus vzniku jako *Syndrom oběti znásilnění*. Zde můžeme následky rozdělit do dvou skupin:

- *Bezprostřední následky*, které reprezentují akutní reakci na silný stres a okamžité chování oběti po ukončení útoku se odvíjí do značné míry od charakteristiky činu. Při násilí mezi partnery či bývalými partnery oběť projevuje spíše strategii redukování agrese a momentálního smíru. Vyhledává či strpí uchlácholení, může ventilovat i

---

⁸⁰ VALDROVÁ, Decarli. J. et al. *Abc Feminismus*. Brno, 2004, s. 143

projevy povrchní sympatie vůči pachateli. Jde zdánlivě o smír s agresorem, což však nemění původní odpor a obranu. Nejde o usmíření ani odpuštění, jde o reakci navozenou strachem.

- *Dlouhodobé následky* jsou u obětí znásilnění spíš pravidlem než výjimkou. Výzkumy potvrzují, že většina obětí reaguje různými psychickými potížemi, které postupně odeznívají v intervalu dvou let. Část obětí je nucena vyhledat odbornou péči a průměrná délka terapie je pět let. Oběti často tvrdí, že svou tíživou událost zvládly. Ve svém okolí vystupují zdánlivě bez jakýchkoli potíží, ale nepřipouští si, že se jim to daří proto, že změnilы svůj životní styl oproti dřívějším zvyklostem. Tedy neuzdravily se. Je pro ně stále bolestivé o činu mluvit a vyhýbají se myšlenkám na kritickou událost, což je typické pro takzvaný *syndrom vyhýbání se*.⁸¹

Syndrom týrané ženy - jak již z názvu vyplývá, tato porucha se vyskytuje v případech domácího násilí na ženě. Čírtková definuje syndrom týrané ženy jako: „*Soubor specifických charakteristik a důsledků zneužívání, které vedou ke snížené schopnosti ženy efektivně reagovat na prožívané násilí.*“⁸² Skládá se z poměrně bohaté mozaiky různých projevů, které představují typickou, přirozenou strategii vyrovnávání se oběti s opakovaným násilím, jež je na ní pácháno blízkými osobami. Pro vznik těchto reakcí je podstatné střídání laskavých podob vztahu s hrubou fyzickou agresí. Má specifické projevy i důsledky, které vedou ke snížení pudu sebezáchovy a schopnosti racionálního uvažování. Žena nedokáže účinně reagovat na násilí, které je na ní pácháno, a stává se tak pro násilníka snadnou kořistí. Nejčastějšími projevy jsou:

- oběť zůstává stále u násilníka, občas uteče, ale vždy se vrátí. Stejně je to i s podáním trestního oznámení,
- oběť je oslabena fyzicky, psychicky i morálně, má strach z reakcí násilné osoby,
- oběť se chová ambivalentně, chce ukončit násilí, ale vzápětí ho omlouvá,
- oběť žije v izolaci, stydí se, má strach o ztrátu dětí i o své ekonomické zajištění.

---

⁸¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha, 2007, s. 38

⁸² tamtéž

Viktimologové dnes již uvádějí, že domácí násilí v žádném případě není jednostranné. Postihuje stejným způsobem muže i ženy, což vede ke změně pojmu a začíná se hovořit o syndromu týraného partnera.

V případě dětských obětí domácího násilí hovoříme o syndromu týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte, který je v současnosti obecně označován anglosaskou zkratkou CAN (*Child abuse and Neglected*) a definován jako: „*poškození fyzického, psychického, nebo sociálního stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby a které je v dané společnosti a kultuře hodnoceno jako nepřijatelné.*“⁸³

Jeho příznaky vznikají aktivním ubližováním nebo nedostatečnou péčí. Způsob vzniku CAN je tedy jednak akce, ale také opačně, ne-akce. Akcí se rozumí útok, násilí v jakékoli formě, nerůznější manipulace s dítětem, jeho uvádění do nezvyklých situací. Ne-akcí pak rozumíme zanedbávání, izolaci, nepečování, nesprávnou a nedostatečnou výživu, nedostatek zdravotní a výchovné péče, nedostatky v bydlení a podobně. Může být tedy velmi rozmanitý. Má celou řadu forem neadekvátní péče, zároveň přechod mezi nimi plynulý. Velmi často se tyto formy vyskytují současně a společně s projevy je lze dělit takto:

A. Tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání:

- *aktivní formy = tělesné týrání* ⇔ tržné, zhmožděné rány a poranění, bití, zlomeniny, krvácení, dušení, otrávení, smrt;
- *pasivní formy = tělesné zanedbávání* ⇔ neprospívání, vyhladovění, nedostatky v bydlení, ošacení, zdravotní a výchovné péči.

B. Duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání:

- *aktivní formy = citové týrání* ⇔ nadávky, ponižování, strašení, stres, šikana, agrese;
- *pasivní formy = duševní zanedbávání* ⇔ nedostatek podnětů, zanedbalost duševní a citová.

C. Sexuální zneužívání:

- *aktivní formy* ⇔ sexuální hry, pohlavní zneužití, ohmatávání, manipulace v oblasti erotogenních zón, znásilnění, incest,

---

⁸³ KREJČÍŘOVÁ, Olga a SKOPALOVÁ, Jitka. *Deviace a sociální patologie: vybrané jevy*. Olomouc, 2007, s. 9

➤ *pasivní formy* ⇔ exhibice, video, foto, audiopornografie, zahrnutí dětí do sexuálních aktivit dospělých.

D. Zvláštní formy a projevy syndromu CAN:

➤ *Munchausenův syndrom v zastoupení* ⇔ jedná se o případy, kdy rodiče vedle úmyslných otrav různými léky si vymýšlejí u dětí nejrůznější příznaky a onemocnění, případně je uměle připravují, aby dítě bylo vyšetřováno a léčeno.

➤ *Systémové týrání a zneužívání* (druhotné zneužívání a ponižování) ⇔ tato forma týrání je způsobena systémem, který byl původně založen pro pomoc a ochranu dětí a jejich rodin. Zvláště závažné jsou takové systémy, které řeší problémy dítěte a jeho rodiny automatickým odebráním dítěte z rodiny, aniž by byla nejprve poskytnuta potřebná podpora a pomoc.

➤ *Organizované týrání a zneužívání* ⇔ lze charakterizovat jako zneužití mnoha pachatelů, kteří se spojují na dosažení jednoho cíle. Obecně se uvádí, že tento typ syndromu je tvořen sítí či společenstvím zneuživatelů, kteří se kolektivně účastní na sexuálních aktivitách s dětmi nebo získávají samostatně děti k sexuálnímu zneužití. Předávají si své oběti jeden druhému. Dále je sem řazena prostituce dětí, nejčastěji dívek, pornografie dětí, nejčastěji chlapců, a každé sexuální zneužití, které bylo způsobeno více než jednou osobou.

➤ *Rituální týrání a zneužívání* ⇔ sexuální násilí na dětech je také součástí rituálních obřadů některých sekt. Rituálním násilím je rozuměno takové zacházení s dětmi, které se uskutečňuje v souvislosti s nějakými symboly, které mají magickou, náboženskou či nadpřirozenou charakteristiku.⁸⁴

3.4 Mýty o obětech a pachatelích

Násilí, kterého se dopouštějí členové rodiny na svých blízkých je na první pohled nesrozumitelné, těžko pochopitelné, a proto je protkáno mnoha chybnými, ale obecně rozšířenými představami, které často brání obětem, aby otevřeně hovořily o tom, co prožívají. Vedou tak k jejich další viktimizaci. Tvoří překážky při hledání účinné pomoci.

---

⁸⁴ DUNOVSKÝ, Jiří; DYTRYCH, Zdeněk a MATĚJČEK, Zdeněk et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha, 1995, s. 19, 97-102

Přestože postupem času dochází k určitému pozitivnímu posunu v informovanosti české veřejnosti, některé z mýtů přetrvávají. To dokládají i některé reprezentativní výzkumy, jako např. agentury STEM pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, a.s., z července roku 2006, které jsou uvedeny v kapitole páté.

Řada autorů tak uvádí mýty rozšířené ve společnosti.⁸⁵ Naproti tomu poukazují na zkušenosti podložené praxí či výzkumy. Často se doplňují, nebo navzájem překrývají a v podstatě je lze shrnout následovně:

➤ **domácí násilí se má řešit v rámci rodiny, nikdo do toho nemá zasahovat, je to soukromá věc**

Každý má nárok na ochranu své důstojnosti, zdraví a života, což vyplývá z Listiny základních práv a svobod. Je povinností státu, aby netoleroval porušování těchto práv, i když k němu dochází v okruhu blízkých lidí. Jak dokládají výzkumy výskyt domácího násilí je alarmující. Násilí v rodině je ve skutečnosti často mnohem horší, než se navenek jeví. Je velmi nebezpečné, postupně graduje, neustane samo od sebe, a tudíž žádný z jeho případů nemůže být soukromou záležitostí zúčastněných osob.

➤ **domácí násilí je v naší společnosti okrajovou, vzácně se vyskytující záležitostí**

Jak dokládají provedené výzkumy pravdou naopak je, že se jedná o poměrně velmi častý negativní jev.

➤ **domácí násilí se vyskytuje jen v určitých sociálních vrstvách, týká se jen nevzdělaných lidí a nízkých společenských vrstev**

Skutečností je, že domácí násilí nejde ruku v ruce s materiálním zabezpečením rodiny ani se vzdělaností aktérů. Týká všech vrstev společnosti bez ohledu na jejich rasu, vzdělání, vyznání či socioekonomický statut. Prolíná se celou společností. Není tedy pravdou, že by se domácí násilí vyskytovalo pouze v nižších společenských vrstvách, národnostních menšinách, v rodinách alkoholiků, nebo u lidí s nedostatečným vzděláním.

➤ **oběť může násilníka opustit, a tak se vyhnout dalšímu násilí. Pokud s násilníkem zůstává, nemůže to být tak vážné**

---

⁸⁵ Srovnej např. KACAFÍRKOVÁ, Marcela. Domácí násilí. *Trestní právo - odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2002, roč. VII, č. 5, s. 13-14; ŘEHOŘ, Antonín a PLŠKOVÁ, Alena. *Domácí násilí jako společenský problém*. Seminární práce studentů IMS. Brno, 2004, s. 81-82; BURIÁNEK, Jiří, et al. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. Olomouc 2006, s 31-32; ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krizová intervence pro praxi*. Praha, 2004, s. 106 -108

Oběť se sice někdy chová pro některé lidi z okolí nepochopitelným způsobem, když s násilníkem zůstává, ale důvody pro to se liší případ od případu. Ne vždy existuje reálná možnost násilníka opustit. Výzkumy ukazují, že odchod od násilného partnera je velmi obtížný. Oběť má někdy tendenci chování partnera různými důvody omlouvat, protože nemůže uvěřit tomu, že se nejbližší člověk obrátil proti ní. Často také nemá kam odejít, nemá dostatek finančních prostředků a za svou situaci se stydí. Ženy neopouštějí násilníka i ze strachu, po výhrůžkách dalšího napadení. Velmi často jsou zde hrozby zamezení kontaktu s dětmi. Rozhodně je však nutno konstatovat, že oběť s násilníkem nezůstává proto, že by v násilí vůči sobě nacházela nějaké zalíbení.

➤ **jen úplný slaboch zažívá násilí ve vztahu**

Pravdou je, že lidé žijící v násilném vztahu vyvíjejí mnoho úsilí a řadu strategií, aby ve vztahu vydrželi a aby vztah mohl fungovat.

➤ **muž je silnější, proto nemůže být fyzicky napaden ženou**

Muži nejsou vždy fyzicky silnější a zdatnější než jejich partnerky. Agresivita nemá nic společného s fyzickou stavbou těla a ženy v případě nedostatku fyzických sil užívají častěji různé zraňovací předměty. Navíc pro některé muže může být nepřijatelné pustit se do fyzického střetu se ženou, třeba i v sebeobraně.

➤ **muž si musí doma udělat pořádek, proto má právo bít svoji ženu**

Tento mýtus je velmi rozšířený a poměrně pevně zakořeněný, zejména v rodinách s jinou hodnotovou skladbou či vyznáním.

➤ **domácí násilí je také chyba oběti, která provokuje, vinu nelze svalovat pouze na stranu násilníka, který není schopen se ovládat**

Každý člověk musí odpovídat za své chování a sebeovládání. Agresoři často uvádějí jako důvod svých ataků, že byli vyprovokováni obětí. To však opakované násilí neomlouvá a omlouvat nemůže. Agrese může být vyprovokovaná, pak se ovšem jedná o situační agresi - jednotlivý incident. Domácí násilí není afektivní jednání pachatele, neboť ten nekoná ve stavu silného emocionálního rozrušení. Svalování viny na oběť, především na ženy, je pouze oblíbený argument na obranu agresorů.

➤ **ženy se dopouštějí násilí pouze v sebeobraně**

Tento mýtus často brání mužům vyhledat odbornou pomoc, či přivolat policii, protože se obávají, že nakonec budou jako agresoři vnímání oni.

➤ **domácí násilí je většinou doprovázeno konzumací alkoholu nebo drog**

Přesto, že někteří násilníci mají skutečně problém se zneužíváním návykových látek, zejména alkoholu, pravdou zůstává, že sám alkohol ani drogy z člověka násilníka neudělají. Nejsou tedy příčinou, ale ani omluvou násilí. Nedá se říci, že by násilníci jednali nekontrolovaně, ve stavu zmenšené přičetnosti. Oběti se často zabývají představou, že by je partner netýral, kdyby nepil, ale tomu tak není. Alkohol nebo droga je pro násilníka pouhou výmluvou, kterou se vnitřně zbavuje odpovědnosti za spáchaný čin. Může však zvýšit intenzitu útoku.

➤ **Týraný člověk i násilník se pozná na první pohled**

Fakt je ten, že násilí bývá dobře utajeno za zdmi domovů a nepozná se tak oběť ani pachatel. Naopak, násilník na veřejnosti často působí jako velmi slušný, příjemný a společenský člověk. Oběť se za svoje postavení v rodině často stydí, bere je jako svůj neúspěch, hledá vinu u sebe a pro násilné jednání partnera hledá omluvy a vysvětlení.

➤ **Člověk s násilnickými sklony se projevují agresivně od počátku vztahu**

Smutné, ale pravdivé je, že zpočátku násilník většinou poměrně dobře svoje násilné a agresivní sklony skrývá. K eskalaci násilí dochází postupně. Zprvu se v rodině hromadí nevyřešené konflikty, jejich počet a intenzita roste. Nakonec přerostou až v násilí. Pak následují omluvy a „vzorné“ chování násilníka a záhy opět výbuch násilí. Takové střídání se neustále opakuje a intervaly se zkracují. K násilným projevům bohužel zpravidla dochází až v době, kdy už jsou v rodině děti, jejichž příchod na svět může být startovacím impulsem.

➤ **Výchova dětí je čistě soukromá záležitost**

V některých rodinách probíhá výchova dětí v rámci hesla: „Škoda každé rány, která padne vedle“. Skutečností je, že na neúměrném nebo nespravedlivém trestání dětí se často podílí více než provinění dítěte spíše potřeba odreagování vzteku, lítosti či křivdy na straně trestajícího rodiče. Je však nutné si uvědomit, že výchovnou roli má trest jedině tehdy, chápe-li jej dítě jako spravedlivý. Pokud tomu tak není, jde jen o vybití vzteku na slabším jedinci, který je právě „po ruce“.

4. Právní úprava domácího násilí a praktické příklady

Pro ucelenost pohledu na celou problematiku projevů násilného chování v rodině v následující kapitole předkládáme náhled na vývoj a současný stav právní úpravy této problematiky, se zaměřením na právní úpravu podle trestního práva a jednotlivá oprávnění policie podle zákona o Policii ČR, vztahující se na tyto projevy. Ve třetí subkapitole pak předkládám tři kazuistiky z vlastní policejní praxe, které blíže dokreslují, jaké formy a projevy může násilí v rodině také mít.

4.1 Právní úprava na počátku

Ochrana obětí domácího násilí je u nás uplatňována v rámci práva občanského, rodinného, policejního, přestupkového a trestního. Ještě v nedávné minulosti byly jednotlivé útoky domácího násilí nejčastěji posuzovány jako přestupky podle přestupkového zákona (zákon č. 200/1990 Sb.) Právní terminologií se jedná o protiprávní skutky, které se vyznačují nižším než nepatrným stupněm společenské nebezpečnosti. Mohou to být útoky menší intenzity, slovní napadání, urážení a podobně. K projednání jsou postupovány přestupkovým komisím obecních úřadů v místě, kde byl přestupek spáchán.

V rámci domácího násilí se nejčastěji jedná o přestupky proti občanskému soužití podle § 49 odstavec 1 písmeno a), c), e) přestupkového zákona. Zde je však nutno uvést, že přestupky proti občanskému soužití patří mezi takzvané přestupky návrhové, které lze projednat pouze na návrh postižené osoby, a to nejpozději do tří měsíců od dne, kdy se dozvěděla o přestupku nebo o postoupení věci orgánem činným v trestním řízení. Navrhovatelka či navrhovatel zde vystupuje jako účastník řízení. To znamená, že se může odvolat ve výroku o vině, o povinnosti nahradit náklady a o zastavení přestupkového řízení. Může mít také svého zástupce, navrhopat důkazy či klást otázky při ústním jednání. Pokud však neuspěje, je povinen či povinna nahradit náklady řízení, což je pro některé rodiny značná finanční zátěž. Pokud navrhovatelka či navrhovatel uspěje, pokuta uložená pachateli jde opět z rodinného rozpočtu.

Trestní zákon

Pokud případy domácího násilí dosáhly vyššího než nepatrného stupně společenské nebezpečnosti, mohly být posuzovány podle tehdy platného trestního zákona. (zákon č. 140/1961 Sb.) Jednání agresorů zahrnované pod termín domácí násilí někdy vycházelo najevo až v krajních případech, kdy oběť nesla znaky ublížení na zdraví. Její pracovní neschopnost, jako následek tohoto trestného činu, musela totiž trvat nejméně sedm dnů. Teprve tehdy se mohlo jednat o trestný čin ublížení na zdraví. Ovšem sedmidenní pracovní neschopnost jako následek domácího násilí bývá málokdy, neboť tento fenomén představuje dlouhodobý systematický fyzický, psychický či ekonomický nátlak, jehož intenzita většinou není tak vysoká. Jednání agresora proto bylo posuzováno podle tehdy existujících ustanovení zejména sedmé a osmé hlavy zvláštní části trestního zákona, tedy jako trestní činy proti životu a zdraví a trestné činy proti lidské svobodě a důstojnosti. Jednalo se zejména o trestné činy:

- násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 197a trestního zákona),
- výtržnictví (§ 202 trestního zákona),
- týrání svěřené osoby (§ 215 trestního zákona),
- vražda (§ 219 trestního zákona), či její pokus,
- ublížení na zdraví (§ 221, 222 trestního zákona),
- rvačka (§ 225 trestního zákona),
- omezování osobní svobody (§ 231 trestního zákona),
- vydírání (§ 235 trestního zákona),
- porušování domovní svobody (§ 238 trestního zákona),
- znásilnění (§ 241 trestního zákona),
- neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytového prostoru (§ 249a trestního zákona),
- poškozování cizí věci (§ 257 trestního zákona).

Prvním významným krokem k překonání neutěšeného právního stavu byla novela trestního zákona, jejímž cílem bylo alespoň nepatrným dílem přispět k řešení specifčnosti problému domácího násilí. Úmyslem zákonodárce bylo postihnout pod hrozbou trestní sankce jednání agresora, které má povahu týrání fyzického nebo psychického. Směrem k oběti bylo snahou zákonodárce předložit účinnější nástroj k její ochraně před trvajícím

útoky agresora, které byly dříve postížitelné pouze jako přestupky proti občanskému soužití.

S účinností od 1. června 2004 byla do šesté hlavy zvláštní části trestního zákona zařazena skutková podstata trestného činu postihující domácí násilí, přestože tento pojem nebyl použit. Za § 215 trestního zákona byl vložen nový § 215a trestního zákona, jehož nadpis zněl: *Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě.*

Tato zákonná formulace nebyla zcela přesná a vhodná, protože dovolovala dvojitý výklad znaku „ve společně obývaném bytě nebo domě.“ Tento znak mohl být vnímán jako charakterizující místo spáchání trestného činu nebo jako součást charakteristiky určující a zdůrazňující specifický vztah mezi pachatelem a obětí. Smyslu právní úpravy více odpovídal výklad druhý. Právní problémy však vznikaly např. pokud k samotnému týrání došlo mimo společně obývaný byt nebo dům, třeba během společné dovolené nebo když pachatel navštívil oběť v jejím bytě či domě, nebo ji pozval na návštěvu do svého bytu či domu a zde se dopustil násilí. Takové jednání pak nenaplnovalo znaky zmiňovaného trestného činu.

Z výše uvedeného vyplývá, že pachatelem tohoto trestného činu nemohl být kdokoliv. Šlo tedy o konkrétní subjekt, kdy pachatelem mohla být pouze osoba, která žije s obětí ve společně obývaném domě či bytě. Vedení společné domácnosti zde není podmínkou. Mohlo se tedy jednat například o rozvedené manžele, děti a prarodiče, nájemce a podnájemníka a podobně. Zkrátka o osoby, u nichž je dána specifická forma vzájemné závislosti, která plyne z toho, že pachatel i oběť mají společné bydliště, a tudíž mají ztíženou možnost tento společně obývaný dům nebo byt opustit.

Ustanovení § 215a trestního zákona se běžně interpretovalo tak, že sloužilo k ochraně domácího násilí. Trestní zákon ovšem nikde neuváděl pojem domácího násilí, a tedy ani tento pojem nijak nevymezoval. Stejně tak nevymezoval pojem týrání. To je vymezováno až soudní praxí a to jako: „*zlé nakládání vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které poškozená osoba pociťuje jako těžké přikopání.*“⁸⁶

Naprosto zásadní a klíčovou novinkou byl fakt, že ke stíhání agresora podle tohoto ustanovení trestního zákona nebylo třeba souhlasu poškozené osoby. V praxi to znamenalo, že policie byla vždy povinna zahájit trestní stíhání proti podezřelé osobě a

---

⁸⁶ DUFKOVÁ, Ivana a ZLÁMAL, Jiří. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti – pracovní manuál.* Praha, 2005, s. 54-55

pokračovat v něm. Souhlas poškozeného, který je podmínkou například pro stíhání manžela za znásilnění manželky, zde neměl žádné právní účinky. Zákonodárce tím přihlédl ke zvláštnostem domácího násilí, tedy k určité závislosti oběti na pachateli a ztížené možnosti opustit společně obývaný byt nebo dům.

Lze konstatovat, že se jednalo o první právní normu, která se snažila domácí násilí cíleně potlačit. Přesto ochrana obětí domácího násilí byla v této době stále ještě problematická. Především bylo zřejmé, že naprosto chybí interdisciplinární přístup a mezioborová koordinace činnosti všech zúčastněných složek ve prospěch prevence tohoto fenoménu a pomoci jeho obětem. Ohrožené osobě tato změna trestního zákona nenabízela žádné aktuální nebo potenciální konkrétní způsoby účinné ochrany, jakými jsou například sociální, lékařská či psychologická pomoc.

Zákon o domácím násilí

Dnes při zpětném pohledu na stav právního systému u domácího násilí je nutné konstatovat, že naše zákonodárství dlouhou dobu „pokulhávalo“ za mnohými vyspělými státy Evropy i Spojenými státy americkými. Stát si sice začal uvědomovat závažnost problému, začal o něm diskutovat, nicméně legislativně reagoval poměrně pomalu, nepružně a nedostatečně. Nicméně postupně si uvědomoval specifickou povahu tohoto problému, který je vztahový, mocenský a tudíž potřebuje specifické ošetření. Dne 14. března 2006 byla přijata nová právní úprava na ochranu před domácím násilím, a to zákon číslo 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (dále jen zákon o domácím násilí). Je třeba zdůraznit, že jde, resp. šlo především o novelu zákona o Policii České republiky, občanského soudního řádu, trestního zákona a zákona o sociálním zabezpečení. Dále sem byl zahrnut nový zákon o sociálních službách, kde je vymezena činnost Intervenčních center.

Tento zákon vycházel z rakouského modelu, který byl založen na pravidlech existujících v různých zemích, vycházejících z nám blízkých kulturních a společenských charakteristik. Bylo vyžadováno, aby byl neutrální jak k původci násilí, tak i k jeho oběti a byl velkým průlomem v české legislativě právě v oblasti domácího násilí. Zákon na ochranu před domácím násilím vycházel z obecně známých znaků pro domácí násilí, a to, že se jedná o opakované a stupňovité násilné chování, které je namířeno proti životu nebo zdraví, svobodě a lidské důstojnosti ve společném soužití nebo obydlí násilné a ohrožené osoby.

Osoba, na které je pácháno zlo v domácím prostředí obvykle potřebuje okamžitou reakci a pomoc včetně preventivních opatření do budoucna. Proto byla v tomto zákoně kombinována jak opatření sociální, tak i opatření právní, kdy bylo předpokladem využití správních orgánů (policie, soudů, sociálních služeb).

Tento zákon kladl především důraz na prevenci domácího násilí – před jeho účinností bylo možné zasáhnout až v okamžiku, kdy došlo k závažnému poranění nebo útoku.⁸⁷

Hlavním pilířem tohoto zákona bylo vzájemné propojení organizací, kterými jsou Policie České republiky, intervenční centra a soudy rozhodující v civilních věcech. To pak umožňovalo:

- ochránit ohroženou osobu a zamezit dalšímu jednání násilné osoby, tedy jednoho člena společného obydlí vůči druhému, a to zejména prostřednictvím možnosti jeho krátkodobého vykázaní z místa;
- okamžitý zásah Policie ČR k ukončení páchání násilí;
- vykázat útočníka z bydlíště, které představuje opatření podpůrné povahy, protože se užije pouze tehdy, kdy nelze zajistit náležitou ochranu a bezpečí ohrožené osoby;
- ochránit seniory, kdy stát formou institutu vykázaní dává jasně najevo vůli upřednostňovat právo na ochranu života, zdraví a lidské důstojnosti před ochranou vlastnických či užívacích práv;
- podporu ze strany intervenčních center (psychologická, sociální, právní a jiná potřebná pomoc);
- přítomnost nezúčastněné osoby při provádění rozhodnutí o vykázaní, kdy je policista povinen zajistit přítomnost nezúčastněné osoby, pokud nehrozí nebezpečí z prodlení;
- občanskoprávní řešení dané situace (předběžná opatření, vykázaní agresora z bytu, zákaz vstupu do bytu a jiná místa, zákaz navazování kontaktů apod.);
- a další, jako povinnost útočníka vydat klíče a umožnit mu vyzvednout si osobní věci, psychologickou pomoc pro oběť aj.⁸⁸

Dnes z tohoto zákona platí pouze nepatrná část a to v části druhé. Ostatní části byly postupně zrušeny a nahrazeny novými zákony.

---

⁸⁷ VITOUŠOVÁ, Petra a PŮRY, František. *Zákon o domácím násilí*. [Online], Donalinka, 2008. Přístup z: http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=386 [citováno 9.11.2010]

⁸⁸ ZEMAN, Petr. *Ochrana před domácím násilím*. [Online], Soudy, 2006, č. 37. Přístup z: <http://www.tydenik-sondy.cz/verze2006/index.php?cislo=200637> [citováno 9.11.2010]

4.2 Právo – současná úprava

Současná právní úprava v boji proti projevům domácího násilí prodělala řadu změn, kdy z těch nejdůležitějších zmíníme jen nový zákon o Policii ČR a nový trestní zákoník. Jedná se totiž o klíčové zákony v ochraně před projevy domácího násilí.

Zákon o Policii ČR

Dnem 1.1.2009 nabyl účinnosti nový zákon o Policii České republiky, zákon č. 273/2008 Sb. Vedle základních oprávnění jako je možnost požadovat vysvětlení nebo oprávnění vniknout do bytu nebo jiného uzavřeného prostoru mohou policisté omezit pohyb násilníků ještě před užitím jiných rozhodnutí nebo opatření a vyžaduje-li to ochrana života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti, mohou také násilníka vykázat ze společného obydlí a vymezit prostor, na který se vykázání vztahuje. Tato oprávnění policie a práva a povinnosti vykázané osoby, jakož i poučení ohrožené osoby jsou zakotvena v Hlavě VII (§ 44 až § 47) zákona o Policii ČR, která má název VYKÁZÁNÍ.

Policista vykáže násilníka na dobu 10 dnů, kdy tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Ohroženou osobu policista poučí o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření soudu, a to podle § 76b občanského soudního řádu, kterým se doba vykázání může prodloužit až do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu. Vykázání lze provést i v nepřítomnosti. Nesouhlasí-li vykázaná osoba s vykázáním, může proti němu podat námitky, o kterých pak rozhoduje příslušné krajské ředitelství policie, které může vykázání, v případě nesplnění podmínek, ukončit. O tom by pak bez zbytečného odkladu vyrozuměli ohroženou i vykázanou osobu. Policista, který o vykázání rozhodl zašle kopii úředního záznamu o vykázání do 24 hod. od vstupu do společného obydlí příslušnému intervenčnímu centru a soudu, který by mohl rozhodovat o předběžném opatření podle občanského soudního řádu.

Trestní zákoník

Od 1.1.2010 je v České republice v účinnosti nový trestní zákoník, a to zákon č. 40/2009 Sb., který plně nahradil trestní zákon z roku 1961. V novém trestním zákoníku najdeme skutkové podstaty všech trestných činů, ať již nově dělených na přečiny či zločiny, které již byly obsaženy v předchozí právní úpravě podle trestního zákona z roku 1961. Jen u některých došlo k jinému, logičtějším pojmenování. Pro možnost porovnání a pro

přehlednost níže uvádíme původní název trestného činu a paragrafové označení a v závorce pak nový název s paragrafovým označením podle stávajícího trestního zákoníku. Tam, kde je u nové právní úpravy v závorkách uvedeno více názvů došlo k upřesnění skutkových podstat.

- násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci - § 197a (nebezpečné vyhrožování - § 353),
- výtržnictví - § 202 (výtržnictví - § 358),
- týrání svěřené osoby - § 215 (týrání svěřené osoby - § 198),
- týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě - § 215a (týrání osoby žijící ve společném obydlí – 199),
- vražda - § 219 (vražda - § 140, zabití - § 141),
- ublížení na zdraví - § 221, 222 (ublížení na zdraví - § 146, ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky - § 146a, těžké ublížení na zdraví - § 147),
- rvačka - § 225 (rvačka - § 158),
- omezování osobní svobody - § 231 (omezování osobní svobody - § 171),
- vydírání - § 235 (vydírání - § 175),
- porušování domovní svobody - § 238 (porušování domovní svobody - § 178),
- znásilnění - § 241 (znásilnění - § 185),
- neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytového prostoru - § 249a (neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytového prostoru - § 208),
- poškozování cizí věci - § 257 (poškození cizí věci - § 228).

Najdeme zde však i zcela nové skutkové podstaty trestných činů, jako trestný čin, který byl nazván *nebezpečné pronásledování* - § 354 tr. zákoníku, který postihuje projevy stalkingu. Tato nová skutková podstata byla navržena zejména s přihlédnutím k úpravám v Německu (§ 238 německého trestního zákoníku) a v Rakousku (§ 107a rakouského trestního zákoníku). Trestný čin *nebezpečné pronásledování* je chápán jako doplnění skutkových podstat trestných činů *týrání osoby žijící ve společném obydlí* - § 199 tr. zákoníku, *vydírání* - § 175 tr. zákoníku a stalkingu nejbližší *nebezpečné vyhrožování* - § 353 tr. zákoníku. Trestný čin *nebezpečné pronásledování* - § 354 tr. zákoníku se od trestného činu *nebezpečné vyhrožování* - § 353 tr. zákoníku liší na jedné straně především nižší intenzitou výhrůžek (§ 353 – výhrůžky „usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo

jinou těžkou újmou“ a § 354 – výhrůžky „ublížením na zdraví nebo jinou újmou“) a na druhé straně délkou trvání, kdy u nebezpečného pronásledování se vyžaduje dlouhodobost, zatímco u nebezpečného vyhrožování postačí i jednorázový útok. V případě, že pachatelem budou při dlouhodobém nebezpečném pronásledování použity podstatně intenzivnější výhrůžky usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou bude jeho jednání právně posuzováno jako souběh obou trestných činů. Obdobně může přicházet v úvahu i souběh s jinými trestnými činy, zejména s vydíráním nebo trestnými činy proti životu a zdraví.⁸⁹

České republiky se tak touto právní úpravou zařadila mezi právně vyspělé země Evropy. Obdobnou skutkovou podstatu zatím nenajdeme na Slovensku a do 1.3.2011 nebyla ani v Polsku.

Zákonodárce také částečně reagoval na předchozí absenci u výkladu pojmů „týrání“ a „společně obývaný dům nebo byt“, které byly dosud definovány jen např. na DONA lince:

- *Týrání* - týká se osob blízkých a jiných, žijících ve společném obydlí kdy soudní praxe pod tímto pojmem rozumí zlé nakládání s osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pocítuje jako těžké příkoří.
- *Společně obývaný byt nebo dům* - byt nebo jiný prostor sloužící k bydlení a prostory (příslušenství) k nim náležející – byty, ale i rodinné domky, obytné chaty, hotelové domy, ubytovny, vysokoškolské koleje apod., tedy veškeré prostory sloužící k bydlení, kdy se neklade důraz na vedení společné domácnosti, ale pouze na faktický stav společného soužití, ať už je jeho důvodem cokoliv – vlastnictví nemovitosti, nájemní či podnájemní vztah i společné bydlení na základě rodinných či jiných vztahů.⁹⁰

Ve výkladových ustanoveních v obecné části nového trestního zákoníku je tak v § 133 nově definován pojem *obydlí*, který nahradil pojem *společně obývaný byt nebo dům*. Obydlím se tak rozumí dům, byt nebo jiná prostora sloužícím k bydlení a příslušenství k nim náležející.

---

⁸⁹ Trestněprávní postih nebezpečného pronásledování, tzv. stalkingu. Přístup z: http://www.aspi.cz/literatura_354 [citováno 4. 12. 2010]

⁹⁰ *BKB: Novela trestního zákona*. [Online], 2010. Přístup z: http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=387 [citováno 9.11.2010]

Pro úplnost je však třeba také zmínit, že ačkoli by trestní právo mělo poskytovat ochranu proti útokům na život, zdraví a majetek pro každého, u převážné většiny trestných činů využitelných k ochraně společnosti před domácím násilím tomu tak není. V praxi je nebezpečnost takového činu bohužel snižována skutečností, že oběť je k pachateli v poměru rodinném nebo obdobném. Tím je efektivnost takových ustanovení trestního zákona vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím ovlivněna zásadním způsobem⁹¹

Postihování skutků je velmi oslabeno procesními obtížemi. Většina těchto trestných činů je uvedena v § 163 trestního řádu. Znamená to, že pro zahájení trestního stíhání proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému takzvaně blízkou osobou (tuto vymezuje trestní zákoník v § 125), je nezbytný výslovný souhlas poškozené osoby.

Myslíme, že není třeba zdůrazňovat, že oběť je v tu chvíli postavena před náročné rozhodnutí. Pokud souhlas udělí a pachatel bude stíhán na svobodě, což bývá pravidlem, hrozí zde další nebezpečí. V praxi se proto poměrně často stává, že oběť vezme svůj souhlas zpět a trestní stíhání tím navždy vyloučí. Pro násilníky znamená toto ustanovení prakticky vědomí beztrestnosti a nadřazuje tím zájmy soukromé, tedy ochranu vlastní rodiny a vlastního soukromí, nad zájmy veřejné, tedy potrestání pachatele trestného činu. A přesvědčit týranou manželku, partnerku či matku společných dětí o neudělení souhlasu je pod hrozbou dalšího násilí poměrně snadné.

4.3. Kazuistiky vybraných případů domácího násilí

V následující části předkládáme kazuistiky tří vybraných případů domácího násilí z vlastní policejní praxe. Prvním je údajné domácí násilí na mladé ženě, která si vše však vymyslela s cílem zbavit se svého manžela a zaplatila za to tou nejvyšší daní, svým životem. Druhým případem je opakované jednání ženy, které vykazuje všechny typické znaky pro domácí násilí, ale policií nikdy jako domácí násilí nebylo posuzováno. Oběti v tomto případě byl muž. Třetím případem je pak neřešené domácí násilí na ženě, které vyústilo v těžké zranění manžela - násilníka.

---

⁹¹ HUŇKOVÁ, Markéta. VOŇKOVÁ, Jiřina. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Praha, 2004, s. 101

Případ první: Domácí násilí, které nebylo

Aktéry tohoto případu byli mladí manželé, kteří spolu žili více jak 9 let, z toho 5 let jako manželé. V zakoupeném domku vychovávali dceru ve věku 7 let a syna ve věku 2 roky, přičemž domek svépomocně rekonstruovali. Žena ve věku 30 let byla vyučená, v době spáchání skutku na rodičovské dovolené, přičemž však pracovala na zkrácený úvazek jako uklízečka, v minulosti nebyla soudně trestána. Muž ve věku 33 let byl vyučen soustružníkem a pracoval u nadnárodní stavební firmy. Ani on nebyl v minulosti soudně trestán. Jako rodina byli širokým okolím vnímáni jako ukázkové a bezproblémové manželství. Mezi manželi však došlo k citovému odcizení, které ona chtěla řešit rozvodem. Manžel s tím nesouhlasil, neboť k rozvodu neviděl důvod. S manželkou měl i celkem pravidelný sex. Dva měsíce před skutkem se manželka začala chovat divně a celkem pravidelně si s někým dopisovala SMS. Když ji jednou sebral telefon a chtěl se sám přesvědčit, byla manželka velmi hysterická a tak ji telefon raději vrátil. Přiznal, že tak začaly problémy a manželku podezíral z nevěry. Na možnou nevěru ho upozorňoval i tchán, který za možného milence své dcery označil svého spolužáka ze základní školy a současného vedoucího dcery. Tomu on nechtěl, vzhledem k věkovému rozdílu, věřit. Při následných a častějších hádkách pak z obou stran i opakovaně padlo, že by bylo nejlepší se rozvést. Poprvé bez hádky o rozvodu manželka mluvila dva dny před osudným dnem. On v domnění, že jde zase o nějaký rozmar, jí to odsouhlasil. Když o tom znovu začala mluvit druhý den večer po návratu z práce, řekl jí, že on se rozvádět nechce a pokud chce ona, a chce tak zničit rodinu, tak ať si jde. Její představa byla, že manžel z domu odejde a ona zůstane s dětmi.

Druhý den v dopoledních hodinách telefonuje muži místní policie a žádá jej o schůzku. Tomuto telefonátu předcházelo oznámení o domácím násilí, které podal právě vedoucí a muž označovaný jako milenec. Muž přijíždí na policii a tam dostal rozhodnutí o vykázání z domu. Zároveň mu bylo sděleno podezření ze spáchání trestného činu v souvislosti s domácím násilím. Odjíždí proto k rodičům. V průběhu vykázání přijeli za mužem ze soudu a předali mu rozhodnutí, že se zákaz prodlužuje o další měsíc. Manželka za účasti milence totiž využila nabídky intervenčního centra a podala u soudu návrh na předběžné opatření o prodloužení doby vykázání do doby rozvodu manželství. Již nevěděl, co má dělat a připustil, že se bude muset nechat rozvést. Za tři týdny si na poště přebírá dodejku od soudu, v níž je trestní příkaz, kterým byl za domácí násilí na manželce

odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 8 měsíců, přičemž výkon tohoto trestu byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou let. Večer odchází spát na chatku do zahradní kolonie. Další sled událostí popsal takto: „*Stále jsem přemýšlel kolem toho trestního příkazu a nevěděl jsem, co dělat. Tak mě napadlo, že bych s manželkou mohl mluvit, a jako vhodné se mi jevilo hned ráno, kdy vím, že jde ven z domu, musí otevřít slepicím. Do domu jsem jít nechtěl, neboť bych porušoval zákaz. Asi kolem půlnoci jsem se rozhodl, že za manželkou zajdu. Schoval jsem se u stodoly za dřevo a čekal tam na manželku, neboť jsem věděl, že kolem mě ráno půjde ke stodole otevřít branku ke slepicím. Víím, že kolem 06.30 hod. doma vstali, a manželka po chvíli vyšla ven a šla k těm slepicím. Když došla, tak jsem na ni promluvil. Chtěl jsem vědět, proč ze mě udělala kriminálního. Ona se však hned na místě otočila a bavit se se mnou nechtěla. Já jsem v tu dobu již měl v ruce nůž. Jedná se o nůž zavírací, který jsem však neměl otevřený. V druhé ruce jsem měl mobil a klíče. V ruce jsem ty věci měl proto, že jsem neměl žádnou kapsu. Když se manželka otočila a odcházela zpět, vyběhl jsem za ní, předběhl ji a znemožnil jí otevřít branku. Ona na to reagovala tím, že začala něco křičet. Co to bylo, nevím. V tu dobu jsem otevřel ten nůž a bodnul jsem do ní. Poprvé to myslím bylo do břicha nebo někam do levého boku. Pak jsem bodl znovu, a to do krku, a pak zase znovu. Kolikrát to bylo celkem, to nevím. Bodal jsem do ní v době, kdy stála, a pak v době, kdy už padala k zemi. To, že bych manželku řízl do krku, si vůbec nevybavuji. Pak jsem se snažil utéci.....asi v půli zahrady jsem se otočil a na rohu domu jsem uviděl svoji dceru. Naše pohledy se setkaly. Viděli jsme se cca na 20 metrů. Beze slova jsem se hned otočil a dále utíkal k plotu. Cestou jsem se pak stejným nožem řízl na obou zápěstích. Plot jsem přeskočil a utíkal k lesu. Někde cestou jsem ztratil telefon. Pak jsem odhodil nůž a nakonec i klíče a pak i hodinky....“⁹²*

V rámci vyšetřování trestného činu vraždy bylo zjištěno, že v rodině došlo k manželské krizi, která se nevyhne snad žádnému manželství. Ona se však se svými problémy nesvěřila rodičům, ale muži, který pro ni byl autoritou a mohl by jí dělat otce. Tento muž pak zneužil této důvěry a svými projevy citové náklonnosti nechal přátelský vztah přerůst ve vztah milenecký. Ona jako dominantní partner s citovou podporou

---

⁹² ONDRÁČEK, Zdeněk. Domácí násilí - případ k zamyšlení. *Kriminalistický sborník*, 2008, roč. 52, č. 3, s. 22-29

milence začala krizi v rodině řešit. Jako nejvhodnější se jí jevil rozvod manželství, který také zprvu navrhovala. Když toto manžel odmítl, přidala na důrazu a k rozvodu se jej snažila donutit hrozbou trestního postihu.

Případ druhý: Domácí násilí na muži

Žena ve věku 30 let se vyučila prodavačkou, v době spáchání skutku byla na rodičovské dovolené a v minulosti byla opakovaně soudně trestána pro trestnou činnost související s drogovou problematikou, vždy podmíněným trestem. Muž ve věku 45 let se středoškolským vzděláním s maturitou pracuje v řídicí funkci a v minulosti nebyl nikdy soudně trestán. Jejich vzájemný vztah trval 5 let a z tohoto vztahu mají syna, kterému v době spáchání skutku nebyly ještě 4 roky. Oba spolu začali žít krátce po seznámení v jeho bytě, kdy on o jejích předchozích problémech se zákonem věděl od její matky. Po narození syna dochází postupně mezi partnery na vzájemné odcizování, kdy ona vyčítá, že on je pořád v práci a nezajímá se o rodinu. Ona se tak znovu začíná stýkat s lidmi z bývalé komunity, což jí vadí a upozorňuje partnerku na její předchozí problémy se zákonem. Asi po roce soužití je muž povýšen do vyšší funkce, což sice přináší více peněz do rodinného rozpočtu, kdy „domácí kasu“ drží ona, ale je s tím spojeno i více času v zaměstnání, což vede k novým konfliktům. O rok později došlo v podniku v zásadní reorganizaci a muž tak o zaměstnání přišel a musel se přihlásit do evidence úřadu práce. Je tedy více doma a vidí problémy v rodině, které dříve vidět nemohl, což vede k novým konfliktům. Po půl roce si muž našel novou práci, ale s dojížděním a za méně peněz, což u jeho partnerky vyvolává nevoli a vznikají nové konflikty, kdy ona stále vyčítá, že je doma na vše sama a že on se o rodinu nestará. Muž si pro klid v rodině upravuje pracovní dobu, kdy pracuje pouze 4 dny v týdnu po 10 hodinách a vyšetřený den věnuje pro rodinu, zejména pro syna, s nímž jezdí na různé výlety. Již v tu dobu se mezi oběma partnery mluví o neudržitelnosti vztahu a tedy o rozchodu. Muž proto pro začátek dává partnerce 15.000,- Kč a žádá, aby si našla jiné bydlení. Ona peníze přijímá, ale v jeho bytě zůstává dále.

Po dalším půlroce jsou hádky již na denním pořádku a postupně přešly do prvního fyzického napadání, kdy ona bere nůž a utočí proti tělu partnera. Výsledkem je podnožná rána nad pravým obočím. Tento konflikt ještě policii hlášen nebyl, neboť partnerka ihned po útoku zranění partnera sama ošetřuje a omlouvá svoje jednání tím, že jí k tomu on

vyprovokoval. Mezi partnery pak dochází k usmíření. Rozpory se však postupně vrací a ona tak chce z bytu odejít. Po partnerovi chce znovu peníze, což on odmítá a navrhuje, aby šla pracovat a mohla se tak sama živit, navrhuje také, že se o syna pro začátek bude starat on sám. Toto vyvolalo u partnerky prudké změny v jejím chování a on je od té doby nazýván pedofilem.

Po několika dalších měsících, po jedné z hádek odchází muž z bytu, a jde spát ke svému otci. Hluboko v noci telefonuje partnerka jeho otci, který nechce vulgaritu poslouchat a hovor ukončuje. Ona pak ještě v noci přichází k jeho domu, a když na její pokřikování nikdo adekvátně nereaguje tak na místě propichuje dvě pneumatiky u služebního vozidla svého partnera. Ten je tak nucen tuto věc oznámit na policii. Zde je věc šetřena jako přestupek proti majetku. Když je žena ještě téhož dne na policii k věci vyslýchána podává trestní oznámení na svého partnera pro pohlavní zneužívání jejich syna. Toto oznámení přebírá z důvodu věcné příslušnosti kriminální policie. Podezřelý se dobrovolně podrobil i sexuologickému znaleckému zkoumání a vzhledem k tomu, že z jeho strany nebyl spáchán trestný čin, byla věc odložena.

Bezprostředně po incidentu s propíchnutými pneumatikami vyměňuje žena zámek ve dveřích do bytu a on se tak do svého bytu nemůže vrátit. S touto věcí se však na policii neobrací a věc předává svému právníkovi, který u místně příslušného soudu podává návrh na zahájení řízení ve věci občansko-právní. V polovině stejného měsíce, když se on vrací ze zaměstnání a jde k otci, ona na něho opakovaně najížděla jeho autem a on proto utekl do pole. Ani tuto věc muž policii neoznamuje a věc řeší tak, že si v noci svoje auto bere a dojíždí s ním do zaměstnání. Na konci téhož měsíce přijíždí žena za svým partnerem do zaměstnání a chce po něm peníze. Slibuje, že pak půjde na policii a stáhne to obvinění na zneužívání syna. Muž toto odmítá a vzniká tak nová prudká hádka, kdy ona v závěru ze zadní kapsy kalhot vytahuje nůž a znovu útočí proti jeho hrudi, kdy on útok vykrývá a je zasažen do levé paže nad loket. Toto napadení viděl i nadřizený muž a přivolává policii. I toto napadení bylo na policii šetřeno jako přestupek proti občanskému soužití.

Na počátku dalšího měsíce se oba partneři náhodně potkávají při řízení vozidel. Když je muž z důvodu provozu nucen zastavit ona vystupuje ze svého vozidla a znovu jej verbálně napadá, kdy on se ve strachu zamyká v autě. Ona proto do jeho auta kope a uráží mu venkovní zpětné zrcátko. Tuto událost náhodně vidí hlídka PČR a věc je pak šetřena jako přestupek proti majetku. O měsíc později se mělo u soudu konat řízení ve věci žaloby

o výměně zámků u jeho bytu. Žalovaná žena se však k soudu nedostavila a řízení tak bylo odročeno. Žalující muž má následně schůzku s její právníčkou a vzniká písemná dohoda a usmíření. On bere zpět žalobu ve věci bytu a ona návrh na svěření syna do výchovy. Muž se následně pak vrací domů, do svého bytu. Príměří však vydrželo jen 10 dní a vznikají nové hádky, které jsou ještě intenzivnější, přicházejí výhružky likvidací a nové obviňování z pedofilie.

Za několik dní zjišťuje muž úmyslně poškozenou pneumatiku u svého vozidla. Když tuto na ulici vyměňuje, přijíždí jeho partnerka, začne mu nevybíravě velmi vulgárně nadávat a dává mu 2-3 facky přes tvář. Do incidentu zasahuje náhodný chodec, který zabránil opětovnému užití nože a přivolal policii. Tato věc je policií šetřena, ale napadený muž využívá svého práva a k dalšímu řízení nedává svůj souhlas. Údajně tak chtěl udělat gesto a urychlit rozchod. O měsíc později je mezi partnery uzavřena nová dohoda, podle které se ona synem odstěhuje a pro začátek dostanou 100.000,- Kč. Tyto peníze však dostává matka partnerky, která je se situací v rodině dobře obeznámena a která má také důvěru, že peníze budou užity pro potřeby nového bydlení a syna. Ona o těchto penězích ví, pro syna však chce byt, což muž odmítá a znovu navrhuje, že se pokud bude potřeba je připraven se o syna starat sám.

Když se již blíží termín odstěhování, začíná atmosféra v rodině znovu gradovat. Ona podává na policii nové trestní oznámení o zneužívání jejich syna. Jednoho dne hází žena po partnerovi stojícího u kuchyňské linky nůž. Vzniká nová hádky a konflikt, ona bere dva nože a snaží se znovu útočit, on ustupuje do vedlejšího pokoje, pak bere ze zdi dekorativní dřevěnou lopatu kterou se brání a nože jí z rukou údery přes zápěstí vyráží. Ona pro bolestivost brečí, on se omlouvá a snaží se o usmíření. Ona jej však znovu napadá, škrtní jej a dává mu několik facek, což je doprovázeno i nevybíravými slovními projevy. On z bytu utíká. Hned druhý den telefonuje žena svému partnerovi a velmi slušně jej žádá, aby přijel dříve, že se chce učit na zkoušku. On s tím souhlasí a cestou ji vyzvedává v autoopravně, kde i platí drobnou opravu jejího vozidla. V autě cestou domů je znovu otevřena otázka jejího bydlení, která nakonec vede k nové hádce, která pokračuje i doma. Ona se pak snaží partnera z bytu vystrkat, on se však ubrání a zůstává doma. Se synem si v jiném pokoji hraje. Ona je často kontroluje, údajně proto, aby nedocházelo k pohlavnímu zneužívání syna. To vede k nové hádce, která postupně graduje. On znovu opakuje, že je připraven se o syna starat. Následně jej ona fyzicky napadá – škrtní jej, on tento útok odvrací. Žena bere

nůž a útočí proto hrudi partnera. Ten tento útok ještě vykrývá a je tak zasažen do předloktí pravé ruky. Následně oznamuje, že jde na policii podat oznámení. V předsíni se obul, a když chce z bytu odejít partnerka se slovy „*Já tě nakrmím ty hajzle*“⁹³ znovu utočí a bodá jej 2 x pod levé prso a 1 x pod prso pravé. On pak z bytu uteče a jde do nemocnice, kde je ošetřen a hospitalizován. Druhý den podepisuje revers a odchází na policii. Následně je žena policií zadržena.

Byla vyšetřována pro trestný čin ublížení na zdraví, později překvalifikováno na pokus vraždy a u soudu zpět na ublížení na zdraví. Soud ženu odsoudil k trestu odnětí svobody v trvání 2 roků s podmíněným odkladem na zkušební dobu v trvání 4 roků s dohledem a s povinností podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy.

Případ třetí: Domácí násilí – typický případ

Muž ve věku 42 let, výška 190cm, váha 86 kg s výučním listem pracoval jako řidič TIR a v minulosti byl dvakrát soudně trestán, a to i k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Žena ve věku 38 let, výška 165 cm, váha 63 kg se středoškolským vzdělání s maturitou, v době spáchání skutku byla na mateřské dovolené a pracovala jako zdravotní sestra na záchrance. V minulosti nebyla nikdy soudně trestána. Jejich vzájemný vztah trval 19 let, z toho 8 let jako manželé a mají dceru, které v době spáchání skutku byly 3 roky. Po seznámení žili společně s jeho rodiči. V té době, asi tak jedenkrát ročně, muž v opilosti svoji partnerku fyzicky napadl. Důvodem byl požitý „tvrdý“ alkohol a jeho žárlivost. Fyzicky napadnout však dokázal i svoji matku, která s projevy domácího násilí měla i své osobní zkušenosti. Po 11 letech partnerského soužití přichází svatba. Následně předělávají bydlení v domě rodičů manželky. V té době muž svoji ženu ze stejných důvodů, tedy po požití „tvrdého“ alkoholu a ze žárlivosti fyzicky napadá dvakrát do roka. Razance napadání je již hrubší, nejde jen o facky, ale o údery pěstí a kopance. Rodiče ženy i sourozenec – policista kriminální policie - to vědí, ale nezasáhli, pokud ano napadl fyzicky i je.

V létě oslava narozenin muže, kam si on pozval několik kamarádů. V opilosti před všemi manželce nadává, že všechno pokazila, že se chová jako čubka. Ona utekla do domu a schovala se „... manžel mě napadl doma v kuchyni, aby to samozřejmě nikdo neviděl. Nejdříve slovně, že jsem čubka zkurvená, že všichni odjeli kvůli mně, že se předvádím a proč mu to dělám. Začal třískat do stolu a tak jsem z domu utekla na zahradu a schovala se

⁹³ ONDRÁČEK, Zdeněk. Muž jako oběť domácího násilí. *Kriminalistický sborník*, 2009, roč. 53, č. 3, s. 26-29

pod tůjku. Nevím, jestli mu někdo řekl, že jsem schovaná nebo mě manžel našel sám, ale vytáhl mě za ruku a dotáhl mě ke kamarádům. Před nimi mi slušně řekl, ať jdu nahoru s ním, že si popovídáme. Já jsem nechtěla, ale on trval na svém a tak jsem šla. Vlastně už na verandě, když zavřel dveře, tak mě hodil mezi skříně a botník, a začalo to nanovo. Začal na mě rvát, že se se všema kurvím, s jeho kamarádama, že můžu za to, že všichni odešli, že mu dělám naschvály a další. Jak jsem byla schoulená na zemi, tak začal kopat do nohou, na ostatní části mého těla neměl přístup. Nevím kolikrát, nepočítala jsem to, ale snažila jsem se ho uklidnit, což se částečně podařilo a tak jsem utekla do haly, kde jsem se zamkla. Oknem jsem vyskočila ven a utekla na zahradu ke kamarádům. Ti mi řekli, abych se schovala do dílny. Odtud jsem slyšel, jak manžel na zahradě řve, že jsem čubka zkurvená, že si tohle k němu dovolovat nebudu, že mu dělám jenom ostudu a naschvály ...⁹⁴ Druhý den si vše vyříkali a byl klid. O týden později znovu pije s kamarádem, po jeho odchodu nejdříve verbálně a pak i fyzicky napadá manželku, pak odchází „vyříkat si to“ s jejími rodiči (oba 64 let) „... když jsem dávala dceru spát přilítnul nahoru manžel a byl rozezlený, že ta bouřka spustila alarm na sousedově domě a že tam zapnul elektrocentrálu. Snažila jsem se ho uklidnit, že to bude dobré, že to budeme řešit přes město. On pak běžel dolů za mými rodiči. Když přilítnul zpět, nadával ještě více, a to ne moje rodiče. Pak do všeho třískal a kopal, řval, že jsem kurva, že za všechno můžu já. Pak tu slivovici začal pít jak vodu. Snažila jsem se ho uklidnit a dostat jej do postele, že to vyřešíme ráno. On mě pak v kuchyni chytil shora za vlasy a trásl se mnou. Začal mě mlátit pěstmi a kopat až jsem spadla na zem a schoulila se do klubíčka. Tak do mě stále mlátil a kopal, přičemž hodně řval a nadával. Nakonec řekl, že si to jde vyřídit s mými rodiči. Já jsem jej chytla za ruku a snažila jsem se ho prosti, aby to nedělal. On se mnou mrsknul a já se praštila do hlavy a upadla na zem. Když jsem se probírala, hrozně mě bolela hlava a za krkem...“⁹⁵ ona se pak snaží napadání rodičů zabránit, nejde to a tak bere kuchyňský nůž a do manžela bodá „...ze zdola od rodičů jsem slyšela nějakou ránu a nepřičetný řev mého manžela. Běžela jsem tam a již se schodů jsem viděla, jak máma leží v obýváku na zemi a manžel nad ní stojí, kope do ní a řve na ní, že je kurva stará a že ji zabije a že všechno podpálí. Maminka jenom ležela a chroptěla. Když jsem manžela chytila za ruku, viděla jsem za křeslem ležet i svého otce. Manžel mě jen hrubě odstrčil až na dveře do kuchyně a znovu mlátil do mojí mamky. V tu chvíli jsem věděla, že musím manžela zastavit. V kuchyni jsem popadla, co

⁹⁴ Trestní spis Policie ČR, Správy Východočeského kraje, sp. zn. ČTS:PVC-220/Tč-2008

⁹⁵ tamtéž

bylo po ruce, tedy po noži který byl v dřevěném stojánku. Nůž jsem vzala do pravé ruky. Pořád jsem slyšela ten řev, že jsou kurvy, že je zabije. Přiskočila jsem do obývacího, viděla jsem jak je ohnutý do dřepu nad mámou a pořád ji tříská. Máma vůbec nereagovala. Tak jsem ho chtěla jenom zastavit, ať toho nechá. Tak jsem ho bodla někam do zad, nevím. On začal být ještě agresivnější, otočil se na mě a tak jsem pokračovala. Pak jsem ho ještě bodla a znovu bodla. Potom jsem viděla jenom tu krev, že mu začala stříkat, někde z krku u levého ramene. Utíkala jsem do kuchyně, protože mě napadlo, že tam může mít máma utěrku. Nůž jsem odhodila do dřezu. On i při tom bodání stále řval, vůbec na nic nereagoval. Takto rozrušeného jsem ho nikdy předtím neviděla. Utěrku jsem v kuchyni nenašla a tak jsem běžela do koupelny pro ručník. Když jsem běžela zpět, byl už v kuchyni a klečel na zemi a říkal mi: „Nezlob se, nechtěl jsem ti ublížit“ Já jsem mu pak ručník dala do rány...“⁹⁶ Žena následně poskytla manželovi odbornou zdravotní pomoc, kterou bezprostředně odvrátila jeho smrt, přivolala odbornou lékařskou pomoc a věc oznámila na policii. Žena byla policií trestně stíhána pro trestný čin pokusu vraždy, ale její trestní stíhání bylo nakonec zastaveno, neboť bylo prokázáno, že jednala v nutné obraně. Vyšetřováním celého případu však byly zjištěny takové skutečnosti, které nakonec umožnily zahájit trestní stíhání jejího manžela, pro domácí násilí na manželce a ublížení na zdraví ve vztahu k jejím rodičům.

Smutné u tohoto případu, ale pro domácí násilí téměř typické, je to, že k projevům domácího násilí docházelo tak dlouho, oběť a její zranění vidělo mnoho osob z blízkého okolí, osob, které mohly nebo by měly, vzhledem ke svým profesím poskytnou nějakou pomoc.

Shrnutí vybraných případů:

Z výše popsaných případů, kde k projevům domácího násilí opravdu docházelo, jsou dobře patrné všechny doprovodné znaky typické pro domácí násilí, tedy násilí samo, jeho opakovatelnost, eskalace a jasné dělení rolí, tedy asymetričnost vztahu. U opakovatelnosti jsou zde i dobře znatelné všechny tři jeho fáze, tedy stupňování napětí, násilí samotné a usmíření, což potvrzuje teoretické znalosti uvedené v kapitole druhé.

---

⁹⁶ Trestní spis Policie ČR, Správy Východočeského kraje, sp. zn. ČTS:PVC-220/Tč-2008

U prvního z případů vidíme, že dobře míněný nástroj k ochraně oběti před domácím násilím, kterým bezesporu vykázaní násilníka policií ze společně obývaného obydlí je, může být za určitých okolností zneužitelný. Přidá-li se k tomuto zneužití i laxnost policie při dokazování, která nedostatečně zjistí všechny okolnosti důležité pro posouzení věci, popř. neprofesionalita či ukvapenost soudů může to zapříčinit spuštění řetězce jednání účastníků, které v tomto tragickém případě vedlo až k usmrcení ženy, která snad jen chtěla uspořádat svůj neuspokojivý soukromý život, přičemž však nedomyšleně zneužila institut vykázaní. Toto si v průběhu řízení i sama uvědomila, možná to i chtěla napravit, ale již nebyla schopna tuto spuštěnou řetězovou reakci kontrolovat či zastavit. V tomto případě možná jen stačilo pracovat s oběma aktéry tohoto jednání, tedy nejen s obětí, ale také s údajným násilníkem. Impulsem k tomu měly být dostatečně známé informace z blízkého okolí obou manželů. Příímým svědkem tohoto případu, kdy manžel zabil svoji ženu, byla tehdy 7-letá dcera a umírající matku viděl i dvouletý syn, kteří tak jedním okamžikem prakticky přišli o oba rodiče.

Druhý z popisovaných případů jasně ukazuje, že policisté, popř. jiné osoby, které s případnými projevy domácího násilí přijdou do styku, musí toto posuzovat případ od případu a vždy bez ohledu na to, kdo je z pohledu pohlaví v roli pachatele a oběti. Pokud by tomu tak v tomto případě bylo jistě by došlo daleko dříve k rozpoznání, že vztahy a jednání mezi těmito partnery vykazuje všechny typické znaky pro domácí násilí. To, že v případě opakovaných útoků nožem proti životně důležitým orgánů v těle člověka nenastal ten nejtragičtější následek je v tomto případě jen šťastná shoda náhod. Vzhledem k průběhu trestního řízení vyvstávají i jisté otazníky, zda posuzovatelé projevů domácího násilí, tedy státní zástupci a soudci rozhodující o vině i trestu bez zaujetí a ohledu, kde je pachatelem a kdo obětí z pohledu pohlaví.

U třetího z případů, který je typickým příkladem pro domácí násilí mezi manželi či partnery vidíme všechny důsledky neřešení tohoto jevu, kdy v jeho závěru stačilo tak málo a případ skončil smrtí násilníka. Někdo by zde mohl říci, však by si to zasloužil, za to vše co své ženě a jejím rodičům za ty roky udělal. Jenže je zde třeba si také uvědomit, že oběť svého násilníka by pak po celý zbytek života žila s vědomím, že usmrtila člověka, byť by to bylo posuzováno jako jednání v nutné obraně, tedy bez trestního postihu. Toto jistě není něco, k čemu by se člověk chtěl ve svých myšlenkách a vzpomínkách vracet. Zde mělo

dojít k řešení problému daleko dříve. Když to nebyla schopna řešit oběť sama, mohl impuls přijít od jejich rodičů či sourozence, který je kriminalitou a měl by mít o této problematice profesní povědomí. Zde tak jasně vidíme, že ani vzdělání, povolání partnerů či svědků nemají vliv na vzniku a trvání projevů domácího násilí. To, že došlo k spravedlivému právnímu posouzení každého z aktérů tohoto případu, tedy, že oběť domácího násilí nebyla nakonec trestně postihována za pokus vraždy a že násilník byl nakonec trestně stíhán a souzen jen potvrzuje, že právní systém v České republice je propracovaný a je schopen adekvátně reagovat na tyto patologické jevy.

U druhého i třetího z případů, tedy celému vývoji vztahu obou rodičů, jejich hádkám a později i fyzickému napadání byly přítomny i jejich děti, a to ve věku, kdy si podvědomě utváří svoje budoucí normy chování a jednání. Jaké následky to zanechá na jejich budoucím vývoji a chování je dnes jen těžkou odhadnutelné.

5. Krizová intervence a prevence před domácím násilím

Pro ucelenost sledování celé této problematiky je třeba také zmínit možnosti krizové intervence a systém prevence tohoto negativního jevu ve společnosti. Krizová intervence má za úkol, prostřednictvím osvědčených postupů, poskytnout pomoc obětem domácího násilí - odvrátit bezprostřední ohrožení a zajištění bezpečí oběti pro návrat do standardního způsobu života. Poskytnutí krizové intervence musí zjistit hlubší příčiny a dopady na oběť domácího násilí, vytvořit bezpečnostní plán a zajistit spolupráci se specializovanými pracovišti.⁹⁷

Řetěz osob podílejících se na intervenci, pomoci a řešení případů domácího násilí je složen z mnoha významných článků. Pomáhající instituce nalezneme v sektoru státním, soukromém a neziskovém. Jedná se o azylové domy, krizová centra, manželské poradny, SOS telefonní linky a linky důvěry. V neposlední řadě se oběť domácího násilí může obrátit také na Policii České republiky či na zdravotnické zařízení.

Systém pomoci osobám ohroženým domácím násilím je v podstatě vystavěn na třech pilířích. Na Policii ČR jako prvního z pilířů tohoto systému, která plní ústřední roli. Úkoly a oprávnění policie při řešení projevů domácího násilí jsme již uvedli v kapitole čtvrté. Dalším pilířem s nezastupitelnou rolí jsou intervenční centra, která v praxi tvoří jakési přemostění mezi policejním orgánem a soudy, které tvoří pilíř třetí. Efektivní postup všech subjektů předpokládá vzájemnou součinnost, spolupráci a informovanost – tedy interdisciplinární přístup. V praxi se však spolupráce týká i dalších subjektů regionální a místní samosprávy (například obecní policie, sociálních odborů, zdravotnických zřízeních), orgánů státní správy (probační a mediační služby, státních zdravotnických zřízeních), ale i dalších soukromých subjektů a nestátních organizací (psychologů, lékařů, specializovaných poraden apod.).

---

⁹⁷ MARVÁNOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha, 2008, s. 56-57

5.1 Intervenční centra a jejich činnost

Jak bylo výše uvedeno na rozhodnutí police o „vykázání“ bezprostředně navazuje činnost Intervenčních center. Intervenční centra byla zřízena jako subjekty, které ohrožené osobě poskytují odbornou pomoc, zejména v rovině psychologické, právní a sociální podle zákona o sociálních službách. „*Jedná se o specializované sociální zřízení, jehož činnost je zaměřena na přechodnou odbornou pomoc a nehmotnou podporu osobám ohroženým domácím násilím, zejména v souvislosti s policejním vykázáním násilné osoby ze společného obydlí*“.⁹⁸

Intervenční centra podle místa bydliště a na základě dokumentace o konkrétním případě, kterou získají od policejního orgánu, kontaktují ohroženou osobu a do 48 hodin ji nabídnou odbornou pomoc a informace o možnostech dalšího postupu v dané věci. Sociální služby v intervenčních centrech jsou poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové. Zaměřují se na přechodnou odbornou pomoc a nehmotnou podporu osobám ohroženým domácím násilím. Prostřednictvím odborného sociálního poradenství posilují schopnost uživatelů vyřešit problematickou vztahovou, partnerskou nebo rodinnou situaci provázenou domácím násilím tak, aby se uživatel mohl vrátit k běžnému životu. Efektivní pomoc poskytovaná obětem domácího násilí by měla nabízet dostupnou komplexní paletu kvalitních služeb od krizové telefonické linky, přes poskytování doprovodů, právní pomoci včetně právního zastoupení, ubytování včetně možností utajení, sociálního poradenství, psychologické pomoci a následné terapeutické péče.

Model takového pomáhajícího procesu vypadá následovně:

- Telefonát oběti na krizovou linku (zdokumentování základních bodů, určení místa setkání, základní doporučení).
- Příprava krátkodobého akčního plánu (zajištění bezpečí osoby a jejích základních potřeb). Tato fáze má tři části
  - *krizovou intervenci* (aktivní vyposlechnutí si situace oběti, popisu událostí),
  - *odhad* (pomoc oběti při identifikaci jejích problémů)
  - *screening* (ověření si, že uchazeč o služby centra je skutečně jejich oprávněným kandidátem).

---

⁹⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina; DURDÍK, Tomáš et al. *Metodický rámeček práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. Praha, 2007. s. 47.

- Realizace krátkodobého akčního plánu (reakce na okamžité potřeby oběti domácího násilí, tj. pomoc spojená s poskytováním služeb).
- Formální příjem (u oběti, která bude ubytovaná v zařízení azylového typu; oběť vypráví svůj životní příběh a začíná formulovat dlouhodobé plány).
- Hodnocení (pracovníci pomáhajícího centra pomáhají oběti v identifikaci a objasňování jejích požadavků).
- Sestavení dlouhodobého akčního plánu (díky splnění krátkodobých potřeb může oběť začít s realizací dlouhodobých strategií).
- Realizace dlouhodobého akčního plánu (aktivní podpora a navrácení sebedůvěry oběti domácího násilí).
- Následné poskytování služeb (v určité fázi se oběť rozhodne, že už nebude služby pomáhajícího centra využívat; následuje výstupní interwiev, kdy oběť zhodnotí kvalitu poskytnutých služeb, případně následuje i domluva dalšího vzájemného kontaktu).⁹⁹

Naprostou samozřejmostí pomáhajícího procesu je nezveřejňování údajů o oběti domácího násilí, neuvádění jí do situací ohrožujících její bezpečnost a nevnucování jí vlastních rozhodnutí.

Bílý kruh bezpečí

Jedná se o občanské sdružení, které bylo založeno již v roce 1992. Jeho posláním je pomoc obětem trestné činnosti, tedy nejen obětem domácího násilí. Poskytuje bezplatné, odborné a diskrétní služby obětem a svědkům trestné činnosti. V poradnách pracují právníci, psychologové, sociální pracovníci a lékaři. Tito poradci poskytují obětem a svědkům trestné činnosti právní informace, rady a psychologickou podporu.

S každou přítomnou osobou je sepsán ze začátku záznamový list, ve kterém jsou získány údaje o klientovi, zda přišel sám nebo v doprovodu jiné osoby, vztah k trestné činnosti, druh trestné činnosti. Dále je zjištěno v záznamovém listu, zda se jedná o domácí násilí, a to podle znaků diagnostické pomůcky SARA DN. V záznamovém listu je dále vypsán stručný popis události a problémy klienta, na co si stěžuje, s čím potřebuje pomoci. Tento záznamový list je uložen v Bílém kruhu bezpečí pro pozdější potřebu, a to především pro použití při opakované návštěvě klienta a dále v anonymizované podobě jako podklad pro různé statistiky.

---

⁹⁹ VOŇKOVÁ, Jiřina; HUŇKOVÁ, Markéta et al. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, 2004. s. 201 - 203.

S klientem je po sepsání záznamového listu provedena odborná konzultace, která vede k snaze vyřešit problém klienta, právními informacemi a radami.

O tom, jak se klient po této odborné službě zachová, se již v Bílém kruhu bezpečí nedozví, pokud jim to klient sám neřekne. Zda provedl vše, jak mu pracovníci Bílého kruhu bezpečí poradili nebo si zvolil svoji cestu. V rámci nadstandardní pomoci, je možno dohodnout doprovod k soudu, návštěvu klienta v nemocnici, je-li upoután na lůžko apod.

Pracovníci Bílého kruhu bezpečí pořádají konference, odborné semináře a přednášky, provádějí publikační činnost a vystupují v médiích, to vše s cílem zvýšení právní výchovy a informovanosti o možnostech a prostředcích prevence kriminality, zejména o zásadách chování, které snižují riziko stát se obětí trestného činu.

Dona linka

Je to specializovaná celostátní telefonická služba pomoci pro osoby ohrožené domácím násilím, která pracuje v nepřetržitém provozu již od 11. září 2001. Pomáhá každému, kdo se cítí být ohrožen domácím násilím nebo je jen svědkem. Pomáhá i těm, kteří při výkonu svého povolání přicházejí do prvního či opakovaného kontaktu s osobami ohroženými domácím násilím.

Pomoc je prováděna formou anonymního, bezplatného, telefonického poradenství. Osobám ohroženým domácím násilím a jiným osobám nabízí Dona Linka porozumění a důvěru, poskytuje okamžitou odbornou psychologickou, právní, organizační a morální podporu, pomáhá orientovat se v aktuální situaci, pomáhá sestavit individuální bezpečnostní plán, poskytne praktické rady a pomáhá nalézt další vhodný postup, zprostředkuje informace o možných sociálně-právních a trestněprávních opatřeních, pomůže orientovat se v systému služeb sociální záchrané sítě pro oběti domácího násilí a trestných činů, pomůže vyhledat bezpečné ubytování a přivolá v případech vážného ohrožení zdraví a života urgentní pomoc.¹⁰⁰

Zřizovatelem Dona Linky je Bílý kruh bezpečí.

---

¹⁰⁰ Přístup z: http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=348
[citováno 15.10.2010]

Občanské sdružení ROSA a další

Občanské sdružení ROSA je nestátní nezisková organizace specializující se na pomoc ženám, obětem domácího násilí a jejich dětem a na prevenci násilí. Občanské sdružení ROSA vzniklo v roce 1993 jako nadace, s ohledem na nový nadační zákon se v roce 1998 přeregistrovalo na občanské sdružení.

Cílem tohoto sdružení je uznání domácího násilí jakožto závažného celospolečenského problému a zlepšení systému pomoci ženám, obětem domácího násilí a jejich dětem. Za tímto účelem spolupracuje se státními a zastupitelskými orgány, policií a neziskovými organizacemi zabývajícími obdobnou problematikou v České republice i v zahraničí.

V informačním a poradenském centru ROSA nabízí:

- jednorázové i dlouhodobé psychologické poradenství,
- sociální poradenství,
- právní poradenství,
- zprostředkování psychiatrické pomoci,
- podpora v náročné životní situaci.¹⁰¹

Občanské sdružení ROSA provozuje také azylový dům a byty s utajenou adresou, kde mohou ženy ohrožené násilím v rodině najít bezpečí a klid pro další řešení jejich situace. K pobytu jsou přijímány ženy s dětmi i bezdětné.

Občanské sdružení ROSA je součástí volného sdružení pěti ženských organizací, tzv. *Koordinační kruh prevence násilí na ženách*, jež od svého vzniku v roce 1995 realizuje řadu společenských aktivit upozorňujících veřejnost i státní orgány na nedostatky v oblasti násilí na ženách. Do tohoto sdružení dále patří:

- **proFem, o. p. s.** - konzultační středisko pro ženské projekty, které se zaměřuje na problematiku porušování ženských lidských práv, především na problematiku násilí na ženách,
- **Gender studies, o. p. s.**, zajišťující osvětovou a vzdělávací činnost v oblasti gender problematiky; o problematice domácího násilí systematicky informuje veřejnost,

---

¹⁰¹ Přístup z: <http://www.rosa-os.cz/> [citováno 15.10.2010]

- **ELEKTRA** – organizace pomáhající ženám, obětem sexuálního násilí v dětství a ženám znásilněným,
- **La Strada** - organizuje prevenci a pomoc obětem obchodu se ženami.

Dříve byl součástí Koordinačního kruhu i Bílý kruh bezpečí. Ke společným aktivitám *Koordinačního kruhu prevence násilí na ženách* patří i prevence domácího násilí. Jsou proto organizovány různé konference, odborné semináře a přednášky k domácímu násilí pro odbornou i širší veřejnost. Dále jsou vyvíjeny iniciativy směřované k politickým institucím a úřadům za řešení problematiky domácího násilí.

Rady určené obětem domácího násilí

Většina odborníků na tuto problematiku se shoduje, že pro oběti a potencionální oběti projevů domácího násilí je dobré mít zpracován osobní bezpečnostní plán, který by měl obsahovat:

- mít u sebe důležitá telefonní čísla,
- vědět kam při akutním odchodu odejít,
- vědět komu o násilí říct, koho požádat o pomoc (sourozenec, příbuzný apod.),
- mít nachystané důležité věci potřebné při odchodu z domu (doklady, klíče, apod.),
- při násilí vědět kde se schovat doma (hlavně se vyhnout uzavřeným místnostem) koupelna, toaleta, šatní skříň apod.),
- vědět jak se dostat při útoku co nejrychleji z domu (vědět jakým oknem, dveřmi),
- vědět jak se na konkrétní místo dostat i v noci, o víkendu apod.
- připravit děti na rychlou akci, aby mohly rychle odejít z domu, zavolat o pomoc (policii, záchranku) při opakovaných násilnostech se předem domluvit na nějakém heslu,
- není-li možné vzít děti okamžitě sebou, domluvit se s nimi, kde se setkáte, nebo se pro ně co nejdříve vrátit s policistou, nebo jinou osobou.¹⁰²

---

¹⁰² Přístup z: <http://www.stopnasili.cz/teenageri/bezpecnostni-plan.html> [citováno 15.10.2010]

5.2 Soudy a jejich činnost

Jak bylo v úvodu této kapitoly uvedeno jsou soudy třetím pilířem na kterém je vystavěn systém pomoci osobám ohroženým domácím násilím. Významnou možností pro oběti domácího násilí, které chtějí řešit svou tíživou životní situaci, je jejich právo domáhat se ochrany cestou občanskoprávního řízení u soudu. To však zcela závisí na osobní aktivitě oběti domácího násilí, neboť jen ona sama se musí rozhodnout, zda situaci chce řešit a chce ji řešit institucionálně. Pokud se tak rozhodne, musí u místně příslušného soudu podat návrh na vydání předběžného opatření, případně návrh na zahájení řízení ve věci samé.

Podá-li ohrožená osoba v průběhu trvání vykázaní policejním orgánem návrh na vydání předběžného opatření soudu, tak ten rozhodne do 48 hodin. Může násilné osobě uložit, že je povinna dočasně opustit obydlí společně obývané s navrhovatelem, i jeho bezprostřední okolí, nebo do něj nevstupovat a dále, že se musí zdržet setkávání s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním. Vydá-li soud toto předběžné opatření, pak trvá jeden měsíc. Lhůta počíná dnem následujícím po dni, kdy uplynula lhůta stanovená policejním rozhodnutím.

Pokud by během této doby bylo zahájeno řízení ve věci samé (např. řízení o rozvod manželství, svěření dětí do péče a vypořádání styku, vypořádání společného jmění manželů, úprava práva k bytu) může soud na návrh ohrožené osoby rozhodnout o prodloužení předběžného opatření, a to maximálně na jeden rok od okamžiku jeho nařízení.

Rozhodnutí soudu o návrhu předběžného opatření však není podmíněno předchozím rozhodnutím policejního orgánu o vykázaní. Pokud oběť domácího násilí nechce volat policii, může soudu podat návrh, aniž by takové vykázaní násilné osoby ze společného obydlí předcházelo.

5.3 Prevence

Obecně je třeba zásadní význam v souvislosti s prevencí domácího násilí přikládat garancím ochrany života, zdraví a lidské důstojnosti. Stát, respektive příslušné státní orgány se zavazují, že stanoví účinné právní a mimoprávní nástroje zabezpečující rovný přístup k právu. Především by se tak mělo účinně předcházet následkům. Dospělá veřejnost dnes již určité povědomí o domácím násilí má. Větší pozornost je proto třeba ještě věnovat

dětem v základních školách, neboť právě děti jsou u většiny zjištěných případů přítomny (sekundární oběti) a nezdá se, že stávají i samy obětí (primární oběti).

Mezi kriminology je za nejúspěšnější prevenci považován signál, že násilí nebude v žádném případě tolerováno. Nulová tolerance k domácímu násilí tak může působit jako zastrašení pro potencionální násilníky i jako odstrašení toho, kdo již násilí páchá, aby jej neprodleně ukončil. Oběť tím dostává naději, že se může obrátit o pomoc a že ji všichni okolo budou brát vážně.

Primární prevence

Je to strategie, která vede k předcházení nepříznivého společenského jevu takovým způsobem, že negativní jev je potlačen přímo v zárodku nebo nemá podmínky, aby vůbec vznikl.¹⁰³ Primární prevence je svým působením zaměřena generálně na celou populaci, popřípadě na užší skupiny. V tomto případě by měla být již i v povědomí u dětí a mládeže, neboť děti a mládež by měly mít představu, co to je domácí násilí, jak se projevuje a jak jej lze řešit. Nejvhodnějšími lektory by měly být učitelé a sociální pracovníci ve spolupráci s policií, kteří by formou besed o této problematice s dětmi hovořili. Součástí tohoto programu by měla být i informovanost k sexuálnímu zneužívání, které je jednou z možných forem domácího násilí.

Sekundární prevence

Je zaměřena a působí na vytipované a ohrožené skupiny lidí či jednotlivce, kteří jsou potencionálními pachateli či oběťmi. Jde o osoby, které jsou rizikové – špatné výchovné prostředí nebo životní situace.

Z pedagogického pohledu jde o omezení podmínek, při kterých k násilí dochází nebo může docházet. Jedná se především o snížení rizik u problematických skupin:

- osob, které mohou být možnými pachateli a možnými oběťmi,
- situací, při kterých dochází k násilí, případně k sexuálnímu zneužívání.

---

¹⁰³ WEISS, Petr. et al. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Praha, 2000, s. 42- 44

Z psychologického hlediska jde o endogenní a exogenní podmínky. Endogenními podmínkami jsou takové osobní vlastnosti, které vycházejí přímo z člověka a také charakteristika člověka, který se může stát potenciální obětí. Mezi exogenní podmínky řadíme takové, které vycházejí z nejbližšího prostředí, např. rodiny.

Význam sekundární prevence je také v citlivém a chápavém přístupu orgánů činných v trestním řízení a soudů ke specifickým domácím násilím. Vedle tvorby systému mimoprávních a právních pomáhajících institucí (azyly, poradny), poučování poškozených, jak se projevům domácího násilí bránit a jak se dovolat pomoci je zapotřebí pomáhat i násilníkům a připravovat pro ně nové programy (zejména tzv. kognitivní restrukturalizace osobnosti pachatele vedoucí ke změně přesvědčení, že za násilí může oběť), které povedou ke změně jejich chování.

Terciální prevence

Sem řadíme přímé působení osob, které podrobně znají problematiku násilí – specializovaní policisté, sociální pracovníci, pedagogové, psychologové, lékaři, apod., které potlačí možnost recidivy. Jde o to, aby se následky původní újmy neprohloubily. U těchto osob je třeba zvýšit jejich dohled.

Z hlediska efektivnosti ochrany společnosti před domácím násilím hraje velkou roli v první řadě dostatečná informovanost veřejnosti. Z médií se však stále dozvídáme, že tu a tam došlo k fatálnímu selhání v oblasti terciální prevence. Příkladem může být kauza malého Lukáše z Brna. Za prioritní úkol neprávní ochrany společnosti před domácím násilím je třeba považovat zcitlivění veřejnosti, zejména její odborné části (sociální pracovníci, policisté, státní zástupci a soudci, učitelé, lékaři a další) k předmětnému tématu. Jen ten, kdo pochopí podstatu tohoto jevu, jeho vývoj a pozici týrané osoby je schopen na domácí násilí adekvátně a bez předsudků reagovat. V informovanosti široké veřejnosti došlo v posledních letech v této oblasti k posunu směrem k lepšímu. Témata domácího násilí nezaplňují už jen rubriky černých kronik, ale přes články zejména v ženských časopisech se ukotvují v českém mediálním spektru. Probíhají také různé informační, školicí a diskusní projekty pořádané z iniciativy neziskových nestátních organizací i státu. Jejich cílem je větší informovanost odborné i laické veřejnosti. Celá společnost by měla plně podporovat prevenci a nebyť lhostejná ke svému okolí, neboť jen tak se předejde řadě lidským tragédiím a následným výdajům na likvidaci následků, kterých se násilníci dopustí na svých obětech.

6. Měření domácího násilí

Existují různé způsoby, jak domácího násilí měřit. Informace lze získat například z klinických dat, z oficiálních statistik nebo ze sociologických výzkumů. Každý tento zdroj má svoji výhodu, ale také nějakou nevýhodu.

1. Klinická data – vycházející od psychologů, psychiatrů, eventuálně sociálních pracovníků zabývajících se pomocí obětem domácího násilí. Tato data však nejsou získána z reprezentativního vzorku a většinou pokrývají pouze nejzávažnější případy. Poskytují však poměrně hloubkové a detailní informace o konkrétních případech násilí v rodině.

2. Oficiální statistiky – jsou tvořeny především statistikami policie, které jsou však závislé na nahlášení případu. Navíc v oficiálních kriminálních statistikách jsou případy kategorizovány podle jednotlivých trestných činů. Hlavním trestným činem postihujícím projevy domácího násilí je v současné době § 199 tr. zákoníku, dříve § 215a tr. zákona. Ten však v drtivé většině eviduje domácí násilí mezi partnery. Jak jsme již podrobněji uvedli v kapitole čtvrté projevy domácího násilí lze najít i v jiných trestných činech spáchaných mezi osobami blízkými. Může se tak například jednat o trestný čin vraždy, kde obětí je osoba blízká nebo týrání svěřené osoby podle § 198 tr. zákoníku, resp. § 215 tr. zákona, kde je obětí nejčastěji dítě. Dalšími jsou statistiky státních zastupitelství či soudů, popř. evidence zdravotní, kde je však podmínkou, aby oběť lékaři násilí přiznala.

3. Sociologická výzkumná šetření – představují třetí zdroj. Jejich nevýhodou však je potřeba rozsáhlého vzorku respondentů. Problematická je také citlivost sdělovaných údajů a dosud přetrvávající tabuizace tématu. S tím je přímo spojená neochota dotazovaných odpovídat.

Pro názornost měření této problematiky předkládám zadání, zpracování a výsledky dvou významných reprezentativních sociologických výzkumů, které byly v České republice v posledních 10ti letech zpracovány. Jedná se o výzkumy s názvy Domácí násilí a Mladé hlasy. Vzhledem k tomu, že nám nejde o podrobnou a úplnou prezentaci těchto výzkumů, předkládáme jen vybrané části z obou zmiňovaných výzkumů.

6.1 Výzkum „Domácí násilí II.“

Jeden z nejnovějších reprezentativních sociologických výzkumů s názvem „**Domácí násilí II.**“ proběhl v červenci roku 2006. Provedla jej agentura STEM pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philips Morris ČR, a.s., kdy tento výzkum navazoval na stejný výzkum z roku 2001. Výzkumný vzorek tvořilo 1690 respondentů starších 15ti let.

Výzkum byl zaměřen na *povědomí občanů o domácím násilí a jejich postojích k tomuto fenoménu*. Jeho cílem bylo také *zmapovat zkušenosti s násilím mezi partnery a oproti roku 2001 navíc podchytit názory dotázaných na opatření prováděná proti domácímu násilí*.¹⁰⁴

Jeho závěry ukazují, že naprostá většina dotázaných občanů (97%) ví, nebo alespoň tuší, co pojem „domácí násilí“ skrývá. Dostatek informací o tom, jak se mu bránit, má však pouze necelá 1/5 z respondentů.

Obětí partnerského násilí se stalo 13% osob ze zkoumaného vzorku. 1% přiznalo svoji roli agresora. O případech násilí mezi partnery ví z doslechu 50% dotázaných, 23% se s ním setkalo přímo, tedy jako svědek, jako oběť, případně v roli násilníka.

Typické znaky domácího násilí mezi partnery jsou podobné jako v roce 2001. Většina případů násilí mezi partnery je dlouhodobá (59%), má tendenci být stále častější (52%). Z 81% jde o násilí fyzické a v 57% případů se odehrává v přítomnosti dětí.

Pokud jde o mýty, které jsou ve společnosti rozšířené, tak 51% dotázaných nevěří, že se domácího násilí mohou dopouštět lidé známí svým slušným společenským chováním a 68% respondentů je přesvědčeno, že oběťmi domácího násilí se zpravidla stávají 'puťky' nebo 'bačkory'. Že problém domácího násilí nemůže vyřešit sama rodina je přesvědčeno 80% oslovených. 86% občanů je přesvědčeno, že k projevům domácího násilí nemůže zůstat okolí (příbuzní, sousedé, lékaři, policie) lhostejné.

Za instituci nejvíce pomáhající respondenti uvedli Bílý kruh bezpečí (43%), druhé místo zaujala policie (41%). Více než 2/3 se domnívají, že prvořadým úkolem je ochrana napadené osoby.

---

¹⁰⁴ Přístup z: <http://www.donalinka.cz/files/uploaded/UserFiles/File/informzpraSTEM.doc>
[citováno 10.12.2010]

Shrnutí výzkumu „Domácí násilí II.“

S jistým potěšením můžeme konstatovat, že v porovnání s rokem 2001 se vnímání problematiky domácího násilí změnilo k lepšímu; týká se to především těchto oblastí:

- posílení názoru, že domácí násilí není okrajová záležitost, ale závažný společenský problém, který vyžaduje zásahy ze strany státu,
- růstu přesvědčení, že okolí nemůže zůstat k projevům domácího násilí lhostejné, protože rodina sama na jejich řešení nestačí,
- oslabení některých mýtů spojených s výskytem domácího násilí,
- registrace zvýšeného zájmu o problematiku domácího násilí ze strany společnosti u běžné veřejnosti,
- příznivého ocenění přijatých opatření na ochranu proti domácímu násilí.

Některé problémy však stále přetrvávají a jedná se zejména o:

- pochyby, zda je možné projevy domácího násilí dobře identifikovat a rozeznat od méně závažných rodinných potyček,
- nedostatečnou informovanost a bezradnost, jak se tváří v tvář domácímu násilí zachovat,
- přetrvávající podléhání mýtům o domácím násilí.¹⁰⁵

Pro lepší orientaci a názornost výše uvedených výstupů předkládáme i grafické výsledky některých, statisticky významných výsledků výzkumu za rok 2006 a porovnání vybraných výsledků výzkumů agentury STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s. z roku 2001 a z roku 2006 – viz. **Příloha č. 2.**

---

¹⁰⁵ Přístup z: <http://www.donalinka.cz/files/uploaded/UserFiles/File/informzpraSTEM.doc>
[citováno 10.12.2010]

6.2 Výzkum „Mladé hlasy“

Velmi významné se v dané problematice také jeví výzkumy, které na svých oficiálních stránkách prezentuje český výbor pro UNICEF pod názvem „**Mladé hlasy**“. Tyto výzkumy byly provedeny v roce 2001 a poté opakovaně v roce 2008.

Výzkum „Mladé hlasy“ v roce 2001

Výzkumu se účastnilo 15.200 dětí a mladých lidí z následujících 35 zemí (kromě oblastí konfliktů): Albánie, Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Federální republika Jugoslávie (včetně Provincie Kosovo), Francie, Gruzie, Chorvatsko, Itálie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Litva, Lotyšsko, Makedonie (bývalá Jugoslávská republika), Maďarsko, Moldávie, Německo, Nizozemí, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Ruská federace, Řecko, Slovensko, Spojené království Velké Británie a Irska, Švýcarsko, Tádžikistán, Turkmenistán, Ukrajina, Uzbekistán.

Pro srovnatelnost výsledků byla ve všech zemích použita stejná metodologie a stejný dotazník.

V každé zemi bylo provedeno 400 rozhovorů s dětmi (ve věku 9-13) a mladými lidmi (ve věku 14-17, s výjimkou Ukrajiny a Ruska, kde proběhlo 800 rozhovorů). Rozhovory proběhly mezi prosincem 2000 a únorem 2001.

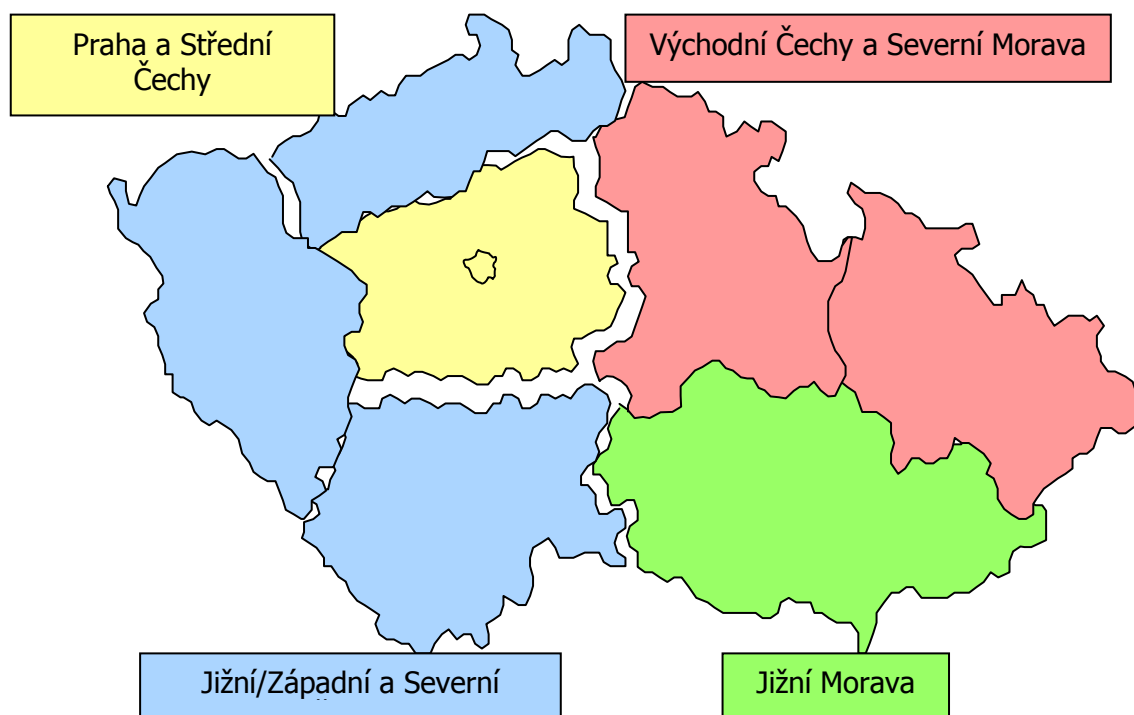
Rozhovory prováděli vyškolení tazatelé v souladu s *Pravidly provádění rozhovorů s dětmi a mladými lidmi* vydanými Evropskou společností pro výzkum názorů a marketingový výzkum (ESOMAR) v roce 1999. Všem dětem byly kladeny otázky v jejich mateřském jazyce a v jejich domovech s dovořením rodičů, avšak ne v jejich přítomnosti. To znamená, že během rozhovorů byli dítě i tazatel sami, což zajistilo svobodné a nezkreslené odpovědi. Průměrná délka rozhovoru byla 40 minut.

Děti byly vybrány na základě následujících kritérií: věk, pohlaví, region a typ bydliště (venkov/město) a jejich socio-ekonomický status. Vzorek byl vytvořen tak, aby přesně odrazil strukturu dětí v dané zemi (reprezentativní vzorek). Česká republika tak byla rozdělena do čtyř regionů.¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ Přístup z: http://www.UNICEF_VYZKUM_Mlade_hlasy_2001_shrnuti [citováno 10.12.2009]

Obrázek č. 2 : Schéma rozdělení České republiky na 4 regiony

Tabulka č. 11 : Zastoupení respondentů výzkumu Mladé hlasy 2001 podle pohlaví, věku, socio-ekonomického statusu, typu bydliště a regionu

Velikost vzorku N = 400		procenta	četnost
Pohlaví	Mužské	51%	204
	Ženské	49%	196
Věk	9 až 13 let	54%	216
	14 až 17 let	46%	184
Socio-ekonomický status*	Nižší třída	59%	236
	Střední/ vyšší třída	41%	164
Typ bydliště	Město	61%	244
	Venkov	39%	156
Region	Praha a Střední Čechy	20%	80
	Jižní/ Západní a Severní Čechy	26%	104
	Jižní Morava	22%	86
	Čechy a Severní Morava	33%	130

Zdroj: http://www.UNICEF_VYZKUM_Mlade_hlasy_2001_shrnuti

Jak děti hodnotí situaci ve svých rodinách?

- České děti mají s rodiči celkem dobrý vztah. 30% uvedlo, že by ve svých rodinách nic neměnily. Ti, kteří by něco změnit chtěli, nejčastěji uvádí: charakter sourozenců (21%) více klidu a pohody (20%) a lepší vztah mezi rodiči a dětmi (19%).
- 60% uvedlo, že se v jejich rodině občas vyskytuje násilné nebo agresivní chování – většinou křik a hádky, avšak 11% zmínilo také bití. 10% dětí věří, že fyzické násilí může být občas dobrým prostředkem k řešení problémů.
- 55% uvedlo, že rodiče projeví pochopení, pokud se dítěti něco nepovede. Nicméně téměř polovina uvedla, že se rodiče zlobí a 40% je potrestáno.
- Když se dítěti něco povede, je odměněno něhou (57%), odměnami (37%) a spokojeností svých rodičů (29%).
- Když je dítě nespravedlivě obviněno, většinou má možnost věci vysvětlit. Avšak 37% dětí řeklo, že si jdou radši po svém a jsou zticha.
- Nejdůležitější hodnoty předávané v rodinách jsou: respekt a mezilidské vztahy (70%), následované pravdomluvností (66%) a kázní (50%).¹⁰⁷

Jak bezpečně se děti cítí?

- Většina dětí se ve svém okolí cítí bezpečně, pouze 11% má pocity nebezpečí.
- Že má přátele nebo rodinné příslušníky, kteří se stali obětmi trestného činu – hlavně fyzického násilí uvedlo 20% dětí, 9% pak uvedlo, že se samy staly obětmi, hlavně děti z měst.¹⁰⁸

Výzkum „Mladé hlasy“ v roce 2008

Výzkum proběhl ve spolupráci Českého výboru pro UNICEF, Factum Invenio a společnosti T - Mobile. Hlavním cílem výzkumu „Mladé hlasy“ v roce 2008 bylo identifikovat potřeby, tužby a přání dětí a mládeže v ČR ve věku 9 - 17 let, taktéž podpořit jejich participaci a umožnit vyjádřit názor na svět okolo sebe.

V rámci výzkumu byl v České republice dotazován reprezentativní vzorek 417 dětí a mladých lidí. Dotazování se uskutečnilo ve dnech 27.4.-27.6.2008. Respondenti byli vybíráni kvótní metodou podle pohlaví a věku dítěte, vzdělání hlavy rodiny a velikosti místa bydliště a regionu.

¹⁰⁷ Přístup z: http://www.UNICEF_VYZKUM_Mlade_hlasy_2001_shrnuti [citováno 10.12.2010]

¹⁰⁸ tamtéž

Pro zpracování dat, získaných z vyplněných, zkontrolovaných a nakódovaných dotazníků, byl použit statistický software SPSS. Prostřednictvím statistické analýzy byly získány tabulky třídění 1. stupně a tabulky třídění 2. stupně podle identifikačních proměnných (pohlaví, věk, nejvyšší vzdělání rodičů, velikost místa bydliště, navštěvovaná škola, počet členů v domácnosti a jejich struktura, ekonomická situace rodiny). Data byla tříděna rovněž podle toho, jak se děti cítí a jak často se cítí šťastné. V rámci studie jsou komentovány statisticky významné rozdíly na 95% hladině významnosti.¹⁰⁹

Tabulka č. 12 : Zastoupení respondentů výzkumu Mladé hlasy 2008 podle několika kritérií

Velikost vzorku N = 417		četnost	procenta
Věk	9-13 let	209	50 %
	14-17 let	208	50 %
Pohlaví	Chlapec	209	50 %
	Dívka	208	50 %
Nejvyšší vzdělání rodičů (má alespoň jeden z rodičů)	ZŠ	143	34 %
	SŠ	194	47 %
	VŠ	55	13 %
	Neví/ nehodí se, nemá	25	6 %
Velikost místa bydliště	Obec pod 20.000 obyvatel	214	51 %
	Obec nad 20.000 obyvatel	203	49 %
Navštěvovaná škola	Základní	294	70 %
	Učňovský obor, SŠ bez maturity	13	3 %
	Gymnázium	71	17 %
	Střední škola s maturitou, lyceum	39	9 %
Žije s	S oběma rodiči	262	63 %
	Jen s otcem	42	10 %
	Jen s matkou	109	26 %
	Nemá rodiče	3	1 %
Počet členů v domácnosti	2	16	4 %
	3	75	18 %
	4	207	50 %
	5 a více	119	29 %
Počet osob mladších 18 let	1	142	34 %
	2	212	51 %
	3 a více	64	15 %
Ekonomická situace rodiny	Příjmově silnější domácnost	59	14 %
	Příjmově průměrná domácnost	312	75 %
	Příjmově slabší domácnost	30	7 %
	Neumí posoudit, neodpověděl/a	17	4 %
Oblast	Praha	31	7 %
	Čechy (bez Prahy)	220	53 %
	Morava	166	40 %

Zdroj: http://www.Mlade_hlasy_UNICEF_VYZKUM_2008

¹⁰⁹ Přístup z: http://www.Mlade_hlasy_UNICEF_VYZKUM_2008 [citováno 10.12.2010]

Jak děti hodnotí situaci ve svých rodinách?

- Děti mají v naprosté většině případů se svými rodiči dobrý nebo dokonce velmi dobrý vztah (dobrý nebo velmi dobrý vztah k matce – 94 %; k otci 82 %). Nejčastějším důvodem dobrého vztahu je dobrá komunikace a citové vazby. Nejčastější příčinou špatného vztahu s otcem je absence komunikace a rozdílné názory. Příčinou špatných vztahů s matkou jsou hlavně hádky. Nejčastěji uváděným důvodem dobrého vztahu s matkou i otcem je dobrá komunikace a dále fakt, že rodič má své dítě rád.
- Naprostá většina dětí důvěřuje především svým rodičům, přičemž důvěra k matkám je o něco vyšší než důvěra k otcům (97%; 87%). Důvěře naprosté většiny z nich se těší lékaři (90%) a také učitelé (75%). Nedůvěra nad důvěrou převažuje pouze ve vztahu k církvi (nedůvěra 40%) a zejména k vládě (nedůvěra 55%).
- Téměř třetina dětí by nechtěla ve svých rodinách nic měnit (30 %).

Chování v rodině

- Téměř dvě třetiny dětí uvedly, že se v jejich rodině někdy vyskytuje násilné nebo agresivní chování v podobě křiku a hádek (63 %).
- Pokud jde o fyzické násilí, setkalo se s ním ve své rodině 13% dětí. Bití je častější v rodinách, kde mají rodiče pouze základní vzdělání (21%). K hádkám, křiku, nebo bití dochází podle názoru dětí v jejich rodinách „občas“ (44%), nebo jen „výjimečně“ (37%). Příčinou jsou obvykle neshody rodičů, sourozenců, příbuzných, nebo když děti zlobí. Byly uvedeny i odpovědi:
  - *Není uklizeno, někdo neudělá, co měl*
  - *Chodí do hospody, jsou opilí*
  - *Nemáme peníze*
  - *Kvůli kravinám, malichernostem*
  - *Kvůli žárlivosti, nevěře*
- Za dobré řešení problémů považuje naprostá většina dětí vzájemnou domluvu (vždy 40%; většinou 46%). Křik a bití podle většiny dětí problémy neřeší.
- Za nejdůležitější hodnoty předávané v rodině považují děti morální vlastnosti (48%), odpovědnost, vztah k práci a vzdělání (35%) a respekt a toleranci (24%).

Jak bezpečně se děti cítí

- Většina dětí se ve svém okolí cítí bezpečně (79%), pouze 21% má pocity nebezpečí. Velký pocit nebezpečí má jen 1% dětí. Velmi bezpečně se častěji cítí chlapci (35%) než děvčata (23%). Dále děti ze sídel do 20.000 obyvatel (39%). Pro pětinu dětí, které se v místě, kde bydlí, necítí bezpečně, jsou důvodem tohoto pocitu nejčastěji krádeže (22%) nebo potulování divných lidí (21%). Dále děti zmiňovaly nebezpečné okolí bydliště (15%), drogy a narkomany (14%), Rómy (13%) a nebezpečnou dopravní situaci (11%).
- Více než třetina dětí uvedla, že má přátele nebo rodinné příslušníky, kteří se stali obětí trestného činu (37%), nejčastěji krádeže nebo loupeže (64%), přepadení nebo útoku (31%). Obětí trestného činu se stalo podle vlastního vyjádření 16% dětí, častěji chlapci (20%), ve srovnání s děvčaty (11%). Děti, které se staly obětí trestného činu, byly nejčastěji oloupeny či okradeny (68%). Čtvrtina z nich (24%) zažila přepadení nebo útok. Přepadení a útok častěji zmiňovaly děti z Čech (37%) než děti žijící v jiných oblastech. Oběti trestného činu zná téměř polovina (46%) mladých lidí ve věku 14 až 17 let, u dětí mezi 9ti až 13ti lety je to více než čtvrtina (27%). Také děti a mládež z obcí nad 20.000 obyvatel znají častěji oběti trestného činu (43%) než děti z menších obcí (31%). Dvě pětiny dětí (44%), které žijí v Čechách, znají oběti trestných činů, u dětí žijících na Moravě je to necelá čtvrtina (24%).¹¹⁰

Pro lepší orientaci a názornost výše uvedených výstupů výzkumu „Mladé hlasy“ v roce 2008 předkládáme i grafické výsledky některých, statisticky významných výsledků výzkumu – viz. **Příloha č. 3**.

6.3 Zhodnocení výzkumných aktivit

To, aby se dalo o nějakém problému společnosti kvalifikovaně debatovat, vyžaduje, aby odborná veřejnost měla k této diskusi dostatečné teoretické i praktické podklady. I přesto, že projevy domácího násilí a vše s tím související jsou poměrně mladým problémem společnosti, dá se konstatovat, že v teoretické rovině jsou k dispozici dobré výchozí informace. Praktické uplatňování nových přístupů k zjišťování, dokumentování,

---

¹¹⁰ Přístup z: http://www.Mlade_hlasy_UNICEF_VYZKUM_2008 [citováno 10.12.2010]

vyšetřování a eliminaci těchto jevů se příslušné instituce postupně učily, kdy dnes již lze konstatovat, že i v této rovině je současná situace uspokojivá. Postupně, i když z určitého úhlu pohledu poměrně pomalu, se touto problematikou zabývají i experti v rovině teoreticko-empirické. Oficiálních výzkumů této problematiky je stále málo. Této problematice je věnována poměrně značná pozornost na poli akademickém, a to zejména při zpracovávání různých závěrečných odborných prací studentů vysokých škol. Je třeba si ale přiznat, že tyto „výzkumy“, lépe průzkumná šetření, nemohou nahradit kvalifikované výzkumy renomovaných agentur. Je tedy potěšující, že byly provedeny výzkumy, které jsou výše uvedeny, a ještě lépe, že byly provedeny opakovaně a lze tak porovnat výsledky těchto výzkumů s odstupem několika let. Je tak zaznamenáván posun ve vnímání této problematiky širokou veřejností, ale zejména cílovou skupinou respondentů, což v obou případech byly děti a dospívající mládež. Tedy ta skupina, které si ještě formuje hodnotový žebříček a je na samém počátku svých partnerských vztahů.

7. Výzkumné šetření

V následující části textu představíme projekt výzkumného šetření „*Vlivy prožitého násilí v rodině na následné chování dětí ze dvou sociálních skupin*“, který vychází především z teoretického konceptu představeného v předchozích kapitolách disertační práce, konzultace s odborníky v daném oboru a vlastní policejní praxe.

7.1 Cíle a výzkumné problémy

Pojmový aparát

K vědeckému popisu zkoumané reality budu používat tohoto pojmového aparátu:

Děti Dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve (článek 1 Úmluvy o právech dítěte).

Podle trestního práva se dítětem rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak (§ 126 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník)

Nezletilý Osoba, která obecně podle občanského práva ještě nedovršila osmnáctého roku věku (§ 8 odst. 2 Občanského zákoníku).

Mládež Je to sociální skupina tvořená lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, kteří již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých. Má charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů a hodnot.¹¹¹

Podle trestního práva se mládeží rozumí děti a mladiství (§ 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže), kdy dítětem je osoba mladší 15 let a mladistvým osoba, která dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku.

Oběť Je to fyzická osoba, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví. V širším pojetí se za oběť se považuje i osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem nebo dítětem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu. (§ 2 zákona č.

---

¹¹¹ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha, 2001, s. 218.

209/1997 Sb., o poskytnutí pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů).

Pachatel nebo také *delikvent* znamená osobu, která spáchala nějaký zločin. V kriminalistice a v trestním právu je pachatel subjekt trestného činu. Podle trestního práva je pachatelem ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. V širším pojetí je pachatelem i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepříčetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem. (§ 22 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník)

Kromě speciálních pojmů používáme dalších pojmů, které jsou uvedeny zejména v odborné právní, sociologické, pedagogické a psychologické literatuře.

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, zda mezi dětmi ze dvou sociálních skupin existují statisticky významné rozdíly ve vnímání domácího násilí mezi partnery, jeho důvodech, možnostmi jeho řešení a jaké následky zanechává prožité násilí na těchto dětech a zda u nich následně dochází k transformaci prožitého traumatu do podoby jejich následného patologického chování. Dotazované osoby, děti ve věku od 15 do 18 let, jsme cíleně rozdělili do dvou skupin. V první skupině jsou zařazeny osoby, které vyrůstají v tzv. „normální rodině“ (dále jen děti z rodin), a ve druhé skupině pak osoby, které byly z nějakého důvodu z rodiny vyjmuty a vyrůstají v ústavech (dále jen děti z ústavů).

Na myšlenku výzkumu mě přivedla řada faktorů. Jedním z nich byl ten, že jsem se jako policista vyšetřující násilnou trestnou činnost účastnil různých, ať již celorepublikových nebo jen krajských školení a instrukčně metodických zaměstnání, kde jsme se problematikou domácího násilí zabývali, a to včetně možného dopadu na svědky

tohoto negativního jevu v rodinách, tedy na děti. Jako pedagog vyučující trestní právo na střední škole jsme tuto problematiku se studenty různě diskutovali a já tak vnímám, že někteří ze studentů, kteří pravděpodobně v rodinách s výskytem domácím násilím vyrůstali, toto vnímají jako běžnou součást partnerského žití, což by mohlo představovat problém i pro jejich budoucí partnerský život. Problémy domácího násilí, zejména jeho příčiny a jeho oběti, jsou i hojně diskutovány laickou veřejností. Všechny tyto aspekty mě vedly k hlubšímu zamyšlení se nad touto problematikou, kdy jsem si uvědomil, že možná na základě konkrétně získaných údajů z výzkumného šetření by se odpovědné osoby a instituce mohly pokusit tento problém více řešit.

Dílčí cíle výzkumu:

- *zajistit dostatečně početný vzorek dětí ve věku 15-18 let k provedení výzkumného šetření;*
- *získat data od respondentů, týkající se jejich osobních zážitků či informací o násilí páchaném na nich nebo jiných lidech v rodinách;*
- *analyzovat získané informace a utřídit je k znaleckému zkoumání;*
- *prakticky ověřit funkčnost dotazníkového šetření, na jehož základě by bylo možno komplexně diagnostikovat problematiku vnímání domácího násilí u dětí.*

Vstupní informace poskytl dotazníkové šetření - **vzor použitého dotazníku viz příloha 1.**

Pro výzkumné šetření jsme si stanovili hypotézy v alternativním znění. Jejich vyslovením předpokládáme, že existují vztahy mezi proměnnými a vzájemná ovlivnění.

Hypotéza H₁

Mezi skupinou dětí z rodin a skupinou dětí z ústavů budou rozdíly v odpovědích na dotazníky.

Hypotéza H₂

Mezi chlapci a dívkami budou rozdíly v pohledu na domácí násilí.

Hypotéza H₃

Existuje vztah mezi věkem respondentů a jejich pohledem na domácí násilí.

Hypotéza H₄

Vzdělání rodičů bude mít význam na četnosti jevu domácího násilí

Hypotéza H₅

Struktura rodiny ve kterém dítě vyrůstalo nebo vyrůstá má vliv na to, zda se setkalo s projevy DN.

7.2 Metody a průběh výzkumu

Faktografické údaje o respondentech a výroky respondentů o zkoumaném souboru proměnných jsme získali pomocí dotazníkové metody.

Dotazníkem jsme se obraceli na několik dotazovaných najednou. Dotazník vyplňovalo více než 300 respondentů z regionu východních Čech. Otázky byly formulovány co nejpřesněji a nejkonkrétněji. Protože chybí přímý osobní styk s dotazovaným, dalším úkolem při práci s touto metodou bylo zpracování získaných dat a jejich obsahová analýza. Při tvorbě dotazníku se vycházelo z dotazníkových pravidel: Byl stanoven jasný cíl, co má být poznáno, byl proveden vhodný výběr otázek a jejich množství s ohledem na věkovou strukturu respondentů.

Respondentům byl předložen anonymní dotazník obsahující 18 uzavřených (strukturovaných) položek, které nabízejí určitý počet předem připravených odpovědí, což podstatně zjednodušuje jejich vyhodnocování:

a) dichotomické položky, na které lze odpovědět pouze dvěma vylučujícími se odpověďmi, například otázka č. 8.

Stal(a) jste se Vy osobně obětí domácím násilím v rodině?   ano   ne

b) polytomické položky, kterými se respondentům nabízí více než dvě odpovědi.

Položky výběrové, kdy respondent má zvolit jednu z předložených odpovědí, například otázka č. 16.

V jak velkém městě (obci) vyrůstáte?

- a)   na vesnici
- b)   ve městě, které není sídlem okresu
- c)   v městě, které je sídlem okresu
- d)   v městě, které je sídlem kraje
- e)   v Praze

nebo *položky škály Likertova typu*, kterými se prezentuje určité tvrzení a po respondentovi se požaduje, aby vyjádřil stupeň svého souhlasu, například otázka č. 4.

Myslíte si, že je Vám zcela jasný obsah pojmu domácí násilí?

určitě ano   1   2   3   4   5   6   určitě ne

V dotazníku je jen jedna otevřená (nestrukturovaná) položka, která nenavrhuje respondentovi hotovou odpověď, a to otázka č. 2.

kolik je Vám let .....

Vzhledem k tomu, že dotazník je záměrně cílen na skupinu osob ve věku 15 – 18 let přicházejí tak v úvahu pouze čtyři možné odpovědi. Stejně tak tedy mohla být položena i otázka uzavřená polytomická se čtyřmi možnými odpověďmi.

Dotazník byl po obsahové stránce rozdělen do pěti částí:

- 1. část** s otázkami č. 1 až 3 je zaměřena na zjištění faktů, jako je příslušnost do skupiny, věk a pohlaví.
- 2. část** tvoří otázky č. 4 až 7 týkající se obecných pojmů pro domácí násilí.
- 3. část** zahrnuje otázky č. 8 až 12 týkající se vlastního setkání se s domácím násilím
- 4. část** otázky 13 až 15 se zaměřují na možnosti řešení tohoto problému.
- 5. část** obsahuje otázky otázka č. 16 až 18 zjišťující místo a rodinu, v níž respondent vyrůstá.

Otázky v dotazníku jsou takto do částí seřazeny zcela záměrně, neboť vzhledem k předchozí zkušenosti se získáváním dat ze soukromého života respondentů a jejich rodin bylo možno očekávat možnou nechuť k objektivnímu vyplnění dotazníku. V první a druhé části, kde je zjišťována příslušnost respondentů do skupin podle pohlaví a věku a zjišťování znalosti obecných pojmů, jsme neočekávali problémy při vyplňování. Následuje část třetí, ve které je 5 základních otázek, které se přímo domácího násilí dotýkají. Vzhledem k jisté intimnosti odpovědí, jsme zde očekávali možné problémy s neochotou poskytnout objektivní informace. Část čtvrtá již nabízí možnosti pomoci a řešení problémů, kde jsme naopak očekávali plnou objektivitu v odpovědích a spolupráci. Závěrečná pátá část dotazníku pak poskytuje další osobní fakta, která doplní údaje o rozdělení respondentů do skupin podle místa bydliště, rodině a vzdělání rodičů, což mohou být nové proměnné. Domníváme se, že toto dělení dotazníků do jednotlivých částí, kdy

klíčové otázky jsou „uschovány“ uprostřed dotazníku, umožní získání relevantních dat. Dotazník pak jako celek odpovídá moderním trendům výzkumům v pedagogice.

Při tvorbě dotazníku mi velkou oporou byla především prostudovaná odborná literatura. Než jsem začal vytvářet dotazník, snažil jsem se shromáždit co největší počet již připravených dotazníků, které se obdobné problematiky týkají. Na základě zjištěných informací jsem v dotazníku použil otázky, které znovu zkoumají nebo doplňují předchozí výzkumy. Abych si ověřil, zda formulace otázek bude pro respondenty srozumitelná, rozhodl jsem se provést *předvýzkum*.

V předvýzkumu byl dotazník předložen dvanácti náhodně vybraným dětem z blízkého okolí mého trvalého bydliště a ověřovala se vhodnost dotazníku z hlediska obtížnosti, srozumitelnosti, jednoznačnosti a úplnosti otázek a k nim přiřazených odpovědí. Po zpracování výsledků pracovního dotazníku jsem provedl drobné úpravy v nabídkových položkách. Dotazníky vyplněné v předvýzkumu jsme do celkového výzkumu nezařadili.

Na základě zkušeností získaných z předvýzkumu spočívala vlastní administrace dotazníku v domluvě s řediteli jednotlivých škol, které jsem požádal o spolupráci při uskutečnění tohoto výzkumu; seznámil jsem je s cílem výzkumu, a se svými požadavky na respondenty. S řediteli škol a jednotlivými učiteli jsem se domluvil, že studenti a žáci vyplní dotazníky ve třídě, ve stanovených hodinách. Další podmínkou výzkumu bylo zajištění samostatné práce při vyplňování, aby tak bylo zamezeno ovlivňování spolužáků.

Ačkoliv instrukce k vyplnění dotazníku byly popsány hned v úvodu použitého dotazníku, sběru dat jsem se v daných třídách účastnil vždy sám osobně nebo jsem byl zastoupen náležitě instruovanou osobou. Znovu jsme respondenty upozornili na anonymitu dotazníku a požádali je o pravdivost údajů, které budou uvádět. Tento přímý kontakt s respondenty se ukázal jako velmi vhodný, zejména pro skupinu dotazovaných dětí z ústavů, kterým bylo v některých případech potřeba jednotlivé otázky číst a dovysvětlit.

Vlastní vyplnění dotazníku trvalo dotazovaným přibližně 30 minut. Převzetí, kompletaci i zpracování získaných údajů jsem opět provedl osobně. Všechny získané údaje byly statisticky zpracovány a byly použity programové soubory Microsoft Excel a NCSS 97 (*Numeric Cruncher Statistic System*) pro zjištění základních hodnot: aritmetický průměr, směrodatná odchylka. Získaná data byla podrobena testům normality rozložení

(*D'Agostino Kurtosis, D'Agostino Omnibus*), pro zjišťování statisticky významných rozdílů výsledků u jednotlivých variančních proměnných byla použita metoda MANOVA – multivarianční analýza rozptylu, pro zjištění stupně závislosti pak korelační analýza. Pro stanovení reliability metod byl použit výpočet Cronbachova α koeficientu a pro zjištění faktorů pak metoda ortogonální rotace faktorů Varimax. Zpracování výsledků i závěry uvádím v následujících kapitolách.

Popis výběrového souboru

Pro výzkum týkající se výskytu domácího násilí mezi partnery byly prostým náhodným výběrem vybrány děti ze škol a děti z dětských domovů se školou v okresech Hradec Králové, Náchod a Trutnov. Jednalo se o dětský domov se školou v Horním Maršově a dětské domovy ve Vrchlabí, Dolním Lánově a v Broumově. Podklady pro průzkum byly získány v druhé polovině roku 2009 a počátkem roku 2010. Dotazník vyplňovalo více než 320 respondentů z regionu východních Čech, přičemž kompletně vyplněný dotazník pak odevzdalo 293 respondentů, 163 dětí z rodin a 130 dětí z ústavů.

8. Statistické zpracování získaných dat

Pro statistické zpracování a analýzu dat získaných z dotazníkového výzkumného šetření jsme užili frekvenční a distribuční analýzu a dále pro testování hypotéz vztahovou analýzu, kdy jsme zvolili tři statistické postupy: analýzu rozptylu, výpočet korelačního koeficientu a faktorovou analýzu dat.

8.1 Frekvenční a distribuční analýza dat

Výzkumu se zúčastnilo celkem 293 respondentů žijících nebo se toho času zdržujících v regionu východních Čech. Údaje získané pomocí dotazníku jsem převedl do tabulek četností.

Vysvětlivky k tabulkám:

Skupina 1	děti z rodin
Skupina 2	děti z ústavů
%	relativní četnost
Σ	suma, součet

Odpovědi na obecné otázky dotazníku

Výzkumu se účastnilo 293 respondentů ve věku od 15 do 18 let, 163 dětí z rodin a 130 dětí z ústavů. Z rodin to bylo 79 chlapců a 84 dívek a z ústavů pak 47 chlapců a 83 dívek – viz **tabulka č.13**.

Tabulka č.13: Počet respondentů, rozděleno podle skupin, věku a pohlaví

	Skupina 1			Skupina 2			Celkem		
	děti z rodin			děti z ústavů					
	chlapci	dívky	Σ	chlapci	dívky	Σ	chlapci	dívky	Σ
15 let	11	17	28	7	14	21	18	31	49
16 let	23	29	52	14	30	44	37	59	96
17 let	28	22	50	17	23	40	45	45	90
18 let	17	16	33	9	16	25	26	32	58
celkem	79	84	163	47	83	130	126	167	293

Odpovědi na výzkumné otázky dotazníku

Otázka č. 4 *Myslíte si, že je Vám zcela jasný obsah pojmu domácí násilí?*

Jak dokládá tabulka č. 14 více jak 220 respondentů určitě ví nebo ví, co si má představit pod pojmem domácí násilí. Neví jen 3 z respondentů a určitě neví žádný z nich. Tato zjištění svědčí o poměrně dobré znalosti pojmu domácího násilí mezi dětmi ve věku 15-18 let, a to bez rozdílů na tom, zda vyrůstají v rodině nebo mimo ni.

Tabulka č. 14: Pojem domácí násilí

škála odpovědi	četnost	%
určitě ano 1	110	37,54
2	111	37,88
3	48	16,38
4	21	7,17
5	3	1,02
určitě ne 6	0	0

Otázka č. 5a) *Co si pod pojmem domácí násilí představujete: fyzické týrání (bití, tahání za vlasy, škracení, ...)*

Otázka č. 5b) *Co si pod pojmem domácí násilí představujete: psychické týrání (ponižování, vyhrožování, vydírání, urážky...)*

Otázka č. 5c) *Co si pod pojmem domácí násilí představujete: ekonomické omezování (zákaz získání nebo udržení zaměstnání jednoho z partnerů, přidělování kapesného partnerovi, kontrola nákupů mezi dospělými...)*

Otázka č. 5d) *Co si pod pojmem domácí násilí představujete: sexuální násilí (od osahávání na intimních částech až po znásilnění)*

Otázka č. 5e) *Co si pod pojmem domácí násilí představujete: různé kombinace výše uvedených forem*

Z tabulky č.15 vyplývá, že téměř 97% všech respondentů si pod pojmem domácí násilí představuje fyzické týrání, necelých 92% pak týrání psychické, necelých 82% ekonomické omezování, celých 100% považuje za domácí násilí násilí sexuální a 87% z dotázaných pak kombinaci různých forem. Tato čísla dostatečně vypovídají o tom, že pojem domácího násilí i formy, kterými je pácháno jsou mladé, dospívající generaci dostatečně známy.

Tabulka č. 15: Četnosti podle forem domácího násilí

odpověď	fyzické		psychické		ekonom.		sexuální		kombinace	
	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%	četnost	%
určitě ano 1	222	75,77	184	62,8	146	49,83	235	80,2	172	58,7
2	62	21,16	85	29,01	97	33,11	58	19,8	83	28,33
3	9	3,07	23	7,85	40	13,65	0	0	33	11,26
4	0	0	1	0,34	7	2,39	0	0	4	1,37
5	0	0	0	0	2	0,68	0	0	1	0,34
určitě ne 6	0	0	0	0	1	0,34	0	0	0	0

Otázka č. 6 *Myslíte si, že se intenzita domácího násilí stupňuje?*

To, že se intenzita domácího násilí stupňuje si určitě myslí 77 respondentů. 121 z nich si to myslí také, ale již ne s takovou rozhodností a celá jedna třetina neví a váhá. Jen 2 respondenti si myslí, že intenzita domácího násilí se spíše nestupňuje – viz. tabulka č.16.

Tabulka č. 16: Stupňování intenzity domácího násilí

škála odpovědi	četnost	%
určitě ano 1	77	26,28
2	121	41,3
3	67	22,87
4	26	8,87
5	2	0,68
určitě ne 6	0	0

Otázka č. 7a) *Co bylo důvodem k domácímu násilí: finanční problémy v rodině*

Otázka č. 7b) *Co bylo důvodem k domácímu násilí: nezaměstnanost jednoho z partnerů*

Otázka č. 7c) *Co bylo důvodem k domácímu násilí: nevěra oběti (žárliivost)*

Otázka č. 7d) *Co bylo důvodem k domácímu násilí: opilost násilníka*

Otázka č. 7e) *Co bylo důvodem k domácímu násilí: nějaká „maličkost“ (pozdní příchod oběti, špatná péče o domácnost, o děti...)*

Z odpovědí shrnutých do tabulky č. 17 je zřejmé, že *určitě ano* jako důvod k domácímu násilí uvedlo 81 dětí opilost násilníka, následovaly finanční problémy

v rodině s 36 odpověďmi, ale pro žádného z dotázaných dětí nebyla hlavním důvodem k domácímu násilí nezaměstnanost jednoho z partnerů. Opilství násilníka ze všech možných odpovědí připouští více jak 82% z dotázaných. Toto číslo je dosti alarmující a podle našeho názoru může vycházet i z poměrně velké tolerance celé české společnosti k požívání alkoholu, kdy víme, že Česká republika je ve spotřebě alkoholu v přepočtu na jednoho obyvatele na pomyslně čelných místech v žebříčku. Opakem je pak nezaměstnanost jednoho z partnerů, kdy tato jako důvod k domácímu násilí nehraje podstatnou roli. Stejně jsou respondenty vnímány různé „maličkosti“, jako je pozdní příchod oběti, špatná péče o domácnost, o děti, aj. Nevěra oběti je v odpovědích všech respondentů uváděna zaokrouhleně v poměru 41:59 ve prospěch, že není důvodem k domácímu násilí.

Tabulka č. 17: Četnosti podle důvodů domácího násilí

odpověď	finance - četnost	%	nezaměstnan. - četnost	%	nevěra - četnost	%	opilství - četnost	%	maličkost - četnost	%
určitě ano 1	36	12,29	0	0	7	2,39	81	27,65	1	0,34
2	69	23,55	1	0,34	30	10,24	72	24,57	17	5,8
3	98	33,45	81	27,65	85	29,01	88	30,03	67	22,87
4	45	15,36	69	23,55	98	33,45	36	12,29	60	20,48
5	41	13,99	104	35,49	64	21,84	16	5,46	86	29,35
určitě ne 6	4	1,37	38	12,97	9	3,07	0	0	62	21,16

Otázka č. 8 *Setkal(a) jste se ve své rodině s domácím násilím?*

Otázka č. 9a) *V případě odpovědi ANO na předchozí otázku, kdo z rodiny byl násilníkem?*

Otázka č. 9b) *V případě odpovědi ANO na předchozí otázku, kdo z rodiny byl obětí?*

Z celkového počtu 293 respondentů se s domácím násilím ve své rodině setkala 107 z nich, což představuje více jak 36% dotázaných, tedy každé třetí dítě – viz. tabulka č. 18. V 99 případech, tedy více jak 92% byl násilníkem muž. Obětí byla ve 100 případech žena, což představuje více jak 93% z odpovědí. Z této tabulky č. 19 vyplývá, že v jednom z případů byla násilníkem i obětí žena. Zde se tak patrně jedná o soužití dvou žen.

Tabulka č.18: Četnost výskytu DN

druh odpovědi	četnost	%
ANO	107	36,52
NE	186	63,48

Tabulka č. 19: Četnost násilníků a obětí podle pohlaví

pohlaví	násilník-četnost	%	oběť - četnost	%
muž	99	92,52	7	6,54
žena	8	7,48	100	93,46

Otázka č. 10 *Setkal(a) jste se s domácím násilím jako svědek v rodině kamarádů, sousedů, příbuzných?*

Otázka č. 11 *S domácím násilím jsem se osobně nikdy nesetkal(a), ale vím o něm z doslechu*

Otázka č. 12 *Stal(a) jste se Vy osobně obětí domácím násilím v rodině?*

Jen 39 z dotázaných připustilo, že se jako svědci setkali s domácím násilím v rodině kamarádů, sousedů či příbuzných, 59 z nich však připustilo, že o domácím násilím ví z doslechu a jen 31 z nich přiznalo, že i oni se stali obětí domácího násilím v rodině – viz. tabulka č. 20. Vzhledem k tomu, že tyto odpovědi nejsou co do četnosti ve shodě s odpovědí na otázku č. 8, lze se zde domnívat, že tyto odpovědi mohou do jisté míry odrážet jistou nechuť respondentů odpovídat na otázky, které se konkrétně týkají jejich osobně, nejbližších příbuzných či kamarádů. Z konstrukce dotazníku je pro nás však více vypovídající odpověď na otázku č. 8, což potvrzují i odpovědi na následující otázky.

Tabulka č. 20: Odpovědi četností svědectví, vědomí z doslechu a osobní zkušenosti jako oběť DN

druh odpovědi	svědek - četnost	%	vědomí z doslechu – četnost	%	osobní oběť - četnost	%
ANO	39	13,31	56	19,11	31	10,58
NE	254	86,69	237	80,89	262	89,42

Otázka č. 13a) *Kdo si myslíte, že by měl násilí v rodině řešit: rodina sama, včetně příbuzných*

Otázka č. 13b) *Kdo si myslíte, že by měl násilí v rodině řešit: Policie ČR*

Otázka č. 13c) *Kdo si myslíte, že by měl násilí v rodině řešit: zdravotnické zařízení*

Otázka č. 13d) *Kdo si myslíte, že by měl násilí v rodině řešit: poradenská organizace*

Otázka č. 13e) *Kdo si myslíte, že by měl násilí v rodině řešit: nezisková organizace*

Na otázku č. 13 respondenti odpověděli *určitě ano* v 82 případech pro poradenské organizace a v 66 případech pro neziskové organizace. Poradenské a neziskové organizace mají i důvěru v případech ne zcela vyhraněných, kdy spíše pro je 66, resp. 79 z nich. To, že by násilí v rodině měla spíše řešit Policie ČR si myslí 182 dětí, což představuje více jak 62% dotázaných, *určitě ano* však odpovědělo jen 39 dětí. Jen 6 dětí z dotázaných si však myslí, že násilí v rodině by měla určitě řešit rodina sama, ale více jak 73% neví na kterou stranu v odpovědi se přiklonit. Nejnižší důvěru k řešení násilí v rodině mají zdravotnická zařízení, kterým nedůvěřuje více jak 61% z dětí. Tyto výsledky svědčí o dobré činnosti poradenských a neziskových organizací, znalost o jejich existenci, činnosti a důvěru v ně. Uspokojivý je z našeho pohledu i výsledek Policie ČR, neboť je třeba si uvědomit, že zejména Policie ČR působí v některých problémových rodinách i represivně, což děti osobně vnímají – viz. tabulka č. 21.

Tabulka č. 21: Četnosti odpovědí podle subjektů, kdo by měl násilí v rodině řešit

škála odpovědi	rodina - četnost	%	policie - četnost	%	zdravotnictví - četnost	%	poradny - četnost	%	neziskovky - četnost	%
určitě ano 1	6	2,05	39	13,31	0	0	82	27,99	66	22,53
2	35	11,95	182	62,12	22	7,51	66	22,53	79	26,96
3	135	46,08	47	16,04	93	31,74	45	15,36	73	24,91
4	80	27,3	17	5,8	69	23,55	75	25,6	59	20,14
5	35	11,95	6	2,05	72	24,57	17	5,8	16	5,46
určitě ne 6	2	0,68	2	0,68	37	12,63	8	2,73	0	0

Otázka č. 14 *Myslíte si, že u nás existuje zákon, který upravuje řešení domácího násilí?*

Otázka č. 15 *Myslíte si, že policie může pachatele domácího násilí „vykázat“ na několik dní a zakázat mu vstup do vlastního obydlí?*

Jak je zřejmé z tabulky č. 22 téměř 85% z respondentů připouští, má povědomí nebo určitě ví, že u nás v České republice existuje zákon, který upravuje řešení domácího násilí. Ještě více respondentů pak připouští, má povědomí nebo určitě ví, že policie může pachatele domácího násilí „vykázat“ na několik dní a zakázat mu vstup do vlastního obydlí – viz. tabulka č. 23. Tyto výsledky svědčí o poměrně dobré informovanosti občanů naši

země, zejména dospívající mládeže o problematice domácího násilí a možnostech jejího řešení.

Tabulka č. 22: Četnosti – existence zákona

škála odpovědi	četnost	%
určitě ano 1	82	27,99
2	71	24,23
3	96	32,76
4	32	10,92
5	12	4,1
určitě ne 6	0	0

Tabulka č. 23: Četnosti – možnost vykázení

škála odpovědi	četnost	%
určitě ano 1	33	11,26
2	103	35,15
3	115	39,25
4	29	9,9
5	13	4,44
určitě ne 6	0	0

Následující otázky a jejich odpovědi mají informativní charakter o místu a rodině, v níž respondent vyrůstá.

Otázka č. 16 *V jak velkém městě (obci) vyrůstáte?*

Otázka č. 17 *V jaké rodině vyrůstáte/jste vyrůstal(a)?*

Otázka č. 18 *Jaké vzdělání mají rodiče?*

Jak vyplývá z tabulky č. 24 více jak 75% dětí vyrůstá ve městě, které však zároveň není sídlem kraje a na vesnici vyrůstá necelá pětina respondentů. Co se týká výchovného prostředí, 38% dětí vyrůstá v úplné rodině s oběma rodiči, následuje 23,6% dětí, kde je výchova zajišťována matkou žijící s nevlastním otcem. Mimo rodinu, tedy v ústavu vyrůstá necelých 18% respondentů – viz. tabulka č. 26. Co se týká vzdělání otců respondenti nejčastěji ve 44% uvádějí učňovské vzdělání a nejméně, v 5% vzdělání vysokoškolské. Obdobně tomu je se vzděláním matek, učňovské vzdělání má téměř 50% z nich a vzdělání vysokoškolské jen necelá 4%. Pozoruhodné je, že jen 4 z respondentů nevěděli, jaké vzdělání má jejich matka, ale jaké vzdělání má jejich otec již nevědělo 29 z nich, což představuje necelých 10% celku. Toto je zřejmě zapříčiněno i tím, že někteří z respondentů své biologické otce ani nezná – viz. tabulka č.25.

Tabulka č. 24: Místo vyrůstání respondentů

místo bydliště	četnost	%
na vesnici	57	19,45
ve městě, které není sídlem okresu	106	36,18
ve městě, které je sídlem okresu	115	39,25
ve městě, které je sídlem kraje	12	4,1
v Praze	3	1,02

Tabulka č. 25: Vzdělání rodičů–četnost podle pohlaví

druh vzdělání	četnost - otec	%	četnost - matka	%
Základní	69	23,55	90	30,72
Vyučení	129	44,03	146	49,83
Maturita	51	17,41	42	14,33
vysokoškolské	15	5,12	11	3,75
nevím	29	9,9	4	1,37

Tabulka č. 26: Četnosti výchovného prostředí

výchovné prostředí	četnost	%
s oběma rodiči	111	38,01
pouze s matkou, bez otce	46	15,75
pouze s otcem, bez matky	2	0,68
s matkou a nevlastním otcem	69	23,63
s otcem a nevlastní matkou	0	0
s prarodiči (babička a děda)	2	0,68
u jiných příbuzných	2	0,68
v pěstounské péči	8	2,74
mimo rodinu, v ústavu	52	17,81

8.2 Vztahová analýza získaných údajů

Ke statistickému testování hypotéz jsem zvolil tři statistické postupy: analýzu rozptylu, výpočet korelačního koeficientu a faktorovou analýzu dat. Vzhledem ke značnému množství získaných dat uvádím v následujících tabulkách vždy pouze statisticky významné výsledky na 5% (1%) hladině významnosti.

Analýza rozptylu

Analýza rozptylu je metoda, kterou se zjišťují rozdíly mezi více než dvěma skupinami. Analýzou rozptylu lze tedy zjišťovat statisticky významné rozdíly mezi průměry libovolného počtu skupin. Základní statistikou je pak F-test. Kritická hodnota F-testu pro skupinu 163/130 je na 5% hladině významnosti 1,32. Pro zpracování získaných dat byl použit program MANOVA z NCSS.

Variační proměnné:

- Respondenti skupiny 1 = děti z rodin (rodina)
- Respondenti skupiny 2 = děti z ústavu (ústav)
- Pohlaví
- Věk
- Vzdělání rodičů
- Struktura rodiny

Tabulka č. 27: Srovnání významných odpovědí u obou skupin respondentů

otázka v dotazníku	Aritm. průměr	Směrodat. odchylka
Pod pojmem DN si představuji: fyzické týrání	1,273038	0,5106972
Pod pojmem DN si představuji: psychické týrání	1,457338	0,6535381
Pod pojmem DN si představuji: ekonomické omezování	1,720137	0,8779085
Pod pojmem DN si představuji: sexuální násilí	1,197952	0,3991376
Pod pojmem DN si představuji: různé kombinace výše uvedených forem	1,56314	0,7721211
Myslím si, že intenzita domácího násilí se stupňuje	2,163822	0,9402283
Důvodem k DN byly: finanční problémy v rodině	2,993174	1,252376
Důvodem k DN byly: nezaměstnanost jednoho z parterů	4,331058	1,02851
Důvodem k DN byla: nevěra oběti (žárlivost)	3,71331	1,085266
Důvodem k DN byla: opilost násilníka	2,433447	1,173264
Důvodem k DN byla: nějaká „maličkost“	4,361775	1,227052
Setkání se s domácím násilím v rodině	1,634812	0,4823065
Setkání se s DN jako svědek v rodině kamarádů, sousedů, příbuzných	1,866894	0,3402702
S DN se osobně nikdy nesešel(a), ale vím o něm z doslechu	1,808874	0,393861
Stal jsem se obětí domácího násilí v rodině	1,894198	0,3081103
Násilí v rodině by měl řešit: rodina sama (i širší rodina – tedy příbuzní)	3,372014	0,9371527
Násilí v rodině by měl řešit: Policie ČR	2,232082	0,8762827
Násilí v rodině by měl řešit: zdravotnické zařízení	4,030717	1,17147
Násilí v rodině by měl řešit: poradenská organizace	2,668942	1,405575
Násilí v rodině by měl řešit: nezisková organizace	2,590444	1,194814
Vědomí o existenci zákona, který upravuje řešení domácího násilí	2,389079	1,125126
Policie může pachatele DN „vykázat“ a zakázat mu vstup do obydlí	2,610921	0,9645161
Faktor 1 = prvky domácího násilí	7,219178	2,842953
Faktor 2 = důvody domácího násilí	9,780822	3,015409

Faktorová analýza

Faktorová analýza je metodou pro určení počtu a povahy základních proměnných, které jsou mezi velkým množstvím údajů měření.¹¹² Je to metoda extrahování společných faktorových rozptylů z řad údajů měření. Tato analýza nám řekne, které údaje měření lze sečítat a studovat spíše pohromadě než odděleně. To pomáhá identifikovat a postihnout společné a podstatné vlastnosti, které jsou v základě testů a údajů měření.

Ptáme se: kolik proměnných nebo faktorů existuje? Co jsou faktory, jak je možno je nazvat společným pojmem? Pokud podstatně (významně) korelují dva nebo více testů, resp. měření, pak testy obsahují společný rozptyl. Mají tzv. „společný faktorový rozptyl“.¹¹³ Měří něco společného. Tyto testy se seskupí dle interkorelací do trsů, shluků (ang. cluster, dnes běžně počeštěné klastr). Míra vlivu jednotlivých měření, seskupených do shluků se pak nazývá míra nabití nebo nasycení.

V shluku pak jednotlivé skutečnosti, které jsme měřili, „patří k sobě“, resp. objevení jedné části shluku předpokládá zároveň významnou pravděpodobnost objevení všech dalších složek shluku.

Faktory jsou nové proměnné, kterých je méně než původních a ze kterých lze vyvozovat závěry o podstatě vzájemných závislostí původních proměnných. Faktor je „neviditelná proměnná“, která vzniká pomocí statistické procedury a obsahuje ty proměnné, které jej dohromady tvoří. Proto je nutné (a ne vždy snadné) zjištěný faktor pojmenovat tak, aby maximálně odrážel, definoval „podstatu“ faktoru.

My jsem při zpracování použil program NCSS (ortogonální rotaci Varimax) a zvolil kritickou hranici | 0,40 |.

---

¹¹² KERLINGER, Fred. N. *Základy výzkumu chování: pedagogický a psychologický výzkum*. Praha, 1972. s. 626-627

¹¹³ tamtéž

Tabulka č. 28: Faktor 1 = prvky domácího násilí

Typy chování	komunalita
Pod pojmem DN si představuji: fyzické týrání	0,850553
Pod pojmem DN si představuji: psychické týrání	0,769409
Pod pojmem DN si představuji: ekonomické omezování	0,70676
Pod pojmem DN si představuji: sexuální násilí	0,676523
Pod pojmem DN si představuji: různé kombinace výše uvedených forem	0,618262

Tabulka č. 29: Faktor 2 = důvody domácího násilí

Typy chování	komunalita
Důvodem k DN byla: opilost násilníka	0,600859
Důvodem k DN byly: finanční problémy v rodině	0,587872
Důvodem k DN byla: nějaká „maličkost“	0,411779

Maxima a minima dosažitelných bodů u jednotlivých faktorů:

Faktor 1 min. (max. výskytu) = 5; max. (min. výskytu) = 30 (zde M=7,21)

Faktor 2 min. (max. výskytu) = 3; max. (min. výskytu) = 18 (zde M= 9,78)

Faktor 1 = prvky domácího násilí

- fyzické týrání (bití, tahání za vlasy, škrcení,...)
- psychické týrání (ponižování, vyhrožování, vydírání, urážky...
- ekonomické omezování (zákaz získání nebo udržení zaměstnání jednoho z partnerů, přidělování kapesného partnerovi, kontrola nákupů mezi dospělými...)
- sexuální násilí (od osahávání na intimních částech až po znásilnění)
- různé kombinace výše uvedených forem

Faktor 2 = důvody domácího násilí

- opilost násilníka
- finanční problémy v rodině
- nějaká „maličkost“ (pozdní příchod oběti, špatná péče o domácnost, o děti...)

Tabulka č. 30: Rozdíly v odpovědích podle skupiny respondentů

Otázky v dotazníku	F - test	Rodina	ústav
Znalost pojmu domácí násilí	12,75*	1,763808	2,367442
Pod pojmem DN si představují: fyzické týrání	9,7*	1,158411	1,532411
Pod pojmem DN si představují: psychické týrání	13,15*	1,21607	1,761143
Pod pojmem DN si představují: ekonomické omezování	6,99*	1,527563	2,121573
Pod pojmem DN si představují: sexuální násilí	7,92*	1,120245	1,375362
Pod pojmem DN si představují: kombinace uvedených forem	4,53*	1,470725	1,879157
Důvodem k DN byly: finanční problémy v rodině	35,4*	3,297904	2,179561
Důvodem k DN byly: nezaměstnanost jednoho z partnerů	26,51*	3,858812	4,766907
Důvodem k DN byla: nevěra oběti (žárlivost)	24,33*	3,142603	4,19249
Důvodem k DN byla: opilost násilníka	17,79*	2,671983	1,686621
Důvodem k DN byla: nějaká „maličkost“	12,9*	4,553991	3,670297
Setkání se s DN jako svědek v jiné rodině	4,21*	1,610673	1,926113
S DN se osobně nikdy nesetkal(a), ale vím o něm z doslechu	7,04*	1,472367	1,85179
Násilí v rodině by měl řešit: rodina sama (i širší rodina - příbuzní)	5,15*	3,090079	3,481566
Násilí v rodině by měl řešit: Policie ČR	15,84*	1,966341	2,561028
Násilí v rodině by měl řešit: zdravotnické zařízení	20,65*	4,262812	3,367867
Násilí v rodině by měl řešit: poradenská organizace	72,19*	2,150865	3,668964
Násilí v rodině by měl řešit: nezisková organizace	66,23*	1,816943	3,464771
Vědomí o existenci zákona, který upravuje řešení DN	54,26*	1,796074	3,138738
Policie může pachatele DN „vykázat“ a zakázat mu vstup do obydlí	30,9*	2,231376	5,242439
Faktor 2 - důvody domácího násilí	5150,81*	11,99765	7,018315

*p<0,05.

Z výše uvedené tabulky č. 30 je zřejmé, že děti z ústavu mají významně méně znalosti o samotném pojmu domácí násilí, co si pod tímto pojmem představují. U důvodů domácího násilí si významně méně myslí, že důvodem byla nezaměstnanost jednoho z partnerů nebo nevěra oběti, popř. žárlivost násilníka. Méně také připouští, že se setkaly s domácím násilím jako svědci v jiné rodině, resp. s domácím násilím se nikdy nesetkaly, ale ví o něm z doslechu. Méně si také myslí, že by násilí v rodině měla řešit rodina sama, policie, poradenské nebo neziskové organizace. Děti z ústavů mají také méně znalostí o existenci zákona, který upravuje řešení domácího násilí, včetně toho, že policie může pachatele vykázat z obydlí a zakázat mu do něj vstup.

Oproti výše uvedenému si pak děti z rodin více myslí, že důvodem k domácímu násilí mohou být finanční problémy v rodině, opilost násilníka či nějaká „maličkost“ a že by násilí v rodině měla řešit zdravotnická zařízení.

U Faktoru 2 – důvody domácího násilí děti z rodin uvádí více prvků chování, které označují za domácí násilí než děti z ústavů, které toto chování více zažily, ale nepovažovaly ho za chování ve smyslu domácího násilí.

Tabulka č. 31: Rozdíly v odpovědích podle pohlaví respondentů

Otázka v dotazníku	F - test	chlapci	dívky
Násilí v rodině by měl řešit: rodina sama (příbuzní)	5,15*	3,090079	3,481566

* $p < 0,05$.

Chlapci v našem souboru si statisticky významně více myslí, že rodina sama, a to ani její širší pojetí, tedy včetně příbuzných, by neměla řešit problémy násilí v rodině. Dívky si však myslí opak. Zde lze usuzovat, že dívky tuto věc vnímají z historického dělení rolí, kdy žena musí doma všechno zvládnout, je-li problém má se o tom povídat, řešit to doma. Chlapci, tedy muži jsou pro zásah zvenčí od instituce, což považují za razantnější a účinnější – viz. tabulka č. 31.

Tabulka č. 32: Struktura rodiny, v níž respondent vyrůstá

struktura rodiny, v níž respondent vyrůstá	F – 1	aritm. prům.	F - 2	aritm. prům.
a) s oběma rodiči	3,15	6,74	16,74	10,81
b) pouze s matkou, bez otce	3,15	6,76	16,74	10,67
c) pouze s otce, bez matky	3,15	5,9	16,74	11,17
d) s matkou a nevlastním otcem	3,15	7,08	16,74	10,56
e) s otcem a nevlastní matkou	3,15	0	16,74	0
f) s prarodiči	3,15	8,9	16,74	5,67
g) u jiných příbuzných	3,15	8,4	16,74	5,67
h) v pěstounské péči	3,15	7,45	16,74	7,58
i) mimo rodinu, v ústavu	3,15	8,74	16,74	6,36

S prvky domácího násilí, které jsou Faktorem 1 nejvíce souhlasí děti žijící pouze s otcem, bez matky a nejméně souhlasí ti, kteří žijí jen s prarodiči. Tyto výsledky zřejmě

vycházejí ze zkušenosti dětí a je zde předpoklad, že jen s otcem žijí tyto děti proto, že matka ze společné domácnosti utekla. Děti, které vyrůstají s prarodiči, tedy mimo domov s biologickými či náhradními rodiči nemají takovou zkušenost s prvky domácího násilí, neboť je předpoklad, že u prarodičů k tak častým projevům násilí na jednom z partnerů již nedochází. S důvody domácího násilí, které jsou Faktorem 2, nejvíce souhlasí děti žijící s prarodiči či u jiných příbuzných a nejméně ti, kteří žijí pouze s otcem, bez matky – viz. tabulka č. 32.

Tabulka č. 33: Vzdělání otce jako podklad pohledu dítěte na domácí násilí

vzdělání otce	F - 1	aritm. prům.	F - 2	aritm. prům.
a) základní	3,34	7,77	11,97	8,84
b) vyučen	3,34	6,96	11,97	10,13
c) maturita	3,34	6,81	11,97	11,08
d) vysokoškolské	3,34	6,05	11,97	11,42
e) nevím	3,34	8,29	11,97	7,39

S prvky domácího násilí, které jsou Faktorem 1, nejvíce souhlasí děti, jejichž otec má vysokoškolské vzdělání a nejméně těch, kteří vzdělání otce nevědí. S důvody domácího násilí, které jsou Faktorem 2, nejvíce souhlasí děti, které vzdělání otce nevědí a nejméně těch, jejichž otec má VŠ – viz. tabulka č. 33.

Tabulka č. 34: Vzdělání matky jako podklad pohledu dítěte na domácí násilí

vzdělání matky	F - 2	aritm. prům.
a) základní	13,29	8,67
b) vyučen	13,29	10,19
c) maturita	13,29	10,91
d) vysokoškolské	13,29	11,09
e) nevím	13,29	5,1

S důvody domácího násilí, které jsou Faktorem 2, nejvíce souhlasí děti, které nevědí vzdělání matky a nejvíce těch, jejichž matka má středoškolské vzdělání – blíže tabulka č. 34.

Korelace

Korelace znamená „míru stupně asociace dvou proměnných. Říkáme, že dvě proměnné jsou korelované (resp. asociované), jestliže hodnoty jedné proměnné mají tendenci se vyskytovat společně s určitými hodnotami druhé proměnné.“¹¹⁴

Tabulka č. 35: Korelace podle věku respondentů

Otázky v dotazníku	
Znalost pojmu domácí násilí	-0,114353*
Pod pojmem DN si představuji: fyzické týrání	-0,114019*
Pod pojmem DN si představuji: sexuální násilí	-0,134340**
Důvodem k DN byly: finanční problémy v rodině	-0,200441**
Důvodem k DN byla: nevěra oběti (žárlivost)	0,141587*
Obětí domácího násilí byla žena	-0,131224*
Stal jsem se obětí domácího násilí v rodině	-0,206503**
Násilí v rodině by měl řešit: rodina sama (příbuzní)	0,346973**
Násilí v rodině by měl řešit: Policie ČR	-0,180400**
Násilí v rodině by měl řešit: zdravotnické zařízení	-0,123239*
Velikost města, v němž respondent vyrůstá	-0,259749**
Faktor 2 - důvody domácího násilí	-0,144126*

Kritická hodnota pro N=300: *p< 0,05 je 0,113; **p< 0,01 je 0,148.

Z výše uvedené tabulky č. 35 je zřejmé, že čím je respondent starší tím více je mu jasný pojem obsahu domácího násilí, více si myslí, že do pojmu DN patří fyzické týrání a sexuální násilí, důvodem k domácímu násilí jsou finanční problémy v rodině a obětí byla žena. S přibývajícím věkem také respondenti více připouští, že i oni se stali obětí domácího násilí a že by násilí v rodině měla řešit policie nebo zdravotnické zařízení. Také platí, že čím je respondent starší tím více si myslí, že důvody domácího násilí jsou podle Faktoru 2, tedy opilost násilníka, finanční problémy v rodině a nějaká „maličkost“. Respondenti si s přibývajícím věkem však méně myslí, že nevěra musí být příčinou k domácímu násilí a že násilí v rodině měla řešit rodina sama, a to včetně širšího jejího pojetí, tedy včetně příbuzných.

¹¹⁴ HENDL, Jan. *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha, 2004, s. 240.

Korelace obou faktorů podle skupiny, do které respondenti patří:

Korelace - skupina rodina: $r = 0,19^*$

Závislost mezi oběma faktory byla potvrzena, to znamená, že čím vyšší výskyt jednoho faktoru, tím vyšší je i výskyt druhého faktoru a naopak. Můžeme konstatovat, že u dětí z rodin je úzká spojitost mezi prvky domácího násilí a důvody k domácímu násilí.

Kritická hodnota na 5% významnosti pro $N=163$ (TABEL.H.200) je 0,138.

Korelace – skupina ústavní $r = 0,023$.

Zde se jedná o **nezávislé** faktory. Důvody domácího násilí, tedy opilost násilníka, finanční problémy v rodině nebo nějaká „maličkost“, např. pozdní příchod oběti, špatná péče o domácnost, o děti... **nemají** vliv na případné domácí násilí !!!

Kritická hodnota na 5% významnosti pro $N=130$ (TABEL.H.200) je 0,138

Tato zjištění lze z našeho pohledu považovat za **velmi významná**. Pokud u dětí z rodin dochází k domácímu násilí, je tomu proto, že k tomu je nějaký z důvodů, byť možná malicherných nebo pro jiné zanedbatelných. Kdežto v rodinách dětí z ústavu dochází k projevům domácího násilí i v případech, aniž by k tomu byly jakékoli důvody. Domácí násilí je tedy jakousi součástí jejich každodenního života. Života, v němž vychovávají své děti, které si pak mnohdy nechtíce osvojují chování svých rodičů, které by se následně mohlo promítnout do jejich budoucího chování vůči svým partnerům.

8.3 Verifikace hypotéz

Hypotéza H₁

Mezi skupinou dětí z rodin a skupinou dětí z ústavů budou rozdíly v odpovědích na dotazníky.

Hypotéza potvrzena: Mezi oběma sledovanými skupinami bylo zjištěno 21 vzájemných rozdílů ve zkoumané oblasti - **blíže viz tabulka č. 30.**

Hypotéza H₂

Mezi chlapci a dívkami budou rozdíly v pohledu na domácí násilí.

Hypotéza potvrzena: Mezi chlapci a dívkami však existuje rozdíl pouze u položky dotazníku č. 13a) *Násilí v rodině by měl řešit: rodina sama (příbuzní)* - **blíže viz tabulka č. 31.**

Hypotéza H₃

Existuje vztah mezi věkem respondentů a jejich pohledem na domácí násilí?

Hypotéza potvrzena: Podle věku respondentů existují rozdíly v 11 položkách dotazníku a faktoru č. 2 - **blíže viz tabulka č. 35.**

Hypotéza H₄

Vzdělání rodičů bude mít význam na četnosti jevu domácího násilí.

Hypotéza potvrzena: Vzdělání rodičů respondentů má vliv na četnost vnímaných prvků domácího násilí, kdy u otců je tomu v obou faktorech, tedy v prvcích i důvodech domácího násilí. U matek respondentů je tomu tak jen u faktoru 2, tedy důvodech domácího násilí - **blíže viz tabulky č. 33 a 34.**

Hypotéza H₅

Struktura rodiny, ve které dítě vyrůstalo nebo vyrůstá, má vliv na to, zda se setkalo s projevy DN.

Hypotéza potvrzena: - **blíže viz tabulka č. 32.**

8.4 Zhodnocení výzkumného šetření

Vzhledem k tomu, že cílem výzkumu bylo zjistit, zda mezi dětmi ze dvou sociálních skupin existují statisticky významné rozdíly ve vnímání domácího násilí mezi partnery, jeho důvodech, možnostmi jeho řešení a jaké následky zanechává prožité násilí na těchto dětech a zda u nich následně dochází k transformaci prožitého traumatu do podoby jejich následného patologického chování, lze konstatovat, že provedeným dotazníkovým šetřením „*Vlivy prožitého násilí v rodině na následné chování dětí ze dvou sociálních skupin*“ a jeho vyhodnocením bylo zjištěno, že existují významné rozdíly mezi dětmi z jednotlivých skupin, existují také významné rozdíly mezi chlapci a dívkami a také ve zkoumaných oblastech z pohledu věku dítěte. Jako velmi významná lze však považovat zjištění v rozdílech, co bylo nebo je důvodem pro to, že v rodinách dochází k násilnému jednání. Pokud u dětí z rodin k násilí dochází, je tomu proto, že k tomu je některý z důvodů, které byly v dotazníku rozděleny do pěti nejčastějších skupin. V rodinách dětí

z ústavu však dochází k projevům násilí mezi partnery i v případech aniž by k tomu byly jakékoli důvody. Násilné chování je tedy v těchto rodinách jakousi součástí jejich každodenního života. Významný rozdíl je také ve vnímání, kdo by měl násilí v rodině řešit. Děti z ústavů si méně myslí, že by násilí v rodině měla řešit rodina sama, policie, poradenské nebo neziskové organizace a oproti tomu děti z rodin si více myslí, že tyto projevy by měla řešit zdravotnická zařízení. Rozdíl v tomto pohledu je i podle pohlaví respondentů, kdy chlapci si více myslí, že rodina sama, a to ani její širší pojetí, tedy včetně příbuzných, by neměla řešit problémy násilí v rodině a dívky si pak myslí opak.

Lze shrnout, že násilí uvnitř rodiny je jednou z nejčastějších příčin nestability svazků. Násilí tak vede k poměrně snadnému rozpad vztahu a svazku, který pak v některých, ne zcela zanedbatelných počtech případů vede až k umístění dítěte do ústavu.

Provedenou analýzou dat získaných z dotazníku lze zodpovědět i dílčí cíle, ke kterým jsme směřovali svůj výzkum společně s cílem obecným.

➤ *zajistit dostatečně početný vzorek dětí ve věku 15-18 let k provedení výzkumného šetření;*

tento cíl byl splněn, neboť se domníváme, že výzkumný vzorek 293 dětí ve věku 15-18 let, z toho 163 dětí z rodin a 130 dětí z ústavů je dostatečným vzorkem pro provedení výzkumného šetření.

➤ *získat data od respondentů, týkající se jejich osobních zážitků či informací o násilí páchaném na nich nebo jiných lidech v rodinách;*

data od respondentů byla získána. Dotazník vyplňovalo více než 320 respondentů z regionu východních Čech a kompletně vyplněný dotazník pak odevzdalo 293 z nich.

➤ *analyzovat získané informace a utřídit je k znaleckému zkoumání;*

získaná data byla statisticky zpracována, přičemž byly použity programové soubory Microsoft Excel a NCSS 97.

➤ *prakticky ověřit funkčnost dotazníkového šetření, na jehož základě by bylo možno komplexně diagnostikovat problematiku vnímání domácího násilí u dětí.*

Domníváme se, že se nám podařilo sestavit vhodný dotazník, na jehož základě lze komplexně diagnostikovat problematiku vnímání domácího násilí u dětí.

Přestože většina dotazovaných respondentů přistoupila k vyplňování příslušného dotazníku zodpovědně, připouštím, že průzkum byl proveden na relativně malém souboru respondentů – 293 dětí a pouze v regionu východních Čech. Výsledky tak mohou být částečně zkresleny. Pokud bychom chtěli dojít k objektivnějším, a tudíž k přesnějším výsledkům, museli bychom vycházet z podstatně širšího zkoumaného souboru a na větším území. V tomto případě to však z časových a kapacitních důvodů nebylo možné. To je také jeden z důvodů, že nyní není možno objektivně zodpovědět otázky, jaké následky zanechává prožité násilí na dětech a zda u nich následně dojde k transformaci prožitého traumatu do podoby jejich budoucího patologického chování. To u každého jedince ukáže až čas. Předpokládáme však, že tyto otázky mohou být součástí dalšího výzkumného šetření, které lze provést formou kvalitativního výzkumu. Toto tak zůstává úkolem pro naši případnou další výzkumnou činnost.

Závěr

Podnětem pro volbu tématu disertační práce bylo v první řadě mé osobní profesní setkávání se s násilím člověka vůči člověku, kdy jsem jako vyšetřovatel policie za svoji dlouholetou praxi řešil hned několik skutků, které se sobě v mnohém podobaly. Základním společným znakem mnohdy bylo, že k těmto násilným projevům docházelo uvnitř rodiny a nejčastěji mezi manželi či partnery. Některé z těchto skutků spadaly mezi tzv. bagatelní trestné činy, ale jiné měly na svém konci smrt jednoho z účastníků. U těchto nejtěžších trestných činů si snad každý člověk musí položit základní otázku: *Muselo se to stát, muselo to dojít až tak daleko, popř. kde se stala chyba?* Druhým základním podnětem pro volbu tohoto tématu pak byla má pedagogická praxe na střední škole, kde jsem v průběhu výuky vedl diskuse se svými studenty a zjistil tak, že někteří z nich vnímají projevy násilného chování uvnitř svých rodin jako něco, co je běžné, co k životu a případnému řešení problémů asi patří. To mi umožnilo uvědomit si, že právě tyto jedinci se v budoucnu mohou stát násilníky nebo oběťmi případného násilí v jejich partnerském či manželském životě. To mě pak vedlo k záměru zjistit, jak vnímají domácí násilí mezi partnery a co si myslí o jeho důvodech a možnostech jeho řešení děti ve věku 15-18 let. Další otázkou bylo, jaké následky zanechává prožité násilí na těchto dětech a zda u nich následně dochází k transformaci prožitého traumatu do podoby jejich následného patologického chování. Vzhledem k tomu, že jsem předpokládal, že s projevy násilného chování úzce souvisí prostředí, v němž jedinec vyrůstá, byly děti záměrně rozděleny do dvou sociálních skupin. V jedné děti, které vyrůstají v rodinách a v druhé děti, které vyrůstají v ústavech.

Aby bylo možno provést kvalifikované měření stanoveného výzkumného cíle bylo třeba provést ucelenou terminologickou a obsahovou analýzu problematiky násilného jednání v rodině - domácího násilí, což se také stalo hlavním cílem teoretické části. Zpracování všech podkladů a informací získaných z použité odborné literatury, ale i z praktických poznatků vztahujících se k této problematice a z archivních materiálů získaných v policejní praxi bylo pro mě velkým přínosem, protože jsem si tak dostatečně uvědomil celospolečenskou závažnost tohoto tématu. Při zpracování disertační práce jsem mimo uvedené studium odborné literatury použil metodu statistickou, analytickou a techniku anonymního dotazníku.

Pokud budeme problematiku domácího násilí vztahovat na rodinu v našich evropských poměrech, které jsou založeny na křesťanských základech, je třeba vzhledem k vývoji od 90. let minulého století připustit, že rodina, jako tradiční soužití muže a ženy za účelem zplození a výchovy potomků, je v krizi. Při hledání příčin dospěli odborníci mimo jiné i k závěru, že velké trhliny jsou již v představě, že rodina je jedno z mála bezpečných a klidných míst, které zaručuje všem jejím členům zdravý vývoj. Zjištěno tak bylo, že právě rodina se stává místem, kde silnější ubližují slabším a závislým jedincům, tedy dětem, ženám, seniorům, atd. Zřejmě i s ohledem na tyto skutečnosti byl rok 1994 vyhlášen Mezinárodním rokem rodiny.

Lze konstatovat, že i přes poměrně krátkou dobu, po kterou se problematice domácího násilí odborníci v České republice věnují, předkládá odborná literatura již řadu definic a základní charakteristiky, včetně příčin, znaků, forem a fází tohoto patologického jevu. Jak bylo konstatováno již v úvodu, nebylo našim záměrem a smyslem zabývat se všemi formami a projevy domácího násilí, ale zejména projevům násilného chování v rodině generační, tedy násilí páchaném buď na jednom z partnerů - nejčastěji na ženě, nebo na dětech. Tento výskyt násilného chování je také dokreslován statistickými údaji Policie ČR, státních zástupců a soudů. Na pojmenování projevů domácího násilí reagovala i legislativa, která tak umožnila toto patologické jednání odhalovat, vyšetřovat a také trestat. Poměrně s klidem můžeme konstatovat, že současný stav v této oblasti kriminality je dobře právně upraven. Naše legislativa tak umožňuje dostatečný postih pachatelů a účinnou ochranu jejich obětí. Ta je zajišťována v součinnosti s mnoha nestátními organizacemi, které jsou zastoupeny ve všech krajích České republiky.

Problematika domácího násilí a všeho s tím spojeného se poměrně brzy stala tématem seminárních a závěrečných odborných prací studentů vysokých škol, kteří se při zpracování tohoto tématu také začali zabývat výzkumem v této oblasti. Vzhledem k rozsahu těchto výzkumných šetření neměla tato zjištění ve většině prací zásadní poznávací hodnotu. Na odborné akademické úrovni se touto problematikou jako první začala zabývat katedra společenských věd Policejní akademie ČR v Praze. Svoji vypovídající hodnotu mají také reprezentativní sociologické výzkumy od renomovaných agentur, které byly opakovaně prováděny od roku 2001 a které jsou uvedeny v kapitole šesté. Na výsledky a závěry z těchto výzkumů jsme se snažili navázat našim výzkumným

šetřením pod názvem: „*Vlivy prožitého násilí v rodině na následné chování dětí ze dvou sociálních skupin*“, který vycházel především z teoretického konceptu představeného v úvodních kapitolách disertační práce a konzultace s odborníky v daném oboru. Z výsledků získaných ve výzkumném šetření jsme ve shodě s našim očekáváním zjistili, že existují statisticky významné rozdíly mezi dětmi z rodin a dětmi z ústavů, existují také významné rozdíly z hlediska pohlaví a také ve zkoumaných oblastech z pohledu věku dítěte. Za nejvýznamnější lze však považovat zjištění v rozdílech, co bylo nebo je důvodem pro to, že v rodinách dochází k násilnému jednání. Pokud k projevům násilného jednání dochází u dětí z rodin, je tomu proto, že k tomu je některý z důvodů, které byly v dotazníku rozděleny do pěti nejčastějších skupin, tedy finanční problémy v rodině, nezaměstnanost jednoho z partnerů, nevěra oběti (žárliivost), opilost násilníka nebo nějaká „maličkost“ (pozdní příchod oběti, špatná péče o domácnost, o děti...). V rodinách dětí z ústavu však dochází k projevům násilí mezi partnery i v případech, aniž by k tomu byl jakékoliv z výše uvedených důvodů. Můžeme tedy konstatovat, že násilné chování je v těchto rodinách jakousi součástí jejich každodenního života. Zde je pak třeba si uvědomit, že velké procento tohoto patologického chování se odehrává před dětmi, které jsou tak svědky, anebo v tom horším případě také oběťmi. Prožití traumatu z domácího násilí je u dětí pak často transformováno do podoby jejich dalšího patologického chování: šikanování, agresivity, výbušnost nebo naopak přílišná pasivita a nezájem. Další významný rozdíl byl také zjištěn ve vnímání, kdo by měl násilí v rodině řešit.

To, že jsou děti ve svých rodinách přítomny projevům násilí vůči partnerům nebo jim samým je ze závěrů zřejmé. Je zde tedy otázka, kterou jsme také chtěli zjistit, a to, jak se jednou vůči svým budoucím partnerům zachovají ony? Pokud se přikloníme k myšlence, že sociální učení dětí probíhá zejména na základě nápodoby chování, tedy na základě identifikace s druhým člověkem jako vzorem, ke kterému má dítě důvěru, citovou vazbu nebo mu něčím imponuje, není zde prostor pro přílišný optimismus. Osvojení většiny sociálních dovedností je založeno na vzájemném styku a komunikaci mezi lidmi, přičemž není až tak důležité, co osoby v prostředí dítěte říkají, ale hlavně to, co dělají a jak se projevují. Tak může mít rodič a jeho přístup či názor na svět významný vliv na dítě. Pokud děti zažívají upřímnou a otevřenou komunikaci ze strany rodičů, učí se otevřeně a upřímně komunikovat, pokud vidí rodiče řešit konflikty násilím, naučí se to také.

Domníváme se, že cíle stanovené v teoretické rovině se nám podařilo bezezbytku naplnit. Cíle, které jsme si stanovili v části výzkumné, se nám podařilo naplnit z velké části. Vzhledem k rozsahu a časové omezenosti výzkumného šetření nebylo možno objektivně zjistit, jaké následky zanechává prožité násilí na dětech a zda u nich následně dojde k transformaci prožitého traumatu do podoby jejich budoucího patologického chování. Vzhledem k tomu, že projevy násilného chování mohou ovlivnit i jiné faktory budoucího chování každého jedince ukáže až čas. Předpokládáme však, že tyto otázky mohou být součástí dalšího výzkumného šetření, které lze provést formou kvalitativního výzkumu. Toto tak zůstává úkolem pro případnou další výzkumnou činnost.

Doufáme, že předložená disertační práce v rovině teoretické přispěla k ucelení a teoretickému vymezení problematiky a v rovině empirické poukázala, že funkčnost rodiny a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, má vliv na jeho vnímání domácího násilí. Jde jen o to, aby se násilné řešení problémů nestalo jakousi normou pro jejich další chování vůči svým vrstevníkům, budoucím partnerům a dětem. Předložená disertační práce by mohla být přínosná zejména pro vychovatele, učitele, pracovníky v sociální oblasti a pomáhajících profesích, ale také policisty se specializací na vyšetřování násilné trestné činnosti a trestné činnosti dětí a mládeže. Svůj význam by měla mít i pro rodiče, kteří chtějí zodpovědně přistupovat k výchově svých dětí. Byli bychom také rádi, pokud by práce podnítila tuzemské odborníky, studenty i učitele k zájmu o tuto problematiku, která by se, dle našeho názoru, měla stát součástí výuky a přednášek v rámci rodinné výchovy a základů společenských věd.

Seznam literatury a dalších zdrojů

- BENTOVIM, Arnon. Týrání a sexuální zneužívání v rodinách. 1. vyd. Praha: GradaPublishing, 1998. 120 s. ISBN 80-7169-629-3
- BERANOVÁ, Hana et al. *Pomoc obětem domácího násilí*. 1. vyd. Praha: Bílý kruh bezpečí, 1999. ISBN 80-86284-06-9
- BRAUNER, Petr. Jak se rodila nová pravomoc Policie ČR v boji proti domácímu násilí. *Guard*, 2008, roč. 1, č. 1, s. 4-5. ISSN neuvedeno
- BURIÁNEK, Jiří, et al. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. 1.vydání. Olomouc: Triton, 2006. 108 s. ISBN 80-7254-914-6
- BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2008. 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6
- ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1999. 204 s. ISBN 80-902614-1-8
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, 1998. 248 s. ISBN 80-85858-70-3
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. *Policista*, 2002, č. 7, s. 15-19, ISSN 1211-7943
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí. *Kriminalistika*, 2006, č. 3, s. 187– 199. ISSN 1210-9150
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Fakta a paradoxy. *Sociální práce - časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*, 2006 b, č. 2, s. 54 - 67. ISSN: 1213- 6204
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 309 s. ISBN 80-86898-73-3
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky – domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: GradaPublishing, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-22207-8
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 1. vyd. Praha: GradaPublishing, 2007. 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2
- DUFKOVÁ, Ivana a ZLÁMAL, Jiří. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti – pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, 2005. 57 s. ISBN neuvedeno

- DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. 140 s. ISBN 08-040-86
- DUNOVSKÝ, Jiří; DYTRYCH, Zdeněk a MATĚJČEK, Zdeněk et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: GradaPublishing, 1995. 245s. ISBN 80-7169-192-5
- FISCHER, Slavomil. *Sociální patologie: propedeutika*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2006. 144 s. ISBN 80-7044-812-1
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6
- GJURIČOVÁ, Šárka; KOCOURKOVÁ, Jana; KOUTEK, Jiří. *Podoby násilí v rodině*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2000. 101 s. ISBN 80-7021-416-3
- HARTL, Pavel a HARTLOVÁ Helena. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009, 774 s. ISBN 978-80-7367-569-1
- HELUS, Zdeněk. *Vyznat se v dětech*. 2. doplň. vyd. Praha: SPN, 1987. 211 s. ISBN neuvedeno
- HENDL, Jan. *Přehled statistických metod zpracování dat*. vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 696 s. ISBN 978-80-7367-482-3
- HIRIGOYEN, Marie-France. *Psychické násilí v rodině a zaměstnání*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002. 229 s. ISBN 80-200-0994-9
- HRBEK, Ivan; ABDULLÁH JUSUF, Ali a PROCHÁZKA, Josef. *Vznešený korán*. Praha: A.M.S Trading s.r.o., 2007, 764 s. ISBN 80-902419-0-9.
- HUŇKOVÁ, Markéta. Domácí násilí v České republice v roce 2002 z pohledu práva, *Policista*, 2002, č. 7, příloha s. 1 – 16, ISSN 1210-9150
- HUŇKOVÁ, Markéta; VOŇKOVÁ, Jiřina. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vyd. Praha: Justiční akademie České republiky, 2004. 248 s. ISBN neuvedeno
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: GradaPublishing, 2007(a). 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody sběru dat v klasických pedagogických výzkumech*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 2007(b). 53 s. ISBN 978-80-7220-305-5.
- JANATA, Jaromír. *Agrese tolerance a intolerance*. Praha: GradaPublishing, 1999. 220 s. ISBN 80-7169-889-X.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0

Jednání policistů s obětí trestného činu - manuál pro účastníky kurzu. 2003, s. 61 - 62

KACAFÍRKOVÁ, Marcela. Domácí násilí. *Trestní právo - odborný časopis pro trestní právo a obory související*, 2002, roč. VII, č. 5, s. 12 – 16. ISSN 1211-2860

KERLINGER, Fred. N. *Základy výzkumu chování: pedagogický a psychologický výzkum*. 1. vyd. Praha: Academica, 1972, 705 s. ISBN neuvedeno

KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, 408 s. ISBN 80-7179-031-1

KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 6. přeprac. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2002. 862 s. ISBN 80-7235-023-4

KOLIBOVÁ, Helena. *Sociální politika 2*. Opava: Optys spol. s r.o., 2008. 138 s., ISBN 80-85819-67-0.

Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994, 1917 s., ISBN 80-7113-082-6

KOUKOLÍK, František; DRTILOVÁ, Jana. *Zlo na každý den: život s deprivanty I*. Praha: Galén. 2001. 392 s. ISBN 80-7262-088-6

KOUKOLÍK, František; DRTILOVÁ, Jana. *Základy stupidologie: život s deprivanty II*. Praha: Galén, 2002. 490 s. ISBN 80-7262-078

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

KRAUS, Blahoslav; POLÁČKOVÁ, Věra, et al. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 70-7315-004-2.

KREJČÍŘOVÁ, Olga a SKOPALOVÁ, Jitka. *Deviace a sociální patologie: vybrané jevy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 66 s. ISBN 978-802441698-4

KROBOTOVÁ, Milena a HOLOUŠOVÁ, Drahomíra. *Obsah a forma disertační práce*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 38 s. ISBN 80-244-0934-8

KUTÁLKOVÁ, Petra. City drsně polámané. *Policista*, 2007, č. 2, příloha, s. 13 – 16, ISSN 1211-7943

LANDENBURGER, Kären. A Process of Entrapment in and Recovery from an Abusive Relationship. *Issues in Mental Health Nursing*. 1989, s. 207-227, ISSN 0161-2840

LAŠEK, Jan; CHRZOVÁ, Martina. *Základy statistického zpracování pedagogicko-psychologického výzkumu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. 42 s. ISBN 80-7041-749-8

- LINHART, Jaroslav. Domáci násilí na Slovensku. *Policista*, 2007, roč. 13, č. 10, s. 10. ISSN 1211-7943
- LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005. 35 s. ISBN 80-239-5640-X
- LOVAŠ, Ladislav. Sociálna psychológia násilia. In VÝROST, Jozef a SLAMĚNÍK, Ivan et al. *Aplikovaná sociální psychologie II*. 1. vyd.. Praha: GradaPublishing, 2001, s. 171-189. ISBN 80-247-0042-5
- MARREWA, Al. *Nenechte si ubližovat*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 263 s. ISBN 80-7178-510-5
- MARVÁNOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 250 s. ISBN 80-86429-05-9.
- MUCHA, Ivan. *Texty ze sociologie*. Pelhřimov: Tiskárna a vydavatelství Dolnokubínská, 2001. 223 s. ISBN 80-86391-04-3
- NOVÁK, Tomáš; DRINOCKÁ, Hana. *Proč mi děláš scény?! Aneb máte doma hysterického partnera?* Praha: Era, 2002. 120 s. ISBN 80-86517-26-8.
- NOVOTNÝ, Oto. et al. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o., 2001. 417 s. ISBN 80-86432-08-4
- ONDRÁČEK, Zdeněk. Domáci násilí - případ k zamyšlení. *Kriminalistický sborník*, 2008, roč. 52, č. 3, s. 22-29. ISSN neuvedeno
- ONDRÁČEK, Zdeněk. Muž jako oběť domácího násilí. *Kriminalistický sborník*, 2009, roč. 53, č. 3, s. 26-29. ISSN neuvedeno
- ONWAY, Helen L. Domáci násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7
- PIKÁLKOVÁ, Simona. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. 157s. ISBN 80-7330-054-0
- PONĚŠICKÝ, Jan. *Agrese, násilí a psychologie moci*. 1. vyd. Praha: Triton, 2004. 226 s. ISBN 80-7254-593-0
- PRAŠKO, Ján. *Pomoc v zoufalství a beznaději a neb jak překonat depresi*. Praha: GradaPublishing, 1998. 262 s. ISBN 80-7169-446-0

- PRAŠKO, Ján, et al. *Stop traumatickým vzpomínkám: jak zvládnout posttraumatickou stresovou poruchu*. Praha: Portál, 2003. 184 s. ISBN 80-7178-811-2
- PRAŠKO, Ján. Reakce na závažný stres a poruchy přizpůsobení. In HÖSCHL, Cyril; LIBIGER, Jan a ŠVESTKA, Jaromír. *Psychiatrie*. Praha: Tigris, 2002, 1. vyd., s. 501-508. ISBN 80-900130-1-5
- PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a akt. vyd. Praha: Portál, 2001. 328 s. ISBN 80-7178-579-2.
- RATZINGER, Joseph. K teologii manželství. *Teologické texty*. 1990, č. 5, s. 163-164, ISSN 0862-6944.
- ŘEHOŘ, Antonín a PLŠKOVÁ, Alena. *Domácí násilí jako společenský problém*. Seminární práce studentů IMS. vyd. neuv. Brno: Institut mezioborových studií, 2004. 207 s. ISBN 80-902936-3-8
- SCHREIBER, Vratislav. Mezigenerační přenos násilí. *Vesmír*. 2001, č. 4, s. 237, ISSN 1214-4029
- SOURADOVÁ, Věra, *Jak poznat domácí násilí*. Rodina, 2001, Přístup z: <http://82.208.32.94/clanek2207.htm> [citováno 15.11.2010]
- SPURNÝ, Joža, et al. *Psychologie násilí*. Praha: Eurounion, 1996. 134 s. ISBN 80-85858-30-4
- STEVENS, Alex; KESSLEROVÁ, Isabel; STEINACKOVÁ, Katrin. *Přehled osvědčených postupů při prevenci různých typů násilí v evropské unii*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. ISBN 978-807338-058-8
- ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krizová intervence pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004. 197 s. ISBN 80-247-0586-9
- ŠVECOVÁ, Petra. Jací muži se dopouštějí násilí? In *Dneska Tě ještě nezabiju!* Zpráva o stavu domácího násilí. Praha: Nadace ROSA, 1997. s. 52 -54. ISSN neuvedeno
- VALDROVÁ, Decarli J. et al. *Abc Feminismus* 1. vyd. Brno: Nesehnutí, 2004, 232 s. ISBN 80-903228-3-2
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: Variabilita a patologie lidské psychiky*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. 870 s. ISBN 80-7178-802-3
- VANĚK, Jaroslav. Je specializace na domácí násilí u Policie ČR zapotřebí? *Policista*, 2007, roč. 13, č. 10, s. 1 - 8 přílohy VIII. ISSN 1211-7943

VANÍČKOVÁ, Eva; HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana; PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Násilí v rodině: Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995. 63 s. ISBN 80-7184-008-4

VESELÁ, Renata, et al. *Rodina a rodinné právo - historie, současnost a perspektivy*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, s.r.o., 2003. 262 s. ISBN 80-86432-93-9.

VITOUŠOVÁ, Petra, et al. *Pomoc obětem domácího násilí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 1999. 39 s. ISBN 80-86284-06-9

VITOUŠOVÁ, Petra a PÚRY, František. *Zákon o domácím násilí*. [Online], Donalinka, 2008. Přístup z:

http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=386

[citováno 9.11.2010]

VOŇKOVÁ, Jiřina; HUŇKOVÁ, Markéta, et al. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004. 194 s. ISBN 80-239-2106-1

VOŇKOVÁ, Jiřina; MACHÁČKOVÁ, Radka et al. *Domácí násilí - právní minimum pro lékaře*. Praha: proFem, 2003. 49 s. ISBN 80-239-2106-1

VOŇKOVÁ, Jiřina; DURDÍK, Tomáš et al. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. vyd.neuv. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007. 87 s. ISBN 978-80-239-9448-3

VÝROST, Jozef; SLAMĚNÍK, Ivan, et al. *Aplikovaná sociální psychologie II*. Praha: GradaPublishing, 2001. 260 s. ISBN 80-247-0042-5

WANATOWICZOVÁ, Krystyna. Domácí násilí: Jak týrat muže. *Týden*, 2002, s. 1. Přístup z: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=166> [citováno 12.10.2010]

WEISS, Petr, et. al. *Sexuální zneužívání - Pachatelé a oběti*. Praha: GradaPublishing, 2000. 212s. ISBN 80-7169-795-8

ZEMAN, Petr. *Ochrana před domácím násilím*. [Online], *Sondy*, 2006, č. 37. Přístup z: <http://www.tydenik-sondy.cz/verze2006/index.php?cislo=200637> [citováno 9.11.2010]

ZEMENE, Drahomíra. Problematika domácího násilí v České republice. *Policista*, 2007, č. 3, příloha s. 2 - 5, ISSN 1211-7943

BKB: Novela trestního zákona. [Online], 2010. Přístup z:

http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=387

[citováno 9.11.2010]

Co je a co není domácí násilí, Přístup z:

www.bkb.cz/redaction.php?showredaction&id_categoryNode=298 [citováno 12.10.2010]

Oběti domácího násilí se obávají odchodu z ekonomických důvodů. Přístup z:
<http://www.novinky.cz/ekonomika/212183-obeti-domaciho-nasili-se-obavaji-odchodu-z-ekonomickach-duvodu> [citováno 2.9.2010]

Pomoc osobám ohroženým domácím násilím: základní informace. Přístup z:
http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=355
[citováno 12.10.2010]

Trestněprávní postih nebezpečného pronásledování, tzv. stalkingu. Přístup z:
http://www.aspi.cz/literatura_354. [citováno 4.12.2010]

http://www.donalinka.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=348
[citováno 15.10.2010]

<http://www.donalinka.cz/files/uploaded/UserFiles/File/informzpraSTEM.doc>
[citováno 10.12.2010]

http://www.UNICEF_VYZKUM_Mlade_hlasy_2001_shrnuti [citováno 10.12.2010]

http://www.Mlade_hlasy_UNICEF_VYZKUM_2008 [citováno 10.12.2010]

<http://www.stopnasili.cz/teenageri/bezpecnostni-plan.html> [citováno 15.10.2010]

<http://www.rosa-os.cz/> [citováno 15.10.2010]

<http://www.rosa-os.cz/o-nas/informace-pro-tisk/> [citováno 22.11.2010]

Zákony:

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Praha: Parlament ČR, Poslanecká sněmovna, 2004

Zákon č. 140/1961 Sb., *trestní zákon*

Zákon č. 99/1963 Sb., *Občanský soudní řád*

Zákon č. 100/1988 Sb., *o sociálním zabezpečení*

Zákon č. 283/1991 Sb., *o Policii České republiky*

Zákon č. 359/1999 Sb., *o sociálně-právní ochraně dětí*

Zákon č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*

Zákon č. 135/2006 Sb., *na ochranu před domácím násilím*

Zákon č. 29/2007 Sb., *kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím,*

zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Zákon č. 274/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o Policii České republiky

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku

Seznam příloh

Příloha č. 1 – vzor použitého dotazníku

Příloha č. 2 - Základní výsledky výzkumu „Domácí násilí II.“ agentury STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s. za rok 2006 a porovnání s rokem 2001

Příloha č. 3 - Vybrané výsledky výzkumu „Mladé hlasy“ agentury Factum Invenio pro UNICEF za rok 2008

určitě ano   1   2   3   4   5   6   *určitě ne*

8. Setkal(a) jste se ve své rodině s domácím násilím?   ano ne

9. Pokud jste na výše uvedenou otázku odpověděl ANO

a) Kdo z rodiny byl násilníkem?   muž žena

b) Kdo byl obětí?   muž žena

10. Setkal(a) jste se s domácím násilím jako svědek v rodině kamarádů, sousedů, příbuzných ...?   ano ne

11. S domácím násilím jsem se osobně nikdy nesetkal(a), ale vím o něm z doslechu.   ano ne

12. Stal(a) jste se Vy osobně obětí domácím násilím v rodině?   ano ne

13. Kdo si myslíte si, že by násilí v rodině měl řešit?

a) rodina sama (i širší rodina – tedy příbuzní)

určitě ano   1   2   3   4   5   6   *určitě ne*

b) Policie ČR

určitě ano   1   2   3   4   5   6   *určitě ne*

c) zdravotnické zařízení

určitě ano   1   2   3   4   5   6   *určitě ne*

d) poradenská organizace (např. psychologická poradna, právní poradna...)

určitě ano   1   2   3   4   5   6   *určitě ne*

e) nezisková organizace (např. ROSA, DONA, Bílý kruh bezpečí)

určitě ano   1   2   3   4   5   6   *určitě ne*

14. Myslíte si, že u nás existuje zákon, který upravuje řešení domácího násilí?

určitě ano   1   2   3   4   5   6   *určitě ne*

15. Myslíte si, že Policie může pachatele domácího násilí „vykázat“ na několik dní a zakázat mu vstup do vlastního obydlí?

určitě ano   1   2   3   4   5   6   *určitě ne*

16. V jak velkém městě (obci) vyrůstáte?

a) na vesnici

b) ve městě, které není sídlem okresu

c) v městě, které je sídlem okresu

- d) v městě, které je sídlem kraje
- e) v Praze

17. V jaké rodině vyrůstáte/jste vyrůstal(a)?

- a) s oběma rodiči
- b) pouze s matkou, bez otce
- c) pouze s otcem, bez matky
- d) s matkou a nevlastním otcem
- e) s otcem a nevlastní matkou
- f) s prarodiči (babička a děda)
- g) u jiných příbuzných
- h) v pěstounské péči
- i) mimo rodinu, v ústavu

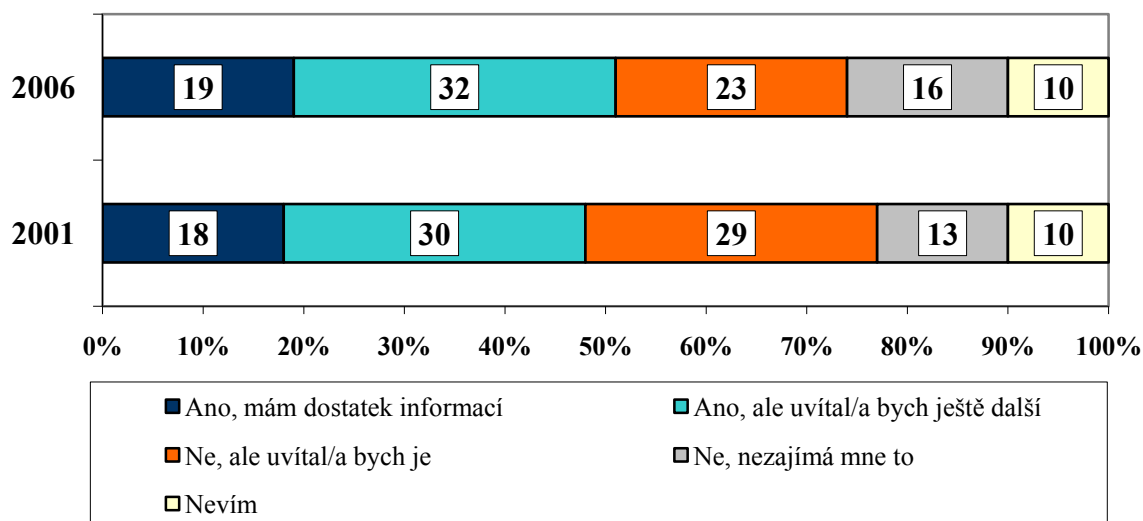
18. Jaké vzdělání mají rodiče?

		otec		matka	
a)	základní	☐		☐	
b)	vyučení	☐	☐	☐	☐
c)	maturita	☐		☐	
d)	vysokoškolské	☐		☐	
e)	nevím	☐		☐	

Základní výsledky výzkumu „Domácí násilí II.“ agentury STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philips Morris ČR, a.s., za rok 2006 a porovnání s rokem 2001

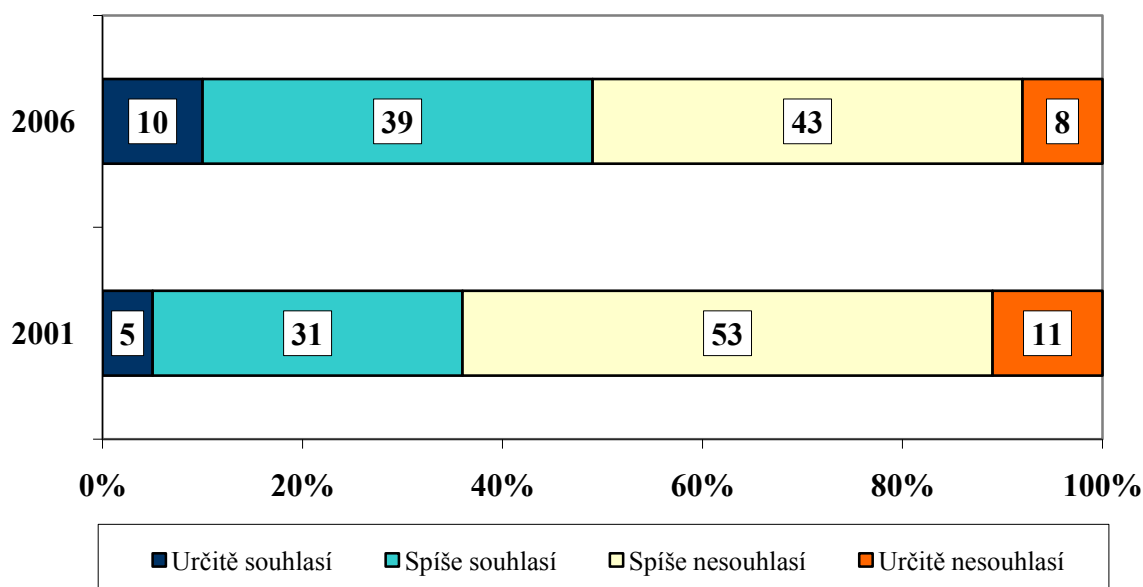
A) POVĚDOMÍ O DOMÁCÍM NÁSILÍ

„Máte informace, jak se zachovat tváří v tvář domácímu násilí?“

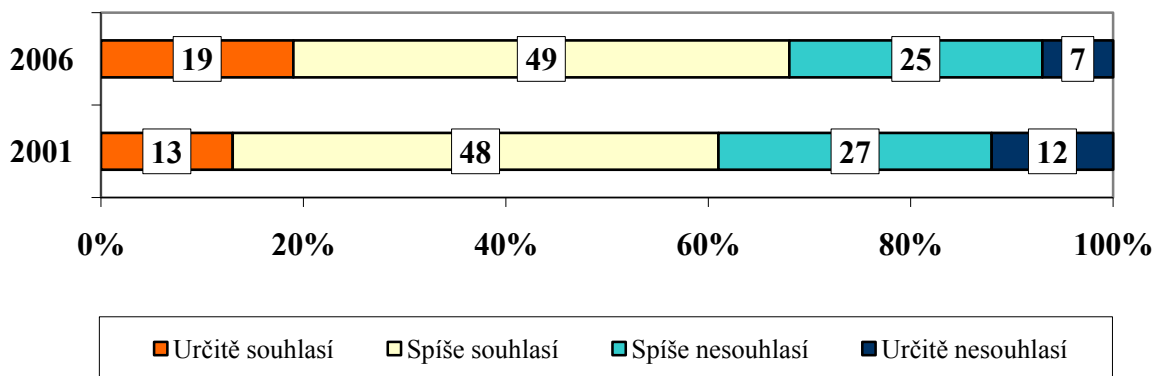
1. Mýty o osobách, které se dopouštějí domácího násilí, postupem času mizí.

Souhlas s názorem „domácího násilí se dopouštějí osoby, které jsou na pracovišti známy svým slušným a společenským chováním vůči svým kolegům“

2. Mýty o typické oběti se v průběhu doby spíše upevňují.

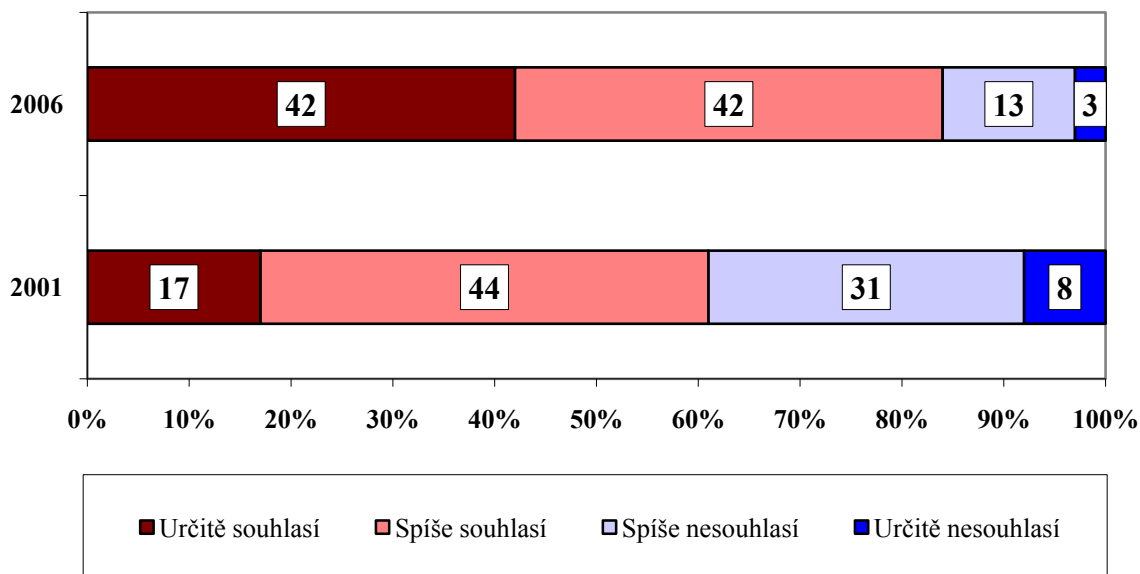
Souhlas s názorem „oběti domácího násilí se obvykle stávají 'puťky' nebo 'bačkory', které si nechají vše líbit“

B) POSTOJE K DOMÁCÍMU NÁSILÍ

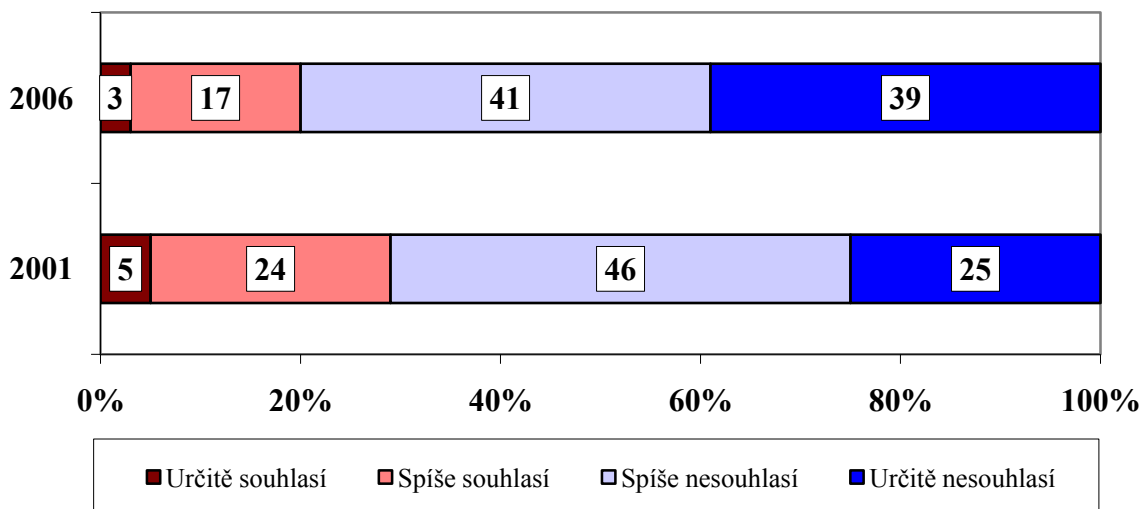
1. Lidí považujících domácí násilí za naléhavý problém, který je třeba řešit, přibývá.

Souhlas s názorem „domácí násilí mezi dospělými partnery je problém, s nímž by měl stát něco dělat“

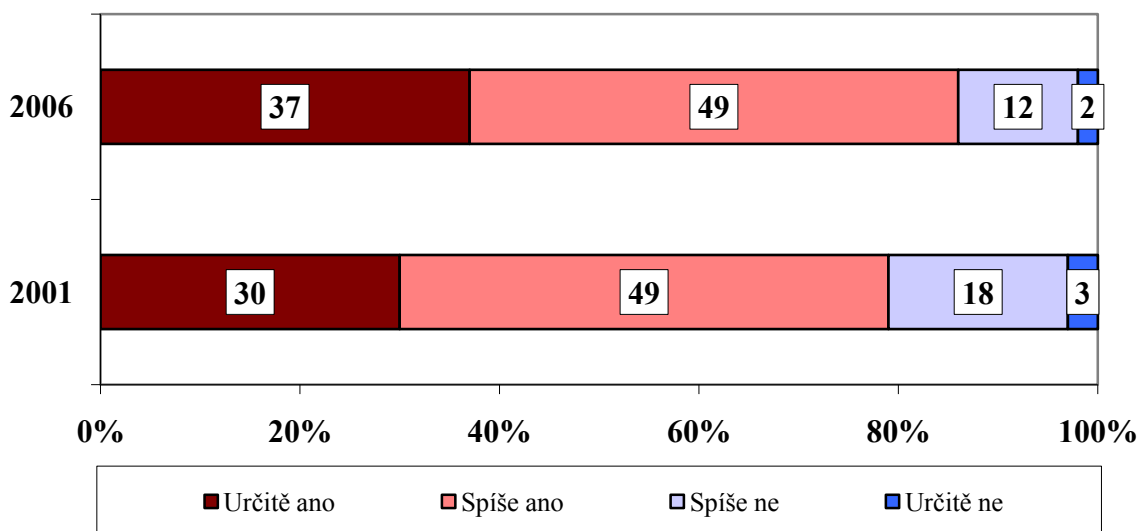
2. Mínění, že na řešení problému domácího násilí rodina sama nestačí, se upevňuje.

Souhlas s názorem „domácí násilí má společnost spíše tolerovat, protože to stejně vyřeší rodina sama“

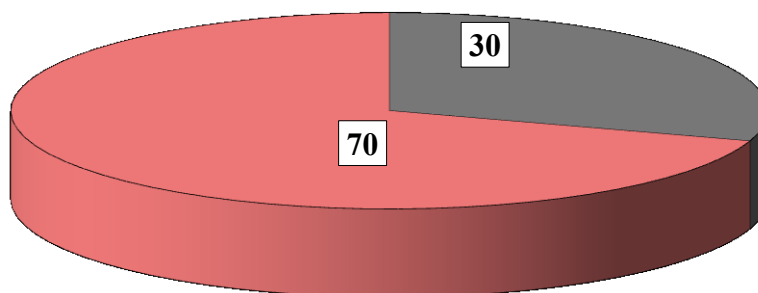
3. Stále více lidí se domnívá, že domácí násilí si žádá zásah okolí.

„Myslíte si, že domácí násilí si žádá zásah okolí (např. příbuzných, sousedů, lékaře, policie)?“

4. Prioritní je ochrana oběti domácího násilí.

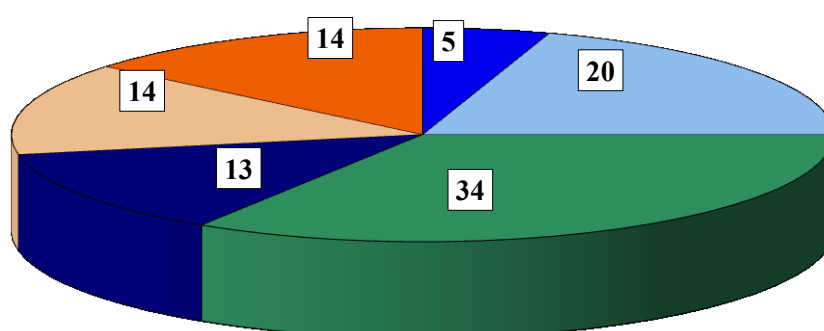
„S kterým z následujících dvou výroků spíše souhlasíte?“

■ Při zásazích proti domácímu násilí je třeba se v první řadě zaměřit na stíhání pachatele.
■ Při zásazích proti domácímu násilí je třeba se v první řadě zaměřit na ochranu napadené osoby.

5. Oběť domácího násilí nesmí zůstat pasivní.

„Jak by se podle Vás měla zachovat oběť při prvním vážnějším fyzickém napadení ze strany partnera/partnerky?“

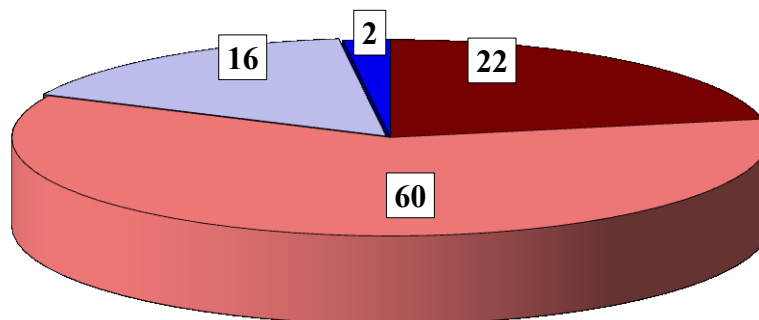

■ Přejít to a nijak to dále neřešit	■ Svěřit se důvěryhodnému člověku
■ Vyhledat pomoc/radu odborníků	■ Obrátit se na policii
■ Odejít od násilníka na nějakou dobu	■ Odejít od násilníka natrvalo

6. Pochyby o možnosti rozpoznat domácí násilí jsou značné.

Souhlas s názorem „pro nezúčastněnou osobu (příbuzní, přátelé, sousedé) je často těžké rozpoznat domácí násilí od méně závažných rodinných potyček“

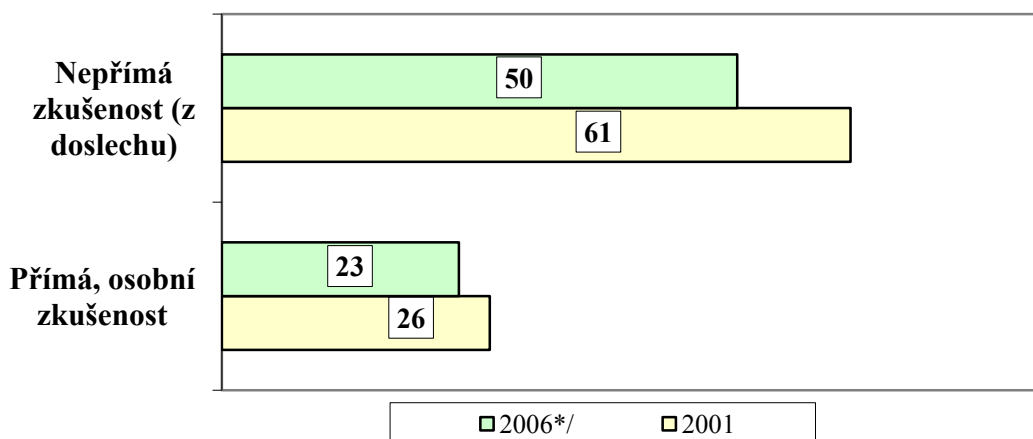

■ Určitě souhlasí ■ Spíše souhlasí ■ Spíše nesouhlasí ■ Určitě nesouhlasí

C) ZKUŠENOST S NÁSILÍM MEZI PARTNERY

1. Nějakou zkušenost s domácím násilím mezi partnery má u nás poměrně hodně lidí.

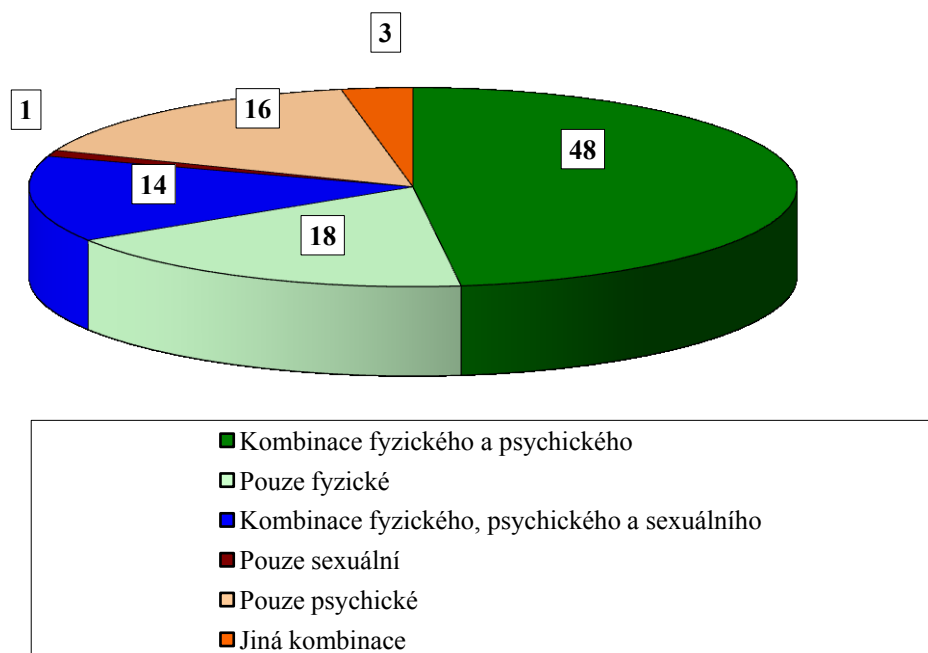
*Zkušenost s domácím násilím mezi partnery
podíl odpovědí „má zkušenost“ v %*

*/ v roce 2006 byla respondentům předložena definice domácího násilí, v roce 2001 vypovídali respondenti o svých zkušenostech s partnerským násilím na základě vlastních představ o tom, co je a co není domácí násilí.

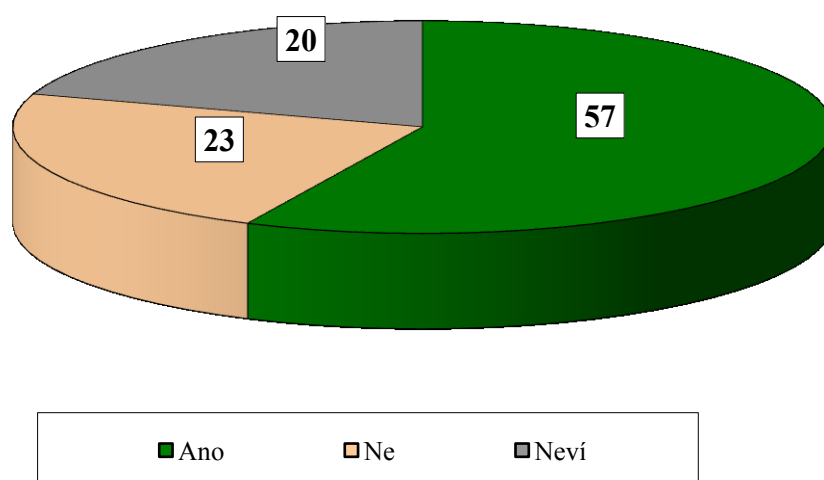
2. Typické znaky domácího násilí mezi partnery jsou stále stejné.

Formy domácího násilí mezi partnery */

*/ podsoubor respondentů ochotných o svých zkušenostech vypovídat, N = 770

„Pokud vyrůstaly v rodině nějaké děti, docházelo k projevům partnerského násilí přímo před dětmi?“ **/

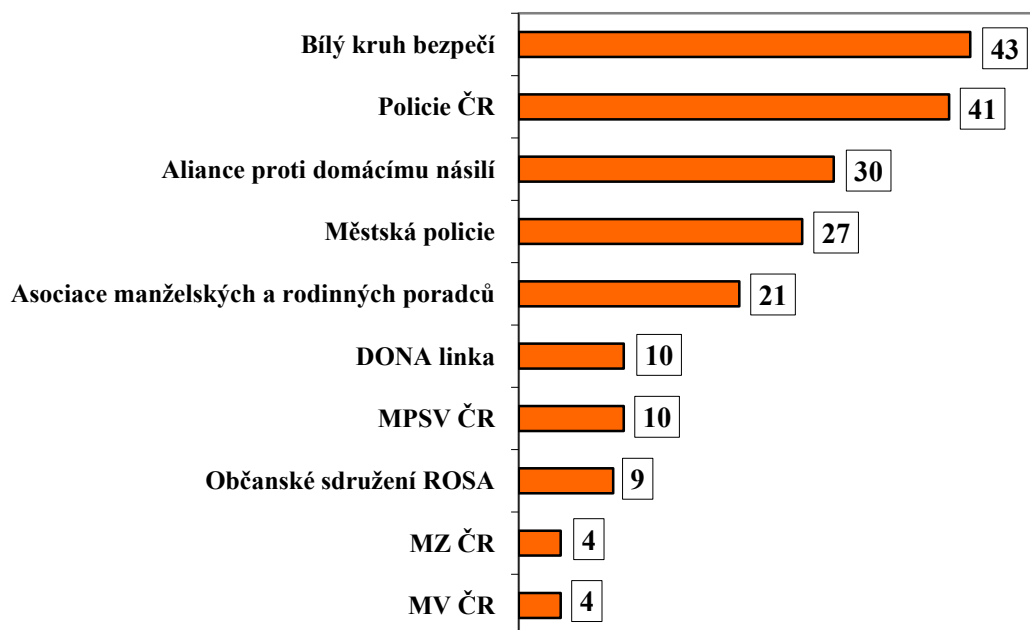

**/ podsoubor respondentů ochotných o svých zkušenostech vypovídat, N = 702

D) NÁZORY NA OPATŘENÍ PROTI DOMÁCÍMU NÁSILÍ

1. Za instituci, která se o řešení problému domácího násilí zasazuje nejvíce, je považován bílý kruh bezpečí.

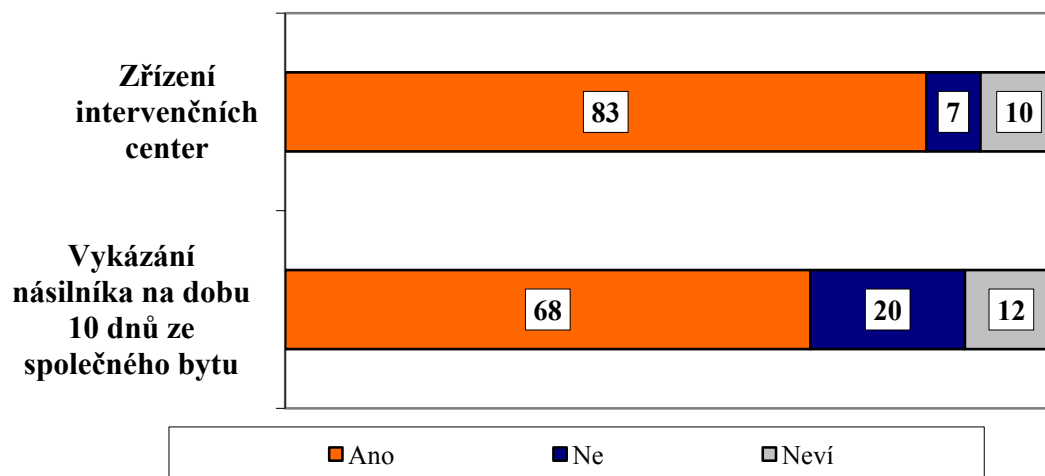
„Z následujících institucí vyberte dvě, které se podle Vás nejvíce zasazují o řešení problémů domácího násilí“ (%) */

*/ syntetický ukazatel vypočtený z první a druhé volby

2. Zákonná opatření přijatá na ochranu proti domácímu násilí mají velkou podporu.

„Považujete takové opatření za užitečné?“

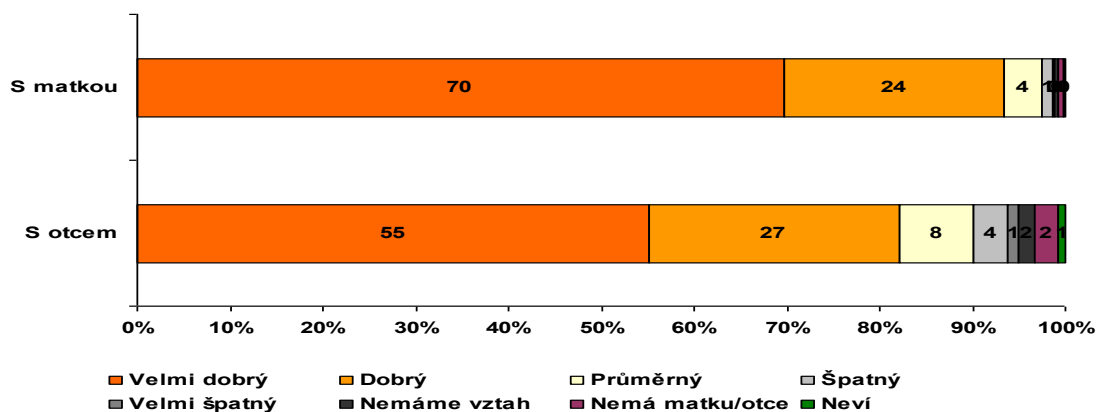

*/ respondenti byli s každým opatřením detailně seznámeni

Vybrané výsledky výzkumu „Mladé hlasy“ agentury Factum Invenio pro UNICEF za rok 2008

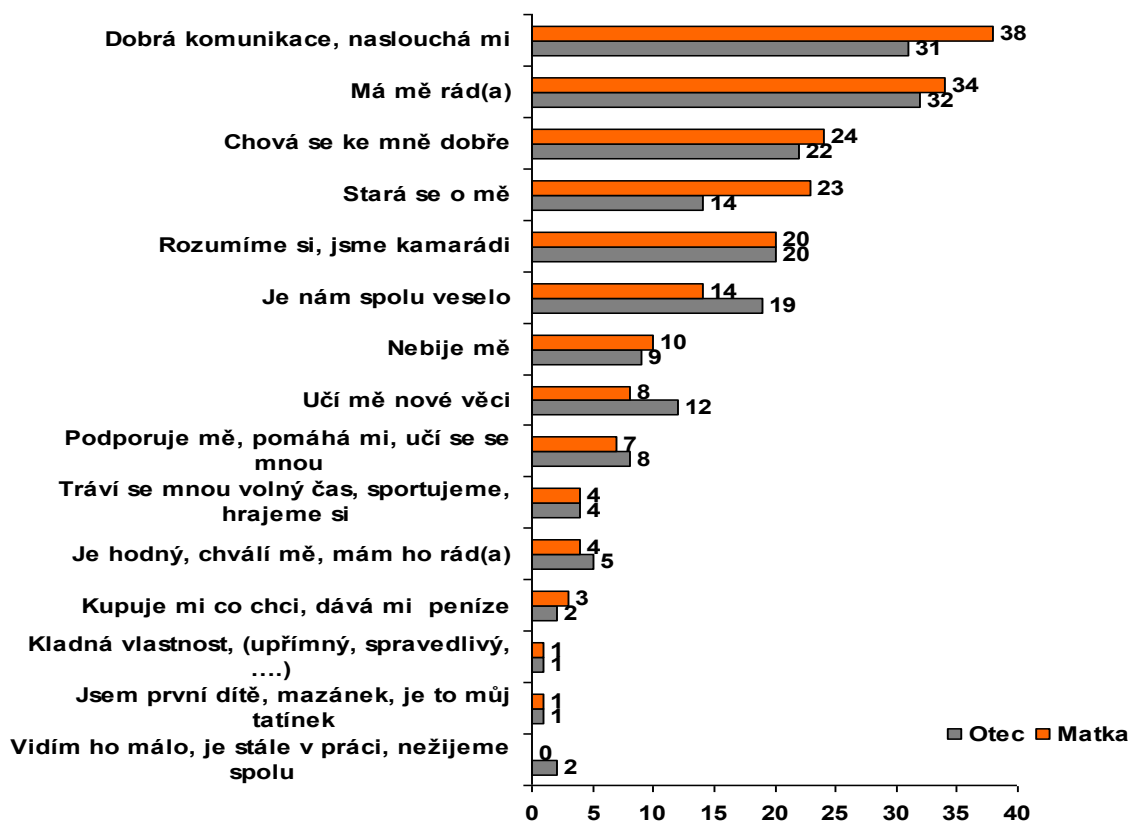
Jak děti hodnotí situaci ve svých rodinách?

Kvalita vztahu s rodiči

N = 417

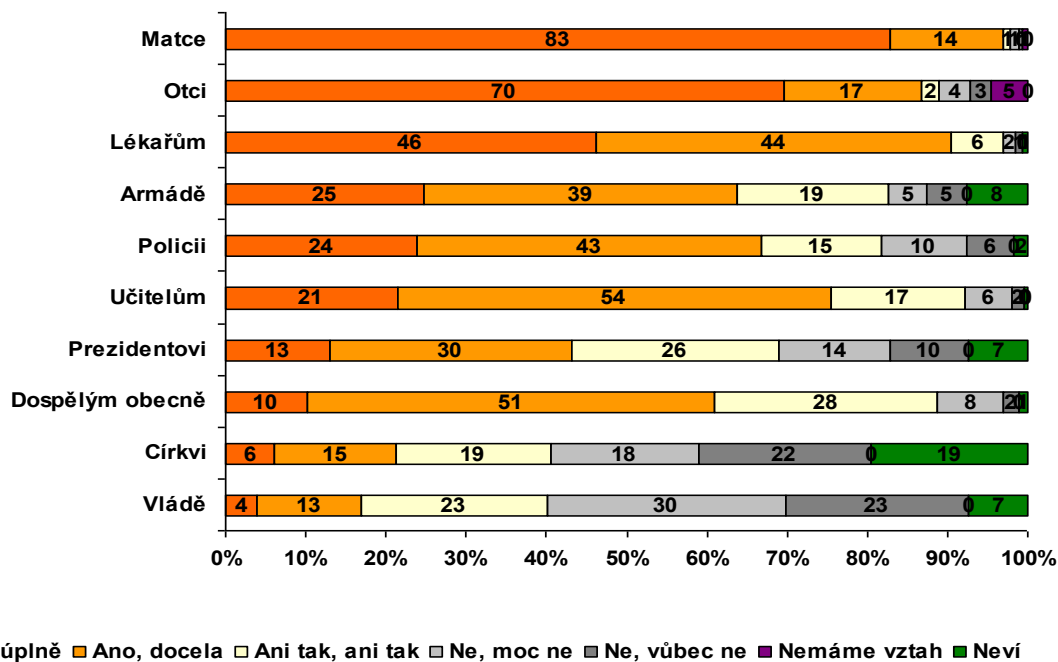
Důvody dobrého vztahu s rodiči

N = 390 (matka)

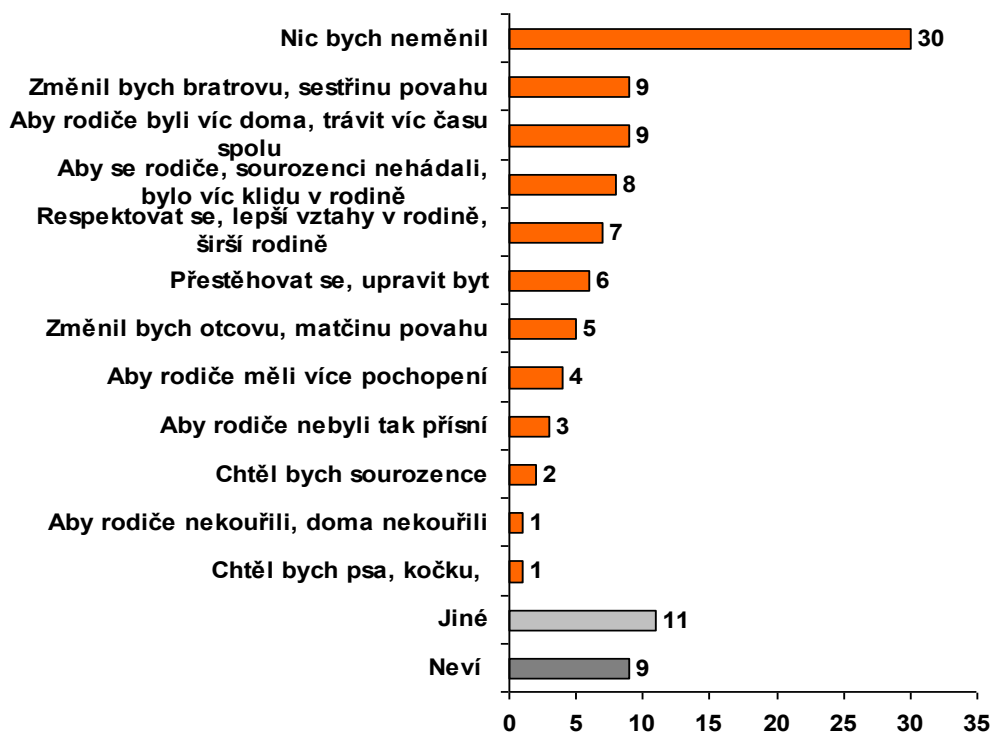
N = 342 (otec)

Komu děti důvěřují

N = 417

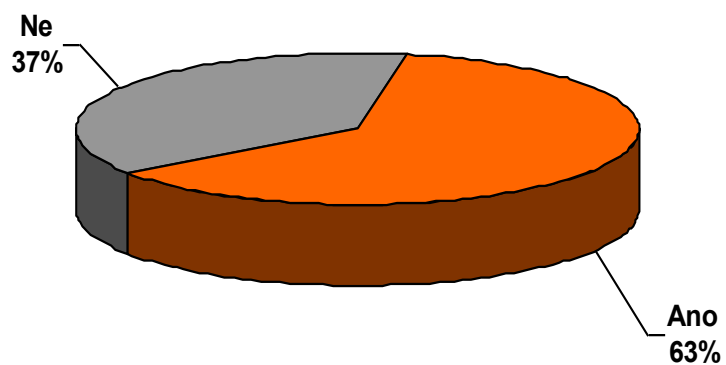
Co by děti ve svých rodinách změnily

N = 417

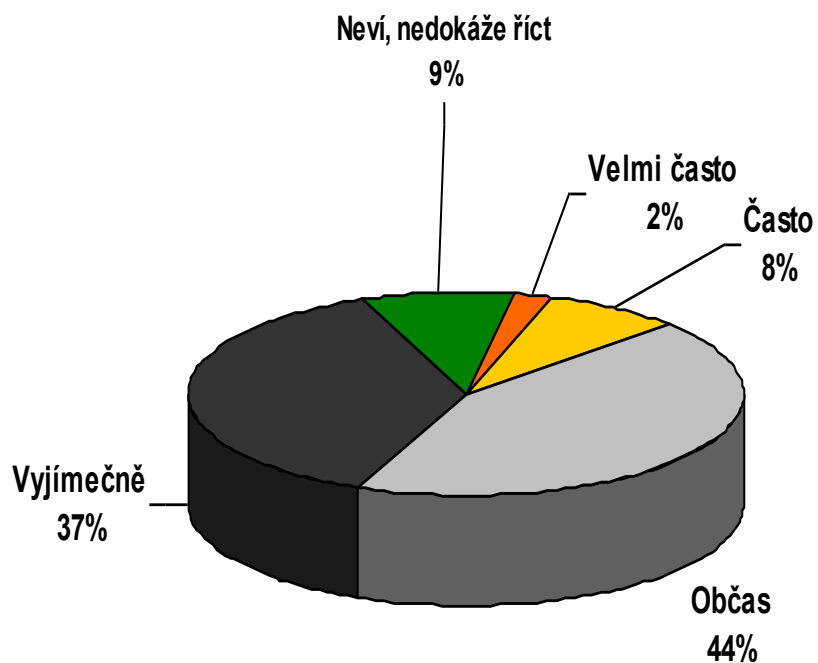
Chování v rodině

Násilné nebo agresivní chování v rodině

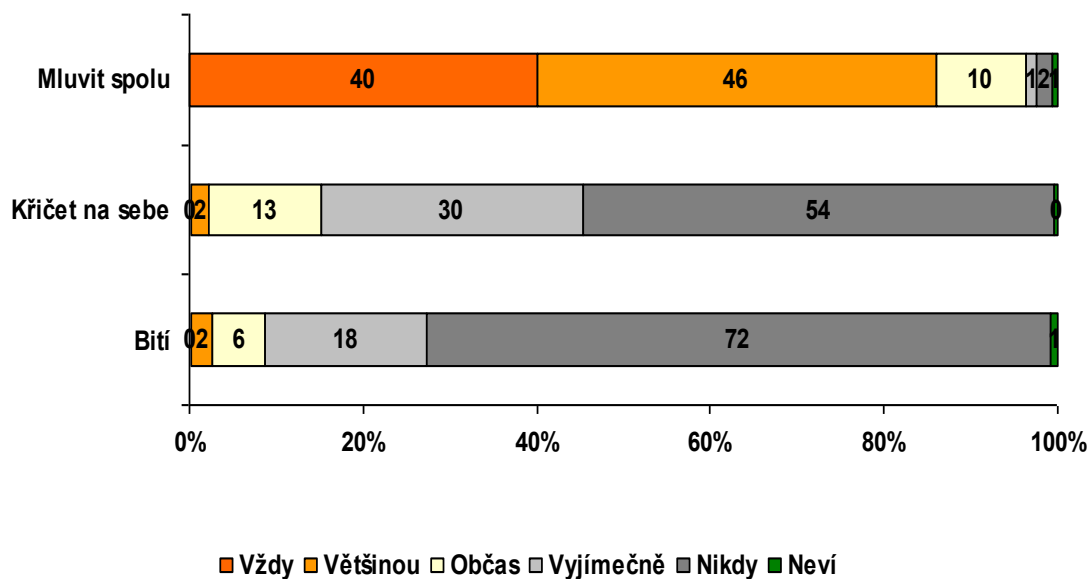
N = 417

Jak časté jsou hádky nebo bití

N = 417

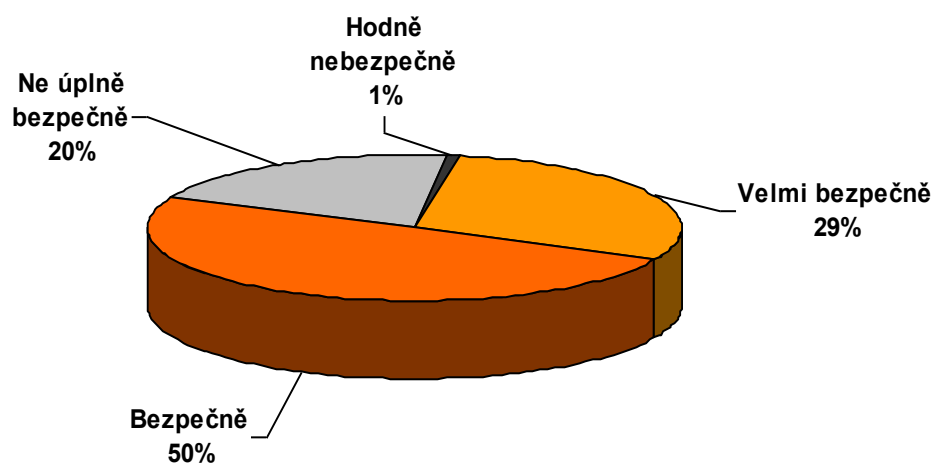
Řešení problémů

N = 417

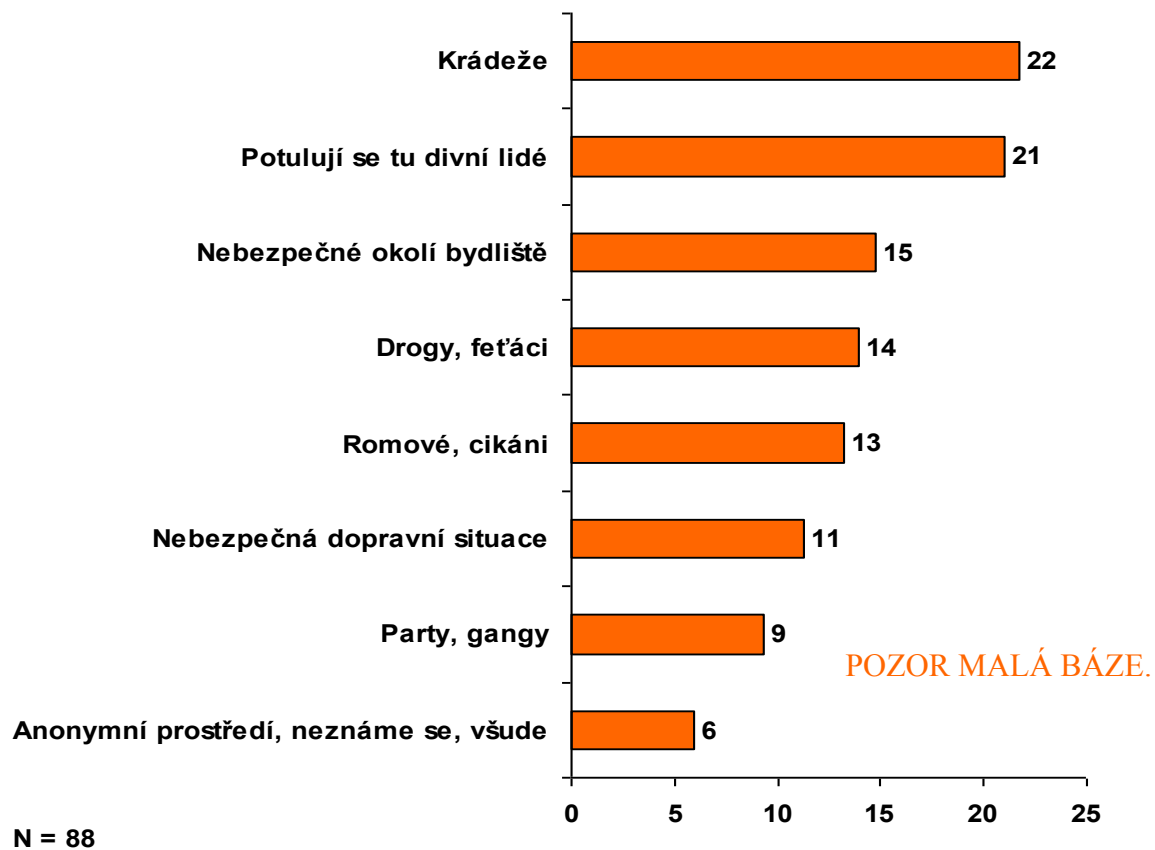
Bezpečnost

Jak bezpečně se děti cítí

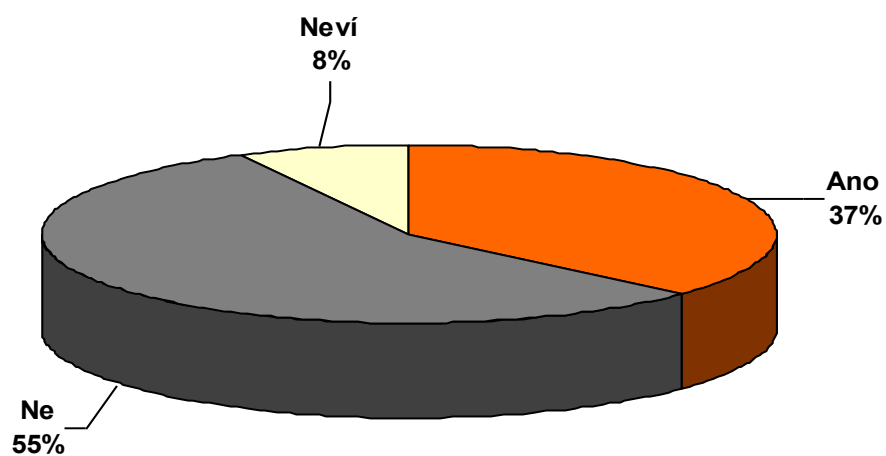

N = 417

Proč se děti necítí bezpečně

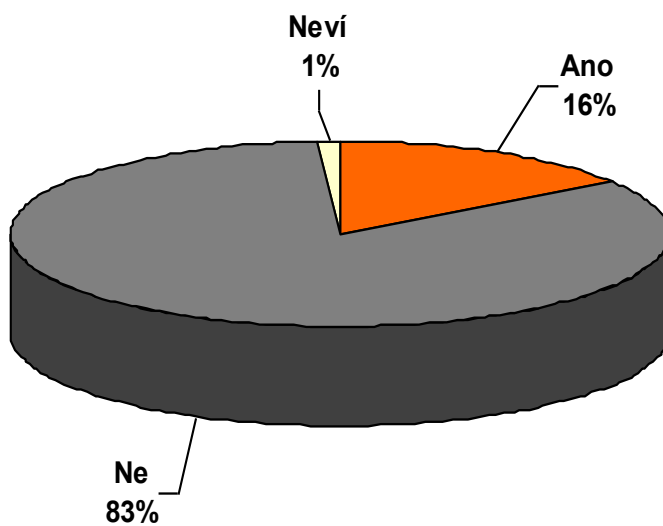
Znalost obětí trestného činu

N = 417

Děti jako oběti trestných činů

N = 417